

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ : ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΑΣ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΚΗΣ
ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ : –
ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»**

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Κ. ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΟΥΚΑΝΑΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016

Ο Ιορδανίδης Χαράλαμπος του Κωνσταντίνου βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

(υπογραφή)

Αφιερώνεται στα παιδιά μου,
Λαμπρινή και Κωνσταντίνο και στην
σύζυγο μου Δέσποινα που στάθηκε δίπλα
μου σε όλη την διάρκεια του μεταπτυχιακού
προγράμματος.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κύριο Ρουκανά Σπυρίδων για την βοήθεια που μου προσέφερε στην συγγραφή αυτής της εργασίας καθώς και για τις πολύτιμες γνώσεις που μου μετέδωσε σε όλη την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	11
1.1 Εισαγωγή.....	11
1.2 Σκοπός και στόχοι της εργασίας	11
1.3 Μεθοδολογία.....	12
1.4 Δομή εργασίας.....	12
1.5 Προσδοκώμενα αποτελέσματα	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ	14
2.1 Εισαγωγή.....	14
2.2 Διεθνής Πολιτική Οικονομία	14
2.2.1 Τι είναι Διεθνής Πολιτική Οικονομία	14
2.2.2 Κύριοι Δρώντες στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία	15
2.2.3 Η Διαχείριση της Παγκόσμιας Οικονομίας- Διεθνείς Οργανισμοί.	17
2.2.4 Η ιστορική ανάπτυξη της διεθνούς πολιτικής οικονομίας	18
2.2.5 Θεωρητικές προσεγγίσεις στη διεθνή πολιτική οικονομία.....	19
2.2.6 Η προσέγγιση του ρεαλισμού	21
2.2.7 Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία της Ενέργειας.....	22
2.3 Διεθνής μακροοικονομική.....	22
2.3.1 Εισαγωγή στη διεθνή μακροοικονομική θεωρία	22
2.3.2 Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις.....	24
2.3.3 Μακροοικονομική πολιτική-συναλλαγματική ισοτιμία	25
2.4 Κατάρατων Πόρων	26
2.4.1 Οικονομικές εξηγήσεις για την κατάρα των πόρων	26
2.4.2 Πολιτικές εξηγήσεις για την κατάρα των πόρων.....	27
2.5 Ολλανδική Ασθένεια.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΛΕΤΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	31
3.1 Εισαγωγή.....	31
3.2 Φυσικοί πόροι της Ρωσίας	32
3.3 Η κατάρα των πόρων και η ολλανδική ασθένεια στη ρωσική οικονομία.....	32
3.3.1 Ανάλυση Θεμελιακών Μακροοικονομικών Μεγεθών της Ρωσικής Οικονομίας	32
3.3.2 Ανάλυση Γενικών Οικονομικών Στοιχείων	34
3.3.3 Ρωσική Οικονομία- Έλεγχος Ύπαρξης Ολλανδικής Ασθένειας.....	41
3.4 Οργάνωση Ενεργειακού Τομέα- Εξαγωγές	45
3.4.1 Τομέας Πετρελαίου.....	45
3.4.2 Τομέας Φυσικού Αερίου	47
3.5 Συμπεράσματα - Προοπτικές	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΕΛΕΤΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΝΟΡΒΗΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	51
4.1 Εισαγωγή.....	51
4.2 Φυσικοί πόροι της Νορβηγίας - Υδρογονάνθρακες	51
4.3 Ανάλυση της νορβηγικής οικονομίας- Κατάρα των πόρων	52
4.4 Παραγωγή και Εκμετάλλευση των Υδρογονανθράκων.....	59
4.5 Νορβηγικό Μοντέλο Διαχείρισης Υδρογονανθράκων	64
4.5.1 Το σύστημα φορολόγησης του πετρελαίου.....	67
4.5.2 Διαχείριση εσόδων υδρογονανθράκων – Κρατικό Επενδυτικό Ταμείο	69
4.5.3 Ο δημοσιονομικός κανόνας	75
4.5.4 Οι 10 εντολές της Νορβηγίας για τα πετρέλαια	77
4.6 Συμπεράσματα	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΡΩΣΙΑΣ – ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ	80
5.1. Εισαγωγή.....	80
5.2. Συγκριτική Αξιολόγηση Ρωσίας και Νορβηγίας.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ	86

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Θεμελιώδη Μακροοικονομικά Μεγέθη της Ρωσικής Οικονομίας, 2001-2014.....	34
Πίνακας 2. Εξαγωγές Ορυκτών και Βιομηχανικών Προϊόντων, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, Πληθωρισμός, Επίσημη Συναλλαγματική Ισοτιμία, Διεθνή Αποθέματα	36
Πίνακας 3. Τιμές Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου, (καλάθι τιμών ΟΠΕΚ , spot τιμές Φ.Α. Henry Hub).....	40
Πίνακας 4 . Παραγωγή πετρελαίου στην Ρωσία ανά εταιρία το 2013.....	45
Πίνακας 5. Παραγωγή Φ.Α. στην Ρωσία ανά εταιρία το 2013	47
Πίνακας 6. Θεμελιώδη Μακροοικονομικά Μεγέθη της Νορβηγικής Οικονομίας, 2000-2014.....	54
Πίνακας 7. Εξαγωγές Ορυκτών και Βιομηχανικών Προϊόντων, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, Πληθωρισμός, Επίσημη Συναλλαγματική Ισοτιμία.	56
Πίνακας 8. Στοιχεία Παραγωγής Πετρελαίου.....	61
Πίνακας 9. Στοιχεία Παραγωγής Φυσικού Αερίου	62
Πίνακας 10. Νορβηγικό φορολογικό σύστημα υδρογονανθράκων	68
Πίνακας 11. Δείκτες Διαφθοράς	76
Πίνακας 12. Οι 10 εντολές της Νορβηγίας για τα πετρέλαια.....	78
Πίνακας 13. Ομοιότητες Νορβηγίας - Ρωσίας	81
Πίνακας 14. Διαφορές Νορβηγίας - Ρωσίας.....	82

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1. Εισαγωγές Τροφίμων– υπό το πρίσμα των διεθνών κυρώσεων κατά το 2014 (ποσά σε εκ. US\$)	35
Σχήμα 2. Συναλλαγματική Ισοτιμία, Ρούβλι / Δολάριο Η.Π.Α. 2014-2015	37
Σχήμα 3. Τιμή Πετρελαίου – Ισοτιμία US\$/RUB	38
Σχήμα 4. Πληθωρισμός Ρωσίας, Συγκριτική Απεικόνιση (με χώρες ζώνης του ευρώ, χώρες μέλη ΟΟΣΑ, Νορβηγία)	38
Σχήμα 5. Τιμές Πετρελαίου βάσει, WestTexasIntermediate (WTI) για τα έτη 2001-2014.....	40
Σχήμα 6. Τιμές Φυσικού Αερίου 2001-2014.....	41
Σχήμα 7. Συσχέτιση ανάπτυξης ΑΕΠ και τιμών πετρελαίου στην Ρωσία	41
Σχήμα 8. Μέσος Μηνιαίος Μισθός στην Ρωσία (Ποσά σε Ρούβλια ανά Μήνα)	42
Σχήμα 9. Δείκτης Ανταγωνιστικότητας, Ρωσίας, 2003-2014	43
Σχήμα 10. Δείκτης Παραγωγικότητας, Ρωσίας, 2001-2014.....	43
Σχήμα 11. Επενδύσεις ανά τομέα	44
Σχήμα 12. Επενδύσεις ανά οικονομική δραστηριότητα	44
Σχήμα 13. Εξαγωγές ρωσικού πετρελαίου ανά προορισμό για το 2014	46
Σχήμα 14. Εξαγωγές ρωσικού Φ.Α. ανά προορισμό για το 2014.....	48
Σχήμα 15. Α.Ε.Π. (σεUS\$) - Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (% Α.Ε.Π.)	53
Σχήμα 16. Εξαγωγές Νορβηγίας.....	56
Σχήμα 17. Συναλλαγματική Ισοτιμία NOK / USA \$ 2006-2014.....	57
Σχήμα 18: Δείκτης Πληθωρισμού (ετήσιος%)- Δείκτης Αποπληθωρισμού ΑΕΠ(ετήσιος%)	58
Σχήμα 19: Συναλλαγματικά Διαθέσιμα	59
Σχήμα 20. Ιστορικά στοιχεία & Προβλέψεις παραγωγής Υδρογονανθράκων 1971-2019.....	60
Σχήμα 21. Κατανάλωση Πετρελαίου ανά τομέα	62
Σχήμα 22 . Ζήτηση Πετρελαίου ανά προϊόν ,1998 – 2012	63
Σχήμα 23. Μακροοικονομικοί Δείκτες του πετρελαϊκού τομέα, 2013	64
Σχήμα 24. Οργάνωση κρατικού μηχανισμού για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων	66
Σχήμα 25. Κρατικά Έσοδα ανά Δραστηριότητα	70
Σχήμα 26. Ελλείμματα / Πλεονάσματα Κρατικών Προϋπολογισμών (% ΑΕΠ), μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κρατών, 2010	70
Σχήμα 27. Διαγραμματική Απεικόνιση Εσόδων από την εκμετάλλευση του πετρελαίου.	72
Σχήμα 28. Επενδυτική Σύνθεση Κρατικού Επενδυτικού Ταμείου (GPFG)	72
Σχήμα 29. Διαχρονική Εξέλιξη του Επενδυτικού Ταμείου (GPFG).....	73
Σχήμα 30. Κρατικό Επενδυτικό Ταμείο (GPFGMarketValue)-Ποσά σε δις εκ. NOK-Ποσοστό επί του ΑΕΠ.....	74
Σχήμα 31: Αξία – Σύνθεση GPFG (Government Pension Fund Global) , την 30 Ιουνίου 2015	75

ABSTRACT

Worldwide, natural resources have an effect on economic growth and improving the standard of living of their inhabitants. In some occasions this effect could be negative. More specifically, the "resource curse" as it is referred to the literature, presents the following grim relationship: countries with large reserves of natural resources generally experience lower economic growth than other countries. The possession of natural resources can be either a blessing or a curse for a country, depending on the way they implemented their exploitation as well as the general economic, social and political environment to be configured. We often notice that the ownership and the management of natural resources is associated with elevated levels of corruption, lack of democratic institutions and low economic growth.

This thesis examines if the resource curse and Dutch disease exists at two completely different economies, the Russian and the Norwegian, in the light of International Political Economy. Moreover, we perform a study about the key macro-economic figures of the two countries, the resource management, the revenue derived from them, as well as the effects caused by changes in oil prices, particularly the reductions.

Furthermore, we present the conclusions about the effect of the curse of resources in each economy, considering their similarities and highlighting the differences in the above economic models. Finally, we present some proposals to address the negative consequences of the natural resources.

Key Words: natural resources, resource curse, Dutch disease, international political economy, Russia, Norway, economic growth, wealth, poverty, standard of living, macroeconomic fundamentals.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε πολλές χώρες, οι φυσικοί πόροι δεν έχουν πάντα θετική επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων τους. Η βιβλιογραφία σχετικά με την «κατάρα των πόρων» παρουσιάζει μια ζοφερή σχέση: οι χώρες με μεγάλα αποθέματα φυσικών πόρων βιώνουν γενικά χαμηλότερη οικονομική μεγέθυνση σε σχέση με άλλες χώρες. Ωστόσο η κατοχή φυσικών πόρων μπορεί να είναι είτε ευλογία είτε κατάρα για μια χώρα, ανάλογα με τον τρόπο που θα υλοποιηθεί η εκμετάλλευσή τους καθώς και το γενικότερο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον που θα διαμορφωθεί. Συχνά η κατοχή και διαχείριση φυσικών πόρων συνδέεται με αυξημένα επίπεδα διαφθοράς, έλλειψη δημοκρατικών θεσμών, χαμηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Στην συγκεκριμένη εργασία πραγματοποιείται μια μελέτη για την ύπαρξη ή μη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας υπό το πρίσμα της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας σε δυο τελείως διαφορετικές περιπτώσεις, της ρωσικής οικονομίας και της νορβηγικής οικονομίας. Μελετώνται τα βασικά μακροοικονομικά οικονομικά μεγέθη των δύο χωρών, η διαχείριση των πόρων και των εσόδων που προέρχονται από αυτούς καθώς και οι επιπτώσεις που προκαλούν οι αλλαγές των τιμών του πετρελαίου και ειδικότερα οι μειώσεις.

Σε συνέχεια της μελέτης και της έρευνας διατυπώνονται συμπεράσματα για την επίδραση της κατάρας των πόρων σε κάθε μία οικονομία, εντοπίζονται τα κοινά τους στοιχεία και επισημαίνονται οι διαφορές που υπάρχουν στα δυο οικονομικά μοντέλα. Τέλος παρουσιάζονται προτάσεις αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της κατοχής φυσικών πόρων.

Λέξεις Κλειδιά: φυσικοί πόροι, κατάρα των πόρων, ολλανδική ασθένεια, διεθνής πολιτική οικονομία, Ρωσία, Νορβηγία, οικονομική μεγέθυνση, πλούτος, φτώχεια, βιοτικό επίπεδο, μακροοικονομικά μεγέθη .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1.1 Εισαγωγή

Η κατοχή φυσικών πόρων από μια χώρα μπορεί να αποτελέσει σημαντικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της. Ωστόσο από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έχουν δημοσιευτεί πολλές έρευνες οι οποίες διαπίστωσαν ότι τα κράτη με άφθονους φυσικούς πόρους έχουν λιγότερο «πλούτο» από κράτη που δεν διαθέτουν φυσικούς πόρους. Οι έρευνες αυτές έδειξαν ότι η ύπαρξη πλούσιων φυσικών πόρων μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη οικονομική ανάπτυξη, να αυξηθεί η φτώχεια και αυτά να συνοδεύονται από έντονες πολιτικές ταραχές οι οποίες πολλές φορές μπορεί να οδηγήσουν σε μη δημοκρατικά καθεστώτα ή και σε εμφύλιες συγκρούσεις. Παράλληλα η ύπαρξη φυσικών πόρων μπορεί να οδηγήσει σε μονόπλευρη ανάπτυξη της οικονομίας, που έχει ως συνέπεια την συρρίκνωση άλλων δραστηριοτήτων. Σημαντικό ρόλο στην «εμφάνιση» των φαινομένων αυτών διαδραματίζει η διαφθορά η οποία αναπτύσσεται λόγω των υψηλών κερδών που αναμένονται από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Η ως άνω κατάσταση περιγράφεται από την έννοια «της κατάρας των φυσικών πόρων» καθώς και από αυτή της «ολλανδικής ασθένειας».

1.2 Σκοπός και στόχοι της εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει την ύπαρξη ή μη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας στην οικονομία της Ρωσίας και της Νορβηγίας υπό το πρίσμα της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, καθώς και τις επιδράσεις και συνέπειες τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή των χωρών αυτών. Η εργασία ολοκληρώνεται πραγματοποιώντας μια συγκριτική προσέγγιση αυτών των δύο περιπτώσεων και με την παράθεση συμπερασμάτων και προτάσεων.

Πιο συγκεκριμένα οι επιμέρους στόχοι της έρευνας αυτής είναι :

1. Να πραγματοποιηθεί έρευνα, μέσα από την ανάλυση οικονομικών στοιχείων και δεικτών, ώστε να διαπιστωθεί η ύπαρξη ή μη των φαινομένων της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας στην Ρωσία,

2. Να πραγματοποιηθεί αντίστοιχη έρευνα για την Νορβηγία,
3. Να πραγματοποιηθεί η σύγκριση μεταξύ αυτών των δύο περιπτώσεων,
4. Να καταγραφούν τα συμπεράσματα που προκύπτουν και οι πιθανές στρατηγικές αντιμετώπισης των φαινομένων αυτών.

1.3 Μεθοδολογία

Προκειμένου να διεξαχθεί η παρούσα έρευνα σε πρώτο στάδιο πραγματοποιήθηκε μελέτη του πεδίου της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας και ειδικότερα της σχολής του ρεαλισμού. Στη συνέχεια έγινε μελέτη του γνωστικού αντικείμενου της διεθνούς μακροοικονομικής θεωρίας και των εφαρμογών αυτής.

Συγκεντρώθηκαν τα μακροοικονομικά μεγέθη για τις δύο χώρες (Ρωσία και Νορβηγία). Με την βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής υλοποιήθηκε επεξεργασία των στοιχείων, πραγματοποιήθηκε ανάλυση και συσχετισμός των μεγεθών ώστε να καταλήξουμε στα οριστικά μας συμπεράσματα .

1.4 Δομή εργασίας

Η εργασία αποτελείται από επτά (7) κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο (όπου βρισκόμαστε τώρα) γίνεται μια συνοπτική αναφορά στην σημασία της εργασίας, στον αντικειμενικό της σκοπό, στην μεθοδολογία που ακολουθήθηκε γύρω από την δημιουργία της έρευνας, μια συνοπτική δομή της εργασίας καθώς και μια αναφορά στα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσονται οι έννοιες της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, της διεθνούς μακροοικονομικής, της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας. Επιπλέον γίνεται διασύνδεση των εννοιών αυτών και αναφέρονται οι επιδράσεις της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα μακροοικονομικά μεγέθη για την Ρωσία όπως αυτά αντλήθηκαν από διάφορες πηγές π.χ. ετήσια έκθεση της Τράπεζας της Ρωσίας, Report of World Bank κλπ και μέσω της περιγραφικής στατιστικής γίνεται ανάλυση και διασύνδεση των εννοιών και των μεγεθών

ώστε να ελέγξουμε την ύπαρξη ή μη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας στην ρωσική οικονομία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ίδια διαδικασία με το τρίτο κεφάλαιο, για την οικονομία της Νορβηγίας, και ταυτόχρονα αναπτύσσονται σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίο το νορβηγικό κράτος αξιοποιεί τους φυσικούς του πόρους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια συγκριτική απεικόνιση και αξιολόγηση μεταξύ των δύο οικονομιών που μελετήθηκαν στα Κεφάλαια 3 και 4 αντίστοιχα.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συνολικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την μελέτη που πραγματοποιήθηκε στις ως άνω δύο περιπτώσεις (Ρωσία – Νορβηγία). Παράλληλα διατυπώνονται προτάσεις ώστε να μειωθούν στο ελάχιστο οι συνέπειες της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις πηγές και την βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκαν.

1.5 Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Αρκετές έρευνες έχουν γίνει στο πεδίο μελέτης της σχέσης άφθονοι φυσικοί πόροι και χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης. Η εν λόγω εργασία καλείται να διερευνήσει κατά πόσο η αξιοποίηση και οι εκμετάλλευση των πλούσιων φυσικών πόρων της Ρωσίας και της Νορβηγίας γίνεται με αποδοτικό τρόπο, ώστε να βελτιώνει τα οικονομικά μεγέθη των χωρών καθώς και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Επίσης αναμένεται μέσα από την ανάλυση και καταγραφή του φαινομένου της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας να μπορέσουμε να καταθέσουμε προτάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση των φαινομένων αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

2.1 Εισαγωγή

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να δώσει κάποιες εισαγωγικές έννοιες γύρω από την Διεθνή Πολιτική Οικονομία (ΔΠΟ), την Διεθνή Πολιτική Οικονομία της Ενέργειας, την Διεθνή Μακροοικονομική, την Κατάρα των Πόρων καθώς και την Ολλανδική Ασθένεια. Συγκεκριμένα περιλαμβάνεται ο ορισμός της ΔΠΟ, η διαχρονική της εξέλιξη, οι κύριοι δρώντες καθώς και οι διάφορες σχολές σκέψης που αναπτύχθηκαν, δίνοντας ιδιαίτερη βάση στην προσέγγιση του ρεαλισμού υπό το πρίσμα του οποίου θα μελετηθούν οι συνέπειες των φαινομένων της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

Επιπλέον γίνεται αναφορά στα ζητήματα με τα οποία ασχολείται η Διεθνής Μακροοικονομική και αποτελούν σημαντικά εργαλεία στην μελέτη που θα ακολουθήσει, για την ύπαρξη ή μη των συνεπειών της κατάρας των πόρων, στις υπό μελέτη οικονομίες.

Τέλος γίνεται αναφορά στο φαινόμενο της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας, παρουσιάζονται τόσο τις «οικονομικές εξηγήσεις» όσο και τις «πολιτικές», ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο που θα βοηθήσει την έρευνα που θα πραγματοποιηθεί στην ρωσική και νορβηγική οικονομία.

2.2 Διεθνής Πολιτική Οικονομία

2.2.1 Τι είναι Διεθνής Πολιτική Οικονομία

Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία (ΔΠΟ) είναι ένα διεπιστημονικό πεδίο. Οι μελετητές της ΔΠΟ εστιάζουν κυρίως σε ζητήματα όπου η πολιτική και η οικονομία τέμνονται και προσβλέπουν σε μια ποικιλία παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων, των κρατών και των διεθνών οργανισμών (Frieden και Martin, 2003).

Βασικός σκοπός της ΔΠΟ είναι η μελέτη της αλληλεπίδρασης ανάμεσα :

- Στο κράτος και την παγκόσμια οικονομία.
- Στο εγχώριο και στο διεθνές.

Η μελέτη της δυναμικής των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε αυτές τις τέσσερις διαστάσεις διαπνέει τη δομή της ΔΠΟ.

Παράλληλα η ΔΠΟ επιδιώκει να απαντήσει στα ερωτήματα «ποιος παίρνει τι», «πότε» και «πώς». Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται η κατανομή των περιορισμένων πόρων και η ισχύς που καθορίζει τα διανεμητικά αποτελέσματα. Η έννοια της ισχύος εμπεριέχει την ικανότητα ενός δρώντα π.χ. ενός κράτους ή ατόμου να αλλάξει την συμπεριφορά των άλλων. Η ισχύς περιλαμβάνει επίσης την δυνατότητα να μπορεί ο δρώντας να ορίσει την agenda των συζητήσεων και να καθορίσει τους όρους αυτής ώστε να ωφεληθεί έναντι των υπολοίπων δρώντων (Cohen, 2008).

Τρεις είναι οι θεμελιακές αρχές της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας (Underhill, 2000) :

- Το πολιτικό και οικονομικό πεδίο δεν μπορούν να διαχωριστούν και όταν αυτό συμβαίνει για αναλυτικούς σκοπούς εμπεριέχει ρίσκο.
- Η πολιτική αλληλεπίδραση είναι ένα από τα βασικά εργαλεία με τα οποία οι οικονομικές δομές της αγοράς διαμορφώνονται και στην συνέχεια μετασχηματίζονται.
- Υφίσταται μια στενή σχέση ανάμεσα στο εγχώριο και το διεθνές πεδίο ανάλυσης, τα οποία δεν μπορούν να διαχωριστούν σημαντικά μεταξύ τους.

2.2.2 Κύριοι Δρώντες στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία

Οι δρώντες που καθορίζουν το διεθνές οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με την προσέγγιση που υιοθετείται από τον κάθε ερευνητή. Ως εκ τούτου είναι αρκετά δύσκολος ο ακριβής καθορισμός της επίδρασης του κάθε παράγοντα στην διαμόρφωση του διεθνούς οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά η μελέτη της διεθνούς πολιτικής οικονομίας έχει αναδείξει ορισμένους δρώντες που διαμορφώνουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό το διεθνές οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Οι δρώντες αυτοί είναι : α) το κράτος β) η αγορά, γ) οι διεθνείς οργανισμοί.

Το κράτος αποτελεί μια ανεξάρτητη εδαφική μονάδα. Τα όρια των δυνατοτήτων του και των δραστηριοτήτων του μετασχηματίζονται στο

σύγχρονο διεθνές οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Η αλληλεπίδραση του με άλλους δρώντες σχετίζεται κύρια με την ισχύ του, αλλά και με άλλες παραμέτρους που επηρεάζουν το βαθμό άσκησης της ισχύος του. Η επιδίωξη των συμφερόντων του παραμένει καθοριστική μεταβλητή στη σύγχρονη διεθνή οικονομική και πολιτική πραγματικότητα. Σύμφωνα με την ρεαλιστική προσέγγιση αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα του διεθνούς οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος.

Η αγορά ασχολείται με την οικονομική επιδίωξη του πλούτου. Με βάση την νεοκλασική θεωρία η αγορά είναι ένας αυτορυθμιζόμενος και αυτοδιορθούμενος μηχανισμός, η λειτουργία του οποίου υπόκεινται σε αρχές και νόμους. Στα πλαίσια της αγοράς επιδιώκεται η αποδυνάμωση των κρατικών εμποδίων με στόχο την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών. Η προσπάθεια κατανόησης της αγοράς, καθώς και η σχέση της με το κράτος, δεν μπορεί να υλοποιηθεί μόνο με τα εργαλεία της οικονομικής θεωρίας, απαιτείται διεπιστημονική προσέγγιση. Σύμφωνα με την φιλελεύθερη προσέγγιση η αγορά αποτελεί τον βασικό παράγοντα διαμόρφωσης του διεθνούς οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος.

Η ραγδαία ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας μεταπολεμικά ώθησε στην ανάπτυξη των διεθνών οργανισμών. Ο βαθμός επιρροής τους προσδιορίζεται από την ισχύ τους. Αποτελούν το βασικό παράγοντα διαμόρφωσης του διεθνούς οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος σύμφωνα με την νέο φιλελεύθερη προσέγγιση.

Στο σημείο αυτό τονίζεται πως απαραίτητη μεταβλητή στην κατανόηση του σύγχρονου διεθνούς οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος αποτελούν τα «διεθνή καθεστώτα». Ως διεθνή καθεστώτα ορίζονται τα «σύνολα άτυπων ή ρητών αρχών, νορμών, κανόνων και διαδικασιών λήψης αποφάσεων περί των οποίων συγκλίνουν οι προσδοκίες των παραγόντων σε ένα δεδομένο τομέα των διεθνών σχέσεων» (Krasner, 1983). Τα διεθνή καθεστώτα ορίζονται ως «οι επίσημοι κανόνες των διεθνών οργανισμών». Στα πλαίσια της ΔΠΟ τα διεθνή καθεστώτα λειτουργούν αλληλεξαρτώμενα τόσο με την αγορά όσο και με τα κράτη και σε πολλές περιπτώσεις διευκολύνουν την ομαλή λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας (Gilpin, 2004).

Οι προαναφερόμενοι δρώντες είναι αυτοί που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στην ανάλυση της ΔΠΟ, παρόλα αυτά υπάρχουν και άλλοι δρώντες που

εντάσσονται στο πεδίο μελέτης της ΔΠΟ, όπως ο πολυεθνικές εταιρείες, η κοινωνία πολιτών, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι εργατικές ενώσεις κλπ.

2.2.3 Η Διαχείριση της Παγκόσμιας Οικονομίας- Διεθνείς Οργανισμοί.

Οι διεθνείς οργανισμοί αναπτύχθηκαν ραγδαία στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, τόσο αριθμητικά όσο και σε σχέση με το βαθμό επιρροής τους στη διεθνή οικονομία. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών αποτελεί τον οργανισμό με την πιο καθοριστική επιρροή στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Τα Ηνωμένα Έθνη μέσα από α) το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο επηρεάζει τόσο τη δομή της διεθνούς ασφάλειας, όσο και τη διεθνή οικονομία μέσω των κυρώσεων που επιβάλλει και β) τις ειδικευμένες υπηρεσίες τους, απασχολούν την ΔΠΟ. Οι αντιπροσωπείες των Ηνωμένων Εθνών έχουν ως στόχο την προώθηση της συνεργασίας και ως εκ τούτου διαδραματίζουν ρόλο στη διαμόρφωση του διεθνούς και πολιτικού περιβάλλοντος.

Παράλληλα υπήρξε ραγδαία ανάπτυξη και των διεθνών οικονομικών οργανισμών. Έπειτα από τρία χρόνια προκαταρκτικών διαπραγματεύσεων, αντιπρόσωποι 44 χωρών συμμετείχαν στη συνδιάσκεψη του Bretton – Woodston τον Ιούλιο του 1944, όπου υιοθετήθηκε ένα πλαίσιο για την διεθνή οικονομική συνεργασία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η συνδιάσκεψη του Bretton – Woods οδήγησε στην θέσπιση δύο διεθνών οικονομικών οργανισμών – του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Διεθνούς Τράπεζας για την Ανοικοδόμηση και την Ανάπτυξη (Παγκόσμια Τράπεζα), ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα, της Γενική Συνέλευση Δασμών και Εμπορίου (GATT). Αυτοί οι τρεις οργανισμοί αποτέλεσαν μέρος ενός σύνθετου θεσμικού πλαισίου που εξυπηρετούσε τη διαχείριση της μεταπολεμικής παγκόσμιας οικονομίας. Παρόλο που οι διαπραγματεύσεις του Bretton – Woods σηματοδοτούσαν την πρώτη προσπάθεια μιας μεγάλης μερίδας κρατών να διαμορφώσουν και να ελέγξουν τις οικονομικές σχέσεις, μόνο ένας μικρός αριθμός κρατών έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην διαδικασία. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Σοβιετική Ένωση είχε περιορισμένο ρόλο στη συνδιάσκεψη και δεν υπέγραψε τις τελικές συμφωνίες. Αντί της συμμετοχής της στο ΔΝΤ , την Παγκόσμια Τράπεζα και την GATT, οι Σοβιετικοί θέσπισαν τους δικούς τους εναλλακτικούς οικονομικούς και πολιτικούς θεσμούς.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θεσπίστηκε για να εποπτεύει ένα σύστημα καθορισμένων ή προστατευόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, στο οποίο τα νομίσματα είχαν επίσημες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε σχέση με τον χρυσό και το αμερικάνικο δολάριο. Αυτό το σύστημα σχεδιάστηκε για να αποφευχθεί η ανταγωνιστική υποτίμηση των νομισμάτων, όπως αυτή που οδήγησε στους εμπορικούς πολέμους του Μεσοπολέμου. Το ΔΝΤ παρείχε επίσης βραχυπρόθεσμα δάνεια για να βοηθήσει τα κράτη να αντιμετωπίσουν τα προσωρινά ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών και να διατηρούνται σταθερές οι συναλλαγματικές ισοτιμίες των νομισμάτων τους. Σε αντίθεση με τα βραχυπρόθεσμα δάνεια του ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα (IBRD) δημιουργήθηκε για να παρέχει μακροπρόθεσμα δάνεια για την μεταπολεμική ανοικοδόμηση και για την οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών. Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) μείωνε τους δασμούς μέσα από πολυμερείς διαπραγματεύσεις, καθόριζε κανόνες για την διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου και ανέπτυξε διαδικασίες για την επίλυση των εμπορικών διαφορών. Το 1995 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) εξοβέλισε τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, ως κύριος οργανισμός για το παγκόσμιο εμπόριο. Ο ΠΟΕ δεν ασχολείται μόνο με το εμπόριο αγαθών αλλά και με το εμπόριο υπηρεσιών, δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και με μέτρα για επενδύσεις που σχετίζονται με το εμπόριο.

Οι τρεις αυτοί οργανισμοί υπό την ηγεσία των ανεπτυγμένων χωρών είναι υπεύθυνοι για το μεγαλύτερο μέρος των παγκόσμιων οικονομικών συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένων των ξένων επενδύσεων, του εμπορίου βιομηχανικών προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά και ροών κεφαλαίου. Παρά την αρχική τους αποτελεσματικότητα διάφοροι παράγοντες συνέβαλαν στην αύξηση των προβλημάτων τους και της λειτουργίας τους.

2.2.4 Η ιστορική ανάπτυξη της διεθνούς πολιτικής οικονομίας

Οι πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 όσο και κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970 ώθησαν στην γέννηση του πεδίου της ΔΠΟ. Κύριο ρόλο στην ανάδυση του ενδιαφέροντος για το πεδίο αυτό προκλήθηκε από την ραγδαία αύξηση των τιμών του πετρελαίου που προκλήθηκε από το εμπόριο που επέβαλλαν οι χώρες μέλη του ΟΠΕΚ,

από το τέλος των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών καθώς και από την αποδυνάμωση της οικονομικής ισχύος των ΗΠΑ σε συνδυασμό με την κρίση εξωτερικού χρέους ορισμένων κρατών (Hancock και Vivoda, 2014).

Η αδυναμία τόσο της οικονομικής επιστήμης να κατανοήσει τις αλλαγές στην διεθνή οικονομία όσο και η αδυναμία των διεθνών σχέσεων να ερμηνεύσουν τις σύγχρονες αλλαγές στη διεθνή πολιτική οδήγησαν στην συνεργασία της «οικονομίας» και της «πολιτικής» για την καλύτερη κατανόηση των αλλαγών που λάμβαναν χώρα. Η ανάγκη αυτή ώθησε στην ανάπτυξη και ανάδειξη του πεδίου μελέτης της διεθνούς πολιτικής οικονομίας.

Υπό το πρίσμα αυτό η Διεθνής Πολιτική Οικονομία αποτελεί διεπιστημονική προσέγγιση και απαιτεί τη συνεργασία επιστημόνων διαφορετικών γνωστικών πεδίων, όπως διεθνολόγοι, πολιτικοί επιστήμονες, οικονομολόγοι, ιστορικοί κλπ. Μια σειρά από τομείς έρευνας έχουν να κάνουν με την παγκόσμια διακυβέρνηση, την διεθνή δομή, τις εθνικές ενεργειακές πολιτικές, τον ρόλο των διεθνών οργανισμών καθώς και την κοινότητα συμφερόντων. Η υπέρβαση των ορίων κάθε επιστήμης αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για τους θεωρητικούς της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας.

Η μελέτη σε θεωρητικό επίπεδο της δυνατότητας επιρροής της εγχώριας πολιτικής στην εξωτερική πολιτική ενός κράτους σε συνδυασμό με την ανάπτυξη νέων δρώντων που εμπλούτισαν το θεωρητικό εύρος των διεθνών σχέσεων αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα ανάπτυξης του πεδίου μελέτης της ΔΠΟ. Σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη του πεδίου μελέτης της ΔΠΟ άσκησε με το έργο του ο Cooper. Με την δημοσίευση του βιβλίου του και του άρθρου του, το 1968 και το 1972 αντίστοιχα, με τίτλο «Τα οικονομικά της Αλληλεξάρτησης» άνοιξε νέους ορίζοντες στην κατανόηση των επιδράσεων της παγκόσμιας οικονομίας στις κρατικές πολιτικές. Η έννοια της αλληλεξάρτησης που εισάγει ο R. Cooper αποτελεί θεμελιώδη έννοια στην ανάπτυξη του πεδίου της ΔΠΟ (Cooper 1968 και 1972)

2.2.5 Θεωρητικές προσεγγίσεις στη διεθνή πολιτική οικονομία

Σημαντικό παράγοντα στην αποτίμηση και μελέτη των στατιστικών και εμπειρικών αναλύσεων στο πεδίο της ΔΠΟ διαδραματίζει η θεωρητική προσέγγιση που χρησιμοποιούμε ώστε να ερμηνεύσουμε τα στοιχεία τα οποία διαθέτουμε. Η επιλογή της θεωρητικής προσέγγισης που κάνουμε καθορίζει

ποια στοιχεία αντιλαμβανόμαστε ως σημαντικά και οδηγεί αντίστοιχα την μελέτη και την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών.

Οι τρεις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις της ΔΠΟ είναι οι εξής :

- Η προσέγγιση του Ρεαλισμού.
- Η προσέγγιση του Φιλελευθερισμού.
- Η προσέγγιση του Ιστορικού Δομισμού.

Πριν μελετήσουμε τις θεωρητικές προσεγγίσεις είναι απαραίτητο να γίνουν ορισμένες γενικές επισημάνσεις για αυτές. Αρχικά, δεν πρόκειται για αμοιβαία αποκλειόμενες ιδεολογίες. Παρά το γεγονός ότι οι προσεγγίσεις παραμένουν διακριτές, έχουν υποστεί αλληλεπιδράσεις και με την πάροδο του χρόνου έχουν αλληλοεπηρεαστεί με αποτέλεσμα τα μεταξύ τους όρια να είναι μερικές φορές δυσδιάκριτα. Πολλές θεωρίες της διεθνούς πολιτικής οικονομίας, όπως η θεωρία του κανονιστικού πλαισίου και η θεωρία της ηγεμονικής σταθερότητας αποτελούν υβρίδια που αντλούν περισσότερες της μιας προσεγγίσεις. Επιπλέον είναι κάπως απλουστευτική η παραδοχή ότι υπάρχουν τρεις βασικές προσεγγίσεις στην διεθνή πολιτική οικονομία, διότι κάθε μια από αυτές περιλαμβάνει μια πληθώρα εργασιών. Οι μελετητές της κάθε σχολής σκέψης συμφωνούν γενικά σε ένα πυρήνα υποθέσεων (Biersteker, 1993). Τέλος οι τρεις προσεγγίσεις δεν αντιμετωπίζουν επαρκώς κάποια νεότερα ζητήματα της ΔΠΟ που συνδέονται με το περιβάλλον, το φύλο, την τεχνολογία και την μετανάστευση. Παρόλα αυτά καμία από τις καινούργιες θεωρητικές προοπτικές δεν έχει αμφισβητήσει σοβαρά τις παραδοσιακές προσεγγίσεις της ΔΠΟ όσον αφορά τον ορίζοντα και την σημασία των ερμηνειών τους (Krasner,1994).

Για να μελετήσουμε τις προσεγγίσεις της ΔΠΟ, πρέπει να αναλύσουμε πως αυτές πραγματεύονται τέσσερα ερωτήματα κλειδιά :

- α) ποιος είναι ο ρόλος των εγχώριων εθνικών δρώντων,
- β) ποια η φύση και ο σκοπός των διεθνών οικονομικών σχέσεων,
- γ) ποια η σχέση μεταξύ πολιτικής και οικονομίας,
- δ) ποιες είναι οι αιτίες και οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε αναλυτικά με την προσέγγιση του Ρεαλισμού.

2.2.6 Η προσέγγιση του ρεαλισμού

Ο ρεαλισμός είναι η παλαιότερη σχολή σκέψης στις διεθνείς σχέσεις. Ο Θουκυδίδης (περ. 471-400 π.Χ.) αναγνωρίζεται ως ο συγγραφέας του πρώτου σημαντικού έργου των διεθνών σχέσεων. Σύμφωνα με την ρεαλιστική προσέγγιση, τα κράτη είναι ορθολογικοί δρώντες που προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη και να ελαχιστοποιήσουν τα κόστη στην επιδίωξη των στόχων τους. Αναγνωρίζουν πως ο κόσμος είναι επιρρεπής σε συγκρούσεις και τα κράτη δεν μπορούν να εμπιστευτούν άλλα κράτη ή διεθνείς οργανισμούς. Επίσης αντιλαμβάνονται πως τα κράτη αντί να λαμβάνουν αποφάσεις με βάση την αρχή μεγιστοποίησης (value-maximizing), μπορεί ενδεχομένως να συμβιβαστούν με αποφάσεις που λαμβάνονται με βάση την αρχή της ικανοποίησης (value – satisficing). Η έμφαση αυτή των ρεαλιστών στα σχετικά κέρδη προκύπτει από την άποψη τους ότι οι διεθνείς σχέσεις είναι ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος στο οποίο τα κέρδη μιας ομάδας ισούνται με τις απώλειες της άλλης.

Οι ρεαλιστές ισχυρίζονται πως το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και δίνουν προτεραιότητα στην πολιτική έναντι της οικονομίας πιστεύοντας πως οι αλλαγές στην κατανομή της πολιτικής ισχύος έχουν σημαντική επίπτωση στη φύση των διεθνών οικονομικών σχέσεων.

«Η σχολή σκέψης του οικονομικού εθνικισμού της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας έχει δύο βασικές αρχές. Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και ταυτόχρονα ο ρόλος του κράτους είναι κεντρικός και κυρίαρχος για τη διαμόρφωση του παγκόσμιου πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος (O'Brien και Williams, 2013). Αναρχία σημαίνει ότι δεν υπάρχει μεγαλύτερη εξουσία από το έθνος-κράτος για τη διαμόρφωση του παγκόσμιου οικονομικού και πολιτικού συστήματος (Gilpin, 2004). Η λειτουργία της αγοράς είναι κάτω από τον έλεγχο του κάθε έθνους-κράτους και υλοποιείται σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο. Το διεθνές οικονομικό και πολιτικό σύστημα αντανακλά τα εθνικά συμφέροντα των πιο ισχυρών εθνών-κρατών της παγκόσμιας οικονομίας. Τα έθνη-κράτη εξυπηρετούν τα εθνικά τους συμφέροντα ανάλογα με την ισχύ τους στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον (Roukanas και Diamantis , 2014, σελ. 52).

2.2.7 Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία της Ενέργειας

Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία της Ενέργειας είναι ένα εκκολλαπτόμενο πεδίο, το οποίο οι μελετητές έχουν μόλις πρόσφατα αρχίσει να μελετούν. Οι περισσότεροι μελετητές στον τομέα αυτό έχουν επικεντρωθεί σε θέματα που σχετίζονται : α) με το πετρέλαιο , όπως ο ΟΠΕΚ και οι εταιρίες πετρελαίου, β) την «κατάρτα των πόρων» και γ) με τις πολιτικές των πλουσίων χωρών που έχουν σχέση με το πετρέλαιο. Παράλληλα σημαντικοί τομείς για έρευνα στην θεωρητική πλευρά της διεθνούς πολιτικής οικονομίας της ενέργειας αποτελούν η παγκόσμια διακυβέρνηση, η διεθνής δομή καθώς και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών. Ο ρόλος των θεσμικών οργάνων στη δημιουργία ή στην αποφυγή της πιθανής «κατάρτας των πόρων», τα εμπορικά θέματα ενέργειας, όπως οι αγωγοί καθώς και οι σχέσεις κυβερνήσεων και εταιρειών πετρελαίου αποτελούν τους πιο ανεπτυγμένους τομείς του κλάδου αυτού.

Όπως αναφέρθηκε η κατάργηση των σταθερών ισοτιμιών από τον πρόεδρο τον ΗΠΑ (Ρ. Νίξον) σε συνδυασμό με την εκτόξευση της τιμής του πετρελαίου στα ύψη και των προβλημάτων που αυτή δημιούργησε, αποτέλεσαν την αφετηρία στην δημιουργία και θεμελίωση του νέου αυτού πεδίου της ΔΠΟ. Ο πανικός που προκλήθηκε από τις πετρελαϊκές κρίσεις, συνέβαλλε ώστε οι μελετητές να στραφούν στα αίτια, τους δρώντες και τις συνέπειες που έχει στην παγκοσμία οικονομία και πολιτική κάθε «ανωμαλία» που διαπιστώνεται στον τομέα της ενέργειας. Ταυτόχρονα προσδοκούν μέσα από την μελέτη αυτή να προκύψουν χρήσιμα συμπεράσματα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

2.3 Διεθνής μακροοικονομική

2.3.1 Εισαγωγή στη διεθνή μακροοικονομική θεωρία

Τα βασικότερα ζητήματα που εξετάζει η μακροοικονομική ανάλυση, είναι η σταθεροποίηση (stability) και η μεγέθυνση (growth) μιας οικονομίας. Αντικείμενό της είναι η οικονομία ως σύνολο, χρησιμοποιώντας συναθροιστικές μεταβλητές (aggregate variables), όπως είναι : α) το επίπεδο του εισοδήματος, β) της απασχόλησης και γ) το γενικό επίπεδο τιμών , (Mankiw, 2002).

α) επίπεδο εισοδήματος

Ένα από τα σημαντικότερα μεγέθη της μακροοικονομικής θεωρίας είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Gross Domestic Product). Ως Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ορίζεται το σύνολο των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα για μια δεδομένη χρονική περίοδο (έτος) εκφρασμένων σε χρηματικές μονάδες. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί και ένα δείκτη οικονομικής ευημερίας μιας χώρας, με πολλά, όμως, μειονεκτήματα. Συναφές μέγεθος αποτελεί το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Gross National Product), το οποίο αποτελείται από το σύνολο των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τους παραγωγικούς συντελεστές μιας χώρας, είτε στο εσωτερικό της είτε στο εξωτερικό εκφρασμένων σε χρηματικές μονάδες.

β) επίπεδο απασχόλησης

Πολύ σημαντικό μέγεθος αποτελεί και το επίπεδο απασχόλησης. Βασικά μέτρα προσδιορισμού του μεγέθους αυτού, αποτελούν το ποσοστό ανεργίας και το ποσοστό απασχόλησης. Το Ποσοστό Ανεργίας (Unemployment Rate), ορίζεται ως το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που δεν έχει εργασία, αλλά έχει εκδηλώσει ότι επιθυμεί και είναι πρόθυμο να εργαστεί. Το ποσοστό ανεργίας υπολογίζεται από τον τύπο: $\text{ποσοστό ανεργίας} = \frac{\text{αριθμός ανέργων}}{\text{εργατικό δυναμικό}}$, ενώ το Ποσοστό Απασχόλησης (Employment Rate) δίνεται από τον λόγο των απασχολούμενων προς το εργατικό δυναμικό. Σημειώνεται πως ως Εργατικό Δυναμικό (Labour Force) ορίζεται το τμήμα εκείνο του συνολικού πληθυσμού μιας οικονομίας που είναι πρόθυμο και ικανό να εργαστεί. Ένα από τα βασικότερα προβλήματα των ευρωπαϊκών αγορών εργασίας είναι η χαμηλή συμμετοχή του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

γ) γενικό επίπεδο τιμών

Το μέγεθος που βοηθάει στην αποτύπωση και σύγκριση των τιμών είναι ο πληθωρισμός (Inflation). Ορίζεται ως η τάση για συνεχή άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών. Διακρίνεται σε πληθωρισμό κόστους και πληθωρισμό ζήτησης. Ο πληθωρισμός ζήτησης προκαλείται από την αύξηση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες. Το φαινόμενο του πληθωρισμού ζήτησης θα συνεχιστεί μόνο, αν αυξηθεί η προσφορά χρήματος από τις νομισματικές αρχές. Ο πληθωρισμός κόστους προκύπτει από ένα συνδυασμό αύξησης των

τιμών των παραγωγικών συντελεστών και μιας δομής αγοράς, μέσω της οποίας η αύξηση του κόστους παραγωγής μπορεί να μετακυλιστεί στην τιμή του προϊόντος (πχ μονοπώλιο). Αν η επιχείρηση έχει τη δυνατότητα, μπορεί να αυξήσει την τιμή του προϊόντος με αποτέλεσμα τη δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων. Οι τελευταίες μπορεί να οδηγήσουν σε νέα αύξηση του επιπέδου των τιμών κ.ο.κ.

2.3.2 Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις

Οι οικονομίες της σημερινής εποχής εισάγουν και εξάγουν αγαθά και υπηρεσίες αποτελώντας κομμάτι της παγκόσμιας οικονομίας (ανοικτές οικονομίες). Η βασική μακροοικονομική διαφορά ανάμεσα σε μια ανοικτή και μία κλειστή οικονομία είναι ότι στην ανοικτή οικονομία, η δαπάνη μιας χώρας κατά την διάρκεια του έτους δεν ισούται απαραίτητα με την παραγωγή. Στις ανοικτές οικονομίες η ροή αγαθών και υπηρεσιών μετριέται με το εμπορικό ισοζύγιο και συνδέεται άρρηκτα με τη ροή χρήματος για τη συσσώρευση κεφαλαίου που μετριέται με τις καθαρές ξένες επενδύσεις (διαφορά εγχώριας αποταμίευσης και εγχώριας επένδυσης). Έτσι τα μέτρα οικονομικής πολιτικής που αυξάνουν τις επενδύσεις ή μειώνουν την αποταμίευση, τείνουν να προκαλούν εμπορικό έλλειμμα. Ωστόσο τα εμπορικά ελλείμματα δεν είναι πάντοτε έκφραση οικονομικής ασθένειας.

Η διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου και η διεθνής κίνηση κεφαλαίων απαιτούν την μετατροπή του νομίσματος μιας χώρας σε νομίσματα άλλων χωρών. Δημιουργείται η ανάγκη ανταλλαγής των εθνικών νομισμάτων. Η ανταλλαγή αυτή λαμβάνει χώρα στην αγορά συναλλάγματος η λειτουργία της οποίας καθιστά τις συναλλαγές πιο εύκολες. Μέσω των αγορών αυτών καθορίζονται οι Συναλλαγματικές Ισοτιμίες. Η συναλλαγματική ισοτιμία συνδέεται με τις εξαγωγές, όσο χαμηλότερη είναι η ισοτιμία τόσο φθηνότερα είναι τα εγχώρια σε σχέση με τα ξένα προϊόντα και τόσο μεγαλύτερη είναι η ζήτηση (Λεβεντάκης, 2003).

Σε ένα σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών οι κεντρικές τράπεζες αγοράζουν και πωλούν οποιαδήποτε ποσότητα εγχώριου νομίσματος σε σταθερή τιμή έναντι των ξένων προκειμένου να διατηρηθεί η ισοτιμία σταθερή. Σε ένα σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι κεντρικές τράπεζες αφήνουν τη συναλλαγματική ισοτιμία να κινηθεί ελεύθερα με στόχο

την εξίσωση της προσφοράς και της ζήτησης ξένου συναλλάγματος. Σε μια ενδιάμεση κατάσταση βρίσκεται το σύστημα της ελεγχόμενης διακύμανσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι κεντρικές τράπεζες παρεμβαίνουν μέσω της αγοροπωλησίας ξένου συναλλάγματος, ώστε να επηρεάσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Ένα σημαντικό εργαλείο της νομισματικής πολιτικής αποτελεί η Υποτίμηση Νομίσματος. Η υποτίμηση είναι η μείωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας που δεσμεύεται να υποστηρίξει η κυβέρνηση και χρησιμοποιείται συχνά από τις κυβερνήσεις προκειμένου να τονώσουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας τους.

2.3.3 Μακροοικονομική πολιτική-συναλλαγματική ισοτιμία

Σημαντικές έννοιες της μακροοικονομικής θεωρίας αποτελούν τα εξής :

Δημοσιονομικό Έλλειμμα (Fiscal Deficit): Το δημοσιονομικό έλλειμμα είναι η διαφορά μεταξύ δημοσίων δαπανών και εσόδων (φόρων) σε μια χρονική περίοδο (έτος).

Δημοσιονομικό Χρέος (Fiscal Debt): Η συσσώρευση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και οι οφειλόμενες πληρωμές τόκων αποτελούν το δημοσιονομικό χρέος.

Ζήτηση Χρήματος (Money Demand): Η ζήτηση χρήματος, όπως προσδιορίζεται από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, είναι συνάρτηση του εισοδήματος και του επιτοκίου.

Προσφορά Χρήματος (Money Supply): Η προσφορά χρήματος (η οποία με την στενή της έννοια περιλαμβάνει τα ρευστά -κέρματα και τραπεζογραμμάτια- και τις καταθέσεις) καθορίζεται άμεσα (μέσω του αποκλειστικού δικαιώματος κοπής χαρτονομισμάτων), αλλά και έμμεσα από την κεντρική τράπεζα (μέσω των εργαλείων νομισματικής πολιτικής, όπως είναι οι συναλλαγές ανοιχτής αγοράς, ο καθορισμός των υποχρεωτικών διαθεσίμων των τραπεζών και το προεξοφλητικό επιτόκιο) .

Τα ως άνω στοιχεία αποτελούν βασικό κορμό της δημοσιονομικής πολιτικής. Τονίζεται ότι η δημοσιονομική πολιτική ασκείται από την κυβέρνηση μέσω της φορολογίας και των δημοσίων δαπανών (Mankiw, 2002).

2.4 Κατάρα των Πόρων

Το φαινόμενο της κατάρας των πόρων αναφέρεται σε μια εθνική οικονομία με άφθονους πόρους π.χ. πετρελαίου και φυσικού αερίου, που έχει χαμηλότερη αύξηση του ΑΕΠ και της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης, σε σχέση με μια εθνική οικονομία με λιγότερους πόρους (Ross, 1999). Έρευνες και μελέτες για το συγκεκριμένο θέμα πραγματοποιήθηκαν τόσο από τους οικονομολόγους όσο και από πολιτικούς επιστήμονες.

2.4.1 Οικονομικές εξηγήσεις για την κατάρα των πόρων

Η συζήτηση σχετικά με τις συνέπειες της κατάρα των πόρων ξεκινά από τους οικονομολόγους την δεκαετία του 1950 . Η κύρια αδυναμία αυτής της συζήτησης ήταν η απουσία εμπειρικών δεδομένων. Μία πρώτη έρευνα που πραγματοποιήθηκε για το διάστημα 1960 έως 1976 (Nankani, 1980), έδειξε ότι ο αναπτυσσόμενος κόσμος ενώ πρωταγωνιστεί στις εξαγωγές σκληρών ορυκτών πετρωμάτων (hard – rock minerals) το ποσοστό αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανέρχεται στο 1,9 %, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των χωρών που δεν έχουν ορυκτά είναι διπλάσιο.

Κατά το 1995 ο Jeffrey D. Sachs και Andrew M. Warner δημοσίευσαν μια μελέτη με τίτλο: «Αφθονία Φυσικών Πόρων και Οικονομικής Μεγέθυνσης», (Sachs και Warner, 1995), προκειμένου να αποδείξουν τη σχέση μεταξύ των φυσικών πόρων και της οικονομικής μεγέθυνσης. Το δείγμα της παρούσας μελέτης περιείχε 97 αναπτυσσόμενες χώρες.

Ειδικότερα μελέτησαν : "Ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης κάθε χώρας μεταξύ 1970-1989 σε σχέση με τις εξαγωγές φυσικών πόρων της χώρας, με βάση το 1970, ως ποσοστό του ΑΕΠ» (Sachs και Warner, 1995, σελ. 8-16).

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τα κύρια επιχειρήματα της υπόθεσης κατάρα των πόρων. Οι εθνικές οικονομίες με κύριες εξαγωγές που σχετίζονται με τους πόρους έχουν μακροπρόθεσμα χαμηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης.

Σύμφωνα με τον M. Ross (Ross, 1999), υπάρχουν ορισμένες οικονομικές εξηγήσεις για το φαινόμενο της κατάρας των πόρων. Πρώτον, αναπτύχθηκε η θέση ότι οι εξαγωγές πρώτων υλών υποφέρουν από μειώσεις στους όρους εμπορίου (terms of trade). Αυτό σημαίνει ότι οι τιμές ορυκτών και γεωργικών προϊόντων ακολουθούν πτωτική τροχιά μακροπρόθεσμα σε σχέση με τις τιμές

των κατασκευών και άλλων προϊόντων. Έτσι διευρύνεται το κενό μεταξύ των πλούσιων βιομηχανοποιημένων κρατών και των φτωχών κρατών που εξαγουν φυσικούς πόρους (Υπόδειγμα Prebisch και Singer-1950), (Davis και Tilton , 2005). Το δεύτερο επιχείρημα ήταν ότι οι οικονομίες που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές πόρων ήταν ευάλωτες στην αστάθεια των τιμών. Η αστάθεια των τιμών έχει τρεις κύριες συνέπειες σε μια εγχώρια οικονομία: α) τον περιορισμό των ιδιωτικών επενδύσεων, β) τον περιορισμό των κρατικών εσόδων και γ) τον περιορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Τέλος, οι βιομηχανίες εκμετάλλευσης πόρων είναι απίθανο να τονώσουν την ανάπτυξη στην υπόλοιπη οικονομία ειδικότερα, αν οι ξένες πολυεθνικές εταιρείες που κυριαρχούν στην εξόρυξη πόρων έχουν την δυνατότητα να επαναπατρίζουν τα κέρδη τους, αντί να τα επενδύουν σε τοπικό επίπεδο, (Ross, 1999).

Οι οικονομολόγοι από διαφορετικές σχολές σκέψης προσπάθησαν να απαντήσουν για την αρνητική συσχέτιση μεταξύ των εθνικών πόρων και της οικονομικής μεγέθυνσης. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι άμεσα σχετιζόμενη με τους όρους της διεθνούς οικονομίας. Η κατάργηση των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών το 1970, αύξησε τη μεταβλητότητα της παγκόσμιας οικονομίας και κάθε προσπάθεια για να εξηγηθεί το φαινόμενο της κατάρα των πόρων, εφ εξής είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένο με τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας. Η οικονομική αλληλεξάρτηση έκανε πιο δύσκολη την επαλήθευση του φαινομένου της κατάρας των πόρων. Από την περίοδο αυτή υπάρχει η ανάγκη να κατανοήσουμε το διεθνές οικονομικό και πολιτικό σύστημα υπό το πρίσμα της πολιτικής οικονομίας (Roukanas, 2011).

2.4.2 Πολιτικές εξηγήσεις για την κατάρα των πόρων

Σε αντίθεση με τις «οικονομικές» εξηγήσεις οι πολιτικές σπάνια εξετάζονται είτε ποσοτικά είτε με προσεκτικά διαλεγμένες ποιοτικές μελέτες περιπτώσεων. Η απουσία αυτού του έλεγχου έχει ως συνέπειες οι μελετητές να μην έχουν καταφέρει να παράγουν ένα σωρευτικό σώμα γνώσεων σχετικά με τις αποτυχίες της πολιτικής των χωρών «εξαγωγέων» πόρων. Τα επιχειρήματα τους είναι συχνά ελλιπώς καθορισμένα - με νεφελώδεις μεταβλητές, ασαφείς τομείς σχετικών υποθέσεων και θολούς αιτιολογικούς μηχανισμούς.

Ωστόσο οι πολιτικές εξηγήσεις της κατάρας των πόρων μπορούν να διαιρεθούν και να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες, τις γνωστικές, τις κοινωνικές και τις κράτο-κεντρικές, οι οποίες λαμβάνουν τους φυσικούς πόρους σαν την ανεξάρτητη μεταβλητή τους και την οικονομική στασιμότητα σαν την εξαρτημένη.

Οι «γνωστικές εξηγήσεις» υποστηρίζουν πως ο προερχόμενος από τους πόρους πλούτος προκαλεί ένα είδος μυωπίας μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Κατά τις δεκαετίες του '50 και '60 αναπτυξιακοί μελετητές υποστηρίζουν ότι οι πρόσοδοι των πόρων επιφέρουν είτε μυωπική νωθρότητα είτε μυωπική εφορία στους νομοθέτες (Ross, 1999 και Smith, 1991). Οι πρόσοδοι των πόρων οδηγούν σε παράλογη εφορία, δημιουργώντας μια νοοτροπία «γίνε πλούσιος γρήγορα» ανάμεσα στους επιχειρηματίες και μια ψυχολογία «οικονομικής ανάπτυξης και συρρίκνωσης» μεταξύ των νομοθετών, που χαρακτηρίζεται από περιόδους υπερβολικής αισιοδοξίας (Nurkse, 1953 και Watkins, 1963), .Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναπτυξιακή διαδρομή των κρατών που εξήγαγαν ζάχαρη, η οποία διαστρεβλώθηκε από μια «νοοτροπία ζάχαρης» , που οδήγησε σε χαλαρό οικονομικό σχεδιασμό και ανεπαρκή διαφοροποίηση (Wallich, 1960).

Σύμφωνα με τις «κοινωνικές εξηγήσεις» οι ραγδαίες αυξήσεις των πόρων ενισχύουν τη πολιτική επιρροή των μη κρατικών φορέων οι οποίοι ευνοούν επικείμενες πολιτικές ανάπτυξης. Επιπλέον οι περισσότερες κοινωνικές ερμηνείες υποστηρίζουν πως η κατάρα της αργής ανάπτυξης προέρχεται από εμπορικούς φραγμούς, οι οποίοι προστατεύουν τους κερδισμένους. Τα επιχειρήματα χρησιμοποιούνται συχνότερα για να εξηγήσουν γιατί τα πλούσια σε πόρους κράτη της Λατινικής Αμερικής υστερούν από τα φτωχά σε πόρους κράτη της Ανατολικής Ασίας τις δεκαετίες '70 και '80. Στην σύγκριση αυτή πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις έγκαιρες αποφάσεις των κυβερνήσεων της Νότιας Κορέας και Ταϊβάν να απομακρυνθούν από την εισαγωγή υποκατάστασης εκβιομηχάνισης (ISI) (υποκατάσταση των εισαγωγών με εγχώρια βιομηχανικά προϊόντα) και να υιοθετηθούν έντονες στρατηγικές προώθησης των εξαγωγών, σε αντίθεση με τις αποφάσεις της Λ. Αμερικής να διατηρήσει αυτού του είδους τις πολιτικές ακόμα και αφού έγιναν αντιπαραγωγικές.

Οι περισσότερες «κρατο-κεντρικές επεξηγήσεις» για την κατάρρα των πόρων είναι ουσιαστικά ανάμεικτες, χρησιμοποιώντας έναν συνδυασμό γνωστικών, κοινωνικών και θεσμικών επιχειρημάτων για να εξηγήσουν πώς τα μισθώματα των πόρων μπορούν να βλάψουν την ικανότητα ενός κράτους να προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Οι θεωρίες για τα προσοδοθηρικά κράτη υποστηρίζουν ότι όταν οι κυβερνήσεις κερδίζουν τα περισσότερα έσοδά τους από εξαγωγές πόρων, όπως τα μισθώματα πόρων ή τη βοήθεια από τρίτους, απελευθερώνονται από την ανάγκη να επιβάλλουν εθνικούς φόρους και γίνονται λιγότερο υπόλογοι στις κοινωνίες τις οποίες κυβερνούν.

Τα προσοδοθηρικά κράτη αντιμετωπίζουν μικρή κοινωνική πίεση για βελτίωση των οικονομικών τους πολιτικών, καθώς οι χαμηλοί φόροι τους και τα γενναιόδωρα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας αποθαρρύνουν τα αντίπαλα μέρη από το να κινητοποιούνται γύρω από οικονομικά ζητήματα, ενώ τα μισθώματα των πόρων κάνουν τους κρατικούς αξιωματούχους μωπικούς και να αποστρέφονται τον κίνδυνο (Shambayati, 1994). Αφού λάβουν απροσδόκητα μεγάλα, έκτακτα κέρδη, οι κυβερνήσεις εμφανίζουν παράλογη αισιοδοξία για τα μελλοντικά έσοδα και αφιερώνουν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων τους για να διατηρήσουν το status quo αντί να προάγουν την ανάπτυξη.

Γενικότερα τα προσοδοθηρικά κράτη αναπτύσσουν ανεπαρκείς θεσμούς εξαγωγών και κατά συνέπεια στερούνται των πληροφοριών που χρειάζονται για να διαμορφώσουν υγιείς στρατηγικές ανάπτυξης. Επιπλέον υιοθετούν πολιτικές που αποστρέφονται εξαιρετικά τον κίνδυνο, ευνοώντας την ισότιμη τρέχουσα κατανάλωση σε σχέση με πολιτικές ανάπτυξης οι οποίες προωθούν τον κοινωνικό και οικονομικό μετασχηματισμό, ρισκάροντας να προκληθεί κάποια κοινωνική διαμάχη.

2.5 Ολλανδική Ασθένεια

Μια άλλη ερμηνεία για τις αρνητικές συνέπειες της κατάρρα των πόρων είναι το φαινόμενο της Ολλανδικής Ασθένειας. Ο όρος επινοήθηκε από τον επιχειρηματικό περιοδικό, *The Economist*, το 1977, προκειμένου να κατανοήσουν τις επιπτώσεις στην οικονομία της Ολλανδίας. Το 1959 στην Ολλανδία εντοπίστηκαν μεγάλα κοιτάσματα φυσικού αερίου. Οι ανακαλύψεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την απότομη αύξηση των ολλανδικών εξαγωγών.

Όμως παρατηρήθηκαν ορισμένες αρνητικές επιπτώσεις στην εθνική οικονομία. Η ανεργία αυξήθηκε από 1,1% σε 5,1% , στο διάστημα 1970-1977 και παρατηρήθηκε μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων (The Economist, 2014). The Economist explains: What Dutch disease is, and why it's bad).

Η ισχυρή συναλλαγματική ισοτιμία του εθνικού νομίσματος, που δημιουργήθηκε από την αύξηση των ολλανδικών εξαγωγών αερίου και της εισροής ξένου συναλλάγματος είχε ως αποτέλεσμα να πληγούν άλλοι τομείς της εθνικής οικονομίας. Η ύπαρξη ενός «ισχυρού» νομίσματος αποτέλεσε σημαντικό πλήγμα στην ανταγωνιστικότητα τους δεδομένου ότι πλέοντα προϊόντα που παράγονταν έγιναν πιο ακριβά από ό, τι πριν.

Η δεύτερη επίδραση σχετίζεται με τις επενδύσεις. Η ραγδαία άνοδος της παραγωγής πόρων τράβηξε το κεφάλαιο και την εργασία μακριά από τους τομείς της κατασκευής και της γεωργίας. Με άμεση συνέπεια την μείωση εξαγωγών μεταποιητικών και γεωργικών προϊόντων και αύξηση στα κόστη αγαθών και υπηρεσιών που δεν μπορεί να εισάγει το κράτος.

Παράλληλα η ανάγκη αντιμετώπισης της ταχείας ανατίμησης του ολλανδικού εθνικού νομίσματος οδηγείσαι σε χαμηλά επιτόκια, που είχαν ως αποτέλεσμα τις εκροές κεφαλαίων με ταχείς ρυθμούς σε προορισμούς με υψηλότερη απόδοση. Σημειώνεται πως ο κλάδος της εξόρυξης φυσικού αερίου είναι εντάσεως κεφαλαίου. Το παράδοξο είναι ότι η εξόρυξη φυσικού αερίου που προορίζεται κυρίως για υψηλές εισροές κεφαλαίων στο τέλος οδήγησε σε υψηλές εκροές κεφαλαίων (The Economist, 2014). The Economist explains: What Dutch disease is, and why it's bad).

Τέλος, η ολλανδική ασθένεια αυξάνει τον πληθωρισμό. Η εισροή ξένου νομίσματος ενισχύει τη ζήτηση των καταναλωτών για μη διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες, όπως στον κατασκευαστικό τομέα. Η αυξημένη ζήτηση αυξάνει τις τιμές και τώρα οι καταναλωτές μπορούν να αγοράζουν λιγότερα προϊόντα και υπηρεσίες από ό, τι πριν, περιορίζοντας έτσι την ανταγωνιστικότητά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΛΕΤΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Ο σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να εξετάσει το φαινόμενο της κατάρρας των πόρων στη ρωσική οικονομία υπό το πρίσμα του οικονομικού εθνικισμού της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας. Το φαινόμενο της κατάρρας των πόρων επιχειρεί να εξετάσει την παράδοξη σχέση μεταξύ της αφθονίας φυσικών πόρων και των χαμηλότερων ρυθμών μεγέθυνσης σε σχέση με άλλες εθνικές οικονομίες που δεν έχουν αντίστοιχους πόρους. Η κατάρρα των πόρων αναφέρεται γενικότερα στις επιπτώσεις των φυσικών πόρων για την οικονομική μεγέθυνση της εθνικής οικονομίας (Ross, 1999) και συνδέεται με το φαινόμενο της ολλανδικής ασθένειας.

Παράλληλα, στο κεφάλαιο αυτό μελετούνται οι μακροοικονομικές συνθήκες της ρωσικής οικονομίας και αναλύονται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη, όπως: 1) το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ), 2) η αύξηση του ΑΕΠ, 3) το χρέος της κεντρικής διοίκησης, 4) τα μετρητά (πλεόνασμα / έλλειμμα), 5) το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και 6) η ανεργία. Στο ίδιο πλαίσιο για την επαλήθευση της κατάρρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας μελετώνται: 1) οι εξαγωγές ορυκτών προϊόντων, 2) το Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, 3) οι εξαγωγές βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων, 4) ο πληθωρισμός, 5) η επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία, 6) τα Διεθνή Αποθεματικά, 7) οι τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, 8) ο μέσος μηνιαίος μισθός στην Ρωσία, 9) ο Δείκτης Ανταγωνιστικότητας της ρωσικής οικονομίας και 10) η παραγωγικότητα της ρωσικής οικονομίας.

Την τελευταία δεκαετία η Ρωσική αγορά, με τις αγορές της Κίνας, της Βραζιλίας και της Ινδίας αποτελεί μια από τις πιο ενδιαφέρουσες αγορές των αναδυόμενων χωρών. Η πολιτική σταθερότητα που προέκυψε από την εκλογή του Βλαντιμίρ Πούτιν ως Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας το 2000, έχει συμβάλει στην ανάπτυξη και την μακροοικονομική σταθερότητα τα τελευταία έτη. Βέβαια αυτό το στέρεο μακροοικονομικό περιβάλλον δεν οφείλεται σε βιώσιμη μακροπρόθεσμη οικονομική πολιτική αλλά στην αύξηση των τιμών του πετρελαίου για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα του υπό μελέτη διαστήματος. Η υπό μελέτη περίοδος είναι από το 2001 μέχρι το 2014 (Roukanas, 2015).

3.2 Φυσικοί πόροι της Ρωσίας

Σύμφωνα με την ανάλυση που παρουσιάζεται στο U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015, η Ρωσία είναι ο τρίτος μεγαλύτερος παραγωγός αργού πετρελαίου στον κόσμο και ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός φυσικού αερίου. Παράγει επίσης σημαντικές ποσότητες άνθρακα. Παράλληλα είναι ένας από τους κορυφαίους παραγωγούς και καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας στον κόσμο, με περισσότερα από 230 GW εγκατεστημένης δυναμικότητας παραγωγής. Το 2012, η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ανήλθε σε περίπου 1.012 δισεκατομμύρια KWh, ενώ είναι η τρίτη μεγαλύτερη παραγωγός πυρηνικής ενέργειας στον κόσμο και τέταρτη μεγαλύτερη σε όρους εγκατεστημένης ισχύος πυρηνικής ενέργειας. Το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής πετρελαίου της Ρωσίας προέρχεται από τη Δυτική Σιβηρία και τις περιφέρειες Ουράλια-Βόλγα. Ωστόσο, η παραγωγή από την Ανατολική Σιβηρία, την ρωσική Άπω Ανατολή, καθώς και την Ρωσικής Αρκτικής έχει αυξηθεί. Επιπλέον η Ρωσία κατέχει τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου στον κόσμο, και η κρατική εταιρία Gazprom κυριαρχεί στον τομέα του φυσικού αερίου της Ρωσίας, αν και τα τελευταία χρόνια η παραγωγή από άλλες εταιρείες έχει αυξηθεί.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η Ρωσία αποτελεί ένα πολύ μεγάλο ενεργειακό παίκτη, με πλούσιους φυσικούς πόρους. Συνεπώς η οικονομία της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εκμετάλλευση των πόρων αυτών, και ειδικά τα έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αντιπροσωπεύουν σημαντικό κομμάτι των ομοσπονδιακών εσόδων του προϋπολογισμού. Στις ενότητες που ακολουθούν πραγματοποιείται ανάλυση των οικονομικών μεγεθών της ρωσικής οικονομίας ώστε να διαπιστωθεί εάν έχει χτυπηθεί από την κατάρρα των πόρων.

3.3 Η κατάρρα των πόρων και η ολλανδική ασθένεια στη ρωσική οικονομία.

3.3.1 Ανάλυση Θεμελιακών Μακροοικονομικών Μεγεθών της Ρωσικής Οικονομίας

Η μελέτη του φαινομένου της κατάρρας των πόρων στην ρωσική οικονομία είναι ένα ζήτημα με ορισμένες ιδιαιτερότητες. Το γεγονός ότι η Ρωσία παρουσίασε υψηλούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ από το 2001 μέχρι την

εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είναι μια αντίφαση όσον αφορά την κατάρα των πόρων και τις προοπτικές της οικονομίας της. Εκτός, από τα θετικά βήματα που έκανε η Ρωσία τα έτη υπό μελέτη, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε την κύρια αιτία αυτής της οικονομικής ώθησης. Η κατανόηση των αιτιών αυτής της οικονομικής ώθησης έχει μεγαλύτερη σημασία γιατί ήρθε μετά από μια περίοδο με εξαιρετικά αρνητικά μακροοικονομικά αποτελέσματα. Η ρωσική οικονομία από μια διεθνώς απομονωμένη, κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία κινήθηκε προς μια ολοκληρωμένη οικονομία της αγοράς σε παγκόσμιο επίπεδο.

Προκειμένου να εξεταστούν οι πιθανές επιπτώσεις της κατάρας των πόρων για την ρωσική οικονομία είναι απαραίτητο να αξιολογηθούν οι μακροοικονομικές επιδόσεις της. Για το λόγο αυτό, στον Πίνακα 1 αναλύεται το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, το δημοσιονομικό έλλειμμα ή πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το ποσοστό ανεργίας.

Το ΑΕΠ εμφανίζει θετική πορεία από το 2001 μέχρι το 2013. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το ΑΕΠ της Ρωσίας ανήλθε σε 1,8 τρισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ το 2014 από τα 306 δισεκατομμύρια δολάρια που ήταν το 2001. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ συνεχίστηκε σε όλο το διάστημα μελέτης με μόνο ένα έτος με ύφεση το 2009, ως αποτέλεσμα της εκδήλωσης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Το δημόσιο χρέος της Ρωσίας είναι χαμηλό, σχετικά με το υψηλό χρέος των ανεπτυγμένων χωρών, καταλαμβάνοντας την εκατόν τεσσαρακοστή έβδομη θέση στην αντίστοιχη λίστα (CIA, World Factbook, 2015). Η Ρωσία, για τα έτη υπό μελέτη έχει πλεόνασμα, εκτός από το 2009 και το 2010. Πιο συγκεκριμένα, πριν από την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είχε υψηλά ποσοστά πλεονάσματος. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ενισχύθηκε με πολύ γρήγορο τρόπο αντανakλώντας τις υψηλές τιμές του ετήσιου ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ. Επιπλέον, το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε στο διάστημα αυτό. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει ότι το παραγωγικό μοντέλο που υιοθετήθηκε από τη Ρωσία ενισχύει την απασχόληση (Roukanas, 2015).

Πίνακας 1. Θεμελιώδη Μακροοικονομικά Μεγέθη της Ρωσικής Οικονομίας, 2001-2014.

ΕΤΗ	ΑΕΠ (σε εκ. US\$)	ΑΥΞΗΣΗ ΑΕΠ (ετήσια %)	ΧΡΕΟΣ ΚΕΝΤΡ. ΚΥΒΕΡ/ΣΗΣ (% του ΑΕΠ)	ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ (ΠΛΕΟΝΑΣΜ Α/ΕΛΛΕΙΜΑ (% του ΑΕΠ))	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (σε US\$)	ΑΝΕΡΓΙΑ (% επί του συνόλου του εργατικού δυναμικού)
2001	306.603	5,09	48,98	-	2.100	9,00
2002	345.110	4,74	41,40	7,03	2.375	7,90
2003	430.348	7,30	-	2,21	2.975	8,20
2004	591.017	7,18	-	5,28	4.102	7,80
2005	764.016	6,38	16,66	9,88	5.323	7,10
2006	989.931	8,15	9,89	8,03	6.920	7,10
2007	1.299.706	8,54	7,16	6,19	9.101	6,00
2008	1.660.846	5,25	6,50	5,62	11.635	6,20
2009	1.222.644	-7,82	8,70	-4,21	8.563	8,30
2010	1.524.917	4,50	9,10	-1,87	10.675	7,30
2011	1.904.794	4,26	9,28	3,29	13.324	6,50
2012	2.016.112	3,41	9,44	2,67	14.079	5,50
2013	2.079.025	1,34	-	-	14.487	-
2014	1.860.598	0,64	-	-	12.736	-

ΠΗΓΗ : World Bank, 2015α.

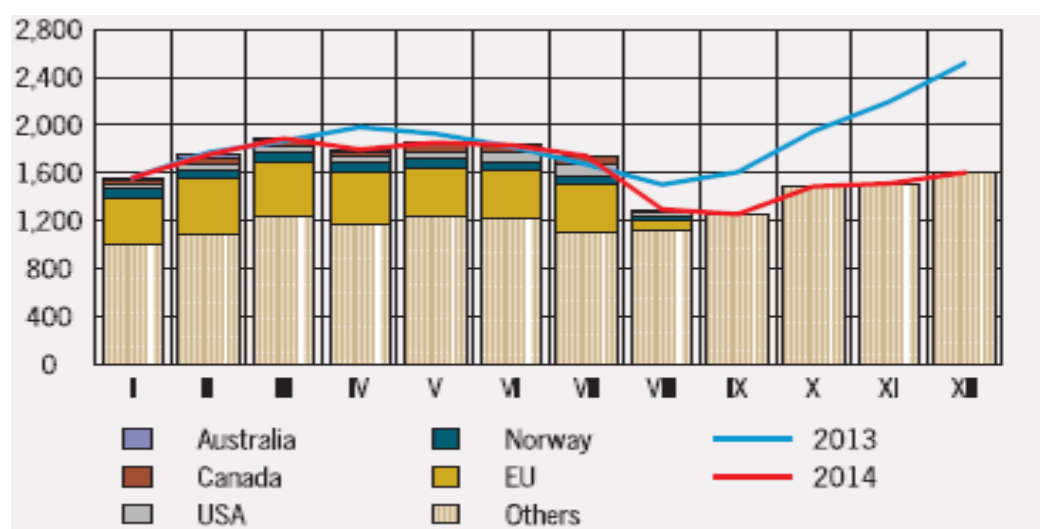
3.3.2 Ανάλυση Γενικών Οικονομικών Στοιχείων

Η ανάλυση του Πίνακα 2 έχει ως στόχο να εξετάσει την υπόθεση της κατάρτας των πόρων στη ρωσική οικονομία. Πρώτον, αναλύονται οι εξαγωγές ορυκτών προϊόντων ως ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών. Είναι προφανές ότι τα κέρδη της ρωσικής οικονομίας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Αυτή η εξάρτηση αυξήθηκε από 64,8% το 2005 σε 71,6% κατά το 2013 δείχνοντας ότι η Ρωσία στηρίζει την εσωτερική της οικονομική μεγέθυνση στις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η μελέτη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αποκαλύπτει ότι η Ρωσία έχει πλεόνασμα στο υπό μελέτη διάστημα, αλλά με φθίνουσα πορεία. Αυτή είναι η πρώτη ισχυρή απόδειξη ότι ρωσική οικονομία είναι ένα τυπικό παράδειγμα του φαινομένου της κατάρτας των πόρων.

Κατά το Α΄ Τρίμηνο του 2015, οι εισαγωγές συγκρινόμενες με αυτές του αντίστοιχου διαστήματος του προηγούμενου έτους, σημείωσαν πτώση κατά

25 δις. εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Η μεγάλη αυτή πτώση οφείλεται κατά κύριο λόγο στην μείωση των εισαγωγών που σχετίζονται με βιομηχανικό εξοπλισμό, μηχανήματα, και οχήματα μεταφοράς. Οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στην Ρωσία τον Αύγουστο του 2014 σχετικά με τις εισαγωγές τροφίμων φαίνεται ότι δεν είχαν μεγάλη επίδραση στην γενικότερη μείωση των εισαγωγών. Η μείωση των εισαγωγών δεν ήταν το αποτέλεσμα των κυρώσεων, αλλά α) ο περιορισμός της επιχειρηματικής δραστηριότητας και β) η υποτίμηση του ρουβλίου (Bank of Russia, Monetary Policy Report ,June 2015, σελ. 11). Στο Σχήμα 1, απεικονίζονται οι μειώσεις των εισαγωγών τροφίμων.

Σχήμα 1. Εισαγωγές Τροφίμων– υπό το πρίσμα των διεθνών κυρώσεων κατά το 2014 (ποσά σε εκ. US\$)

ΠΗΓΗ : Central Bank of Russian Federation, 2015α.

Παράλληλα, το ποσοστό των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών είναι χαμηλό και μειώνεται από το 23% στο 17%. Αυτό δείχνει το χαμηλό ενδιαφέρον της ρωσικής οικονομίας στο να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον τομέα των βιομηχανικών προϊόντων, καθώς αντλεί μεγάλα κέρδη από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η συνέχιση αυτής της κατάστασης θα ενισχύσει την εξάρτηση της ρωσικής οικονομίας από την εισαγωγή βιομηχανικών προϊόντων που είναι απαραίτητα για τη βιομηχανική παραγωγή. Ο βαθμός εξάρτησης έχει άμεση σχέση με τη ζήτηση και τις τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου (Roukanas, 2015).

Ο πληθωρισμός της ρωσικής οικονομίας έχει καθοδική πορεία, αλλά εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται ως υψηλός. Η μακροοικονομική σταθερότητα βοήθησε στον περιορισμό του πληθωρισμού από το 21,5% το 2001 στο 7,8% το 2014. Η μείωση των τιμών του πετρελαίου το 2014 (Σχήμα 5) οδήγησε στην υποτίμηση του εθνικού νομίσματος (Σχήμα 3), και ταυτόχρονα σε υψηλότερο πληθωρισμό, σε σχέση με το 6,8% του 2013. Η επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία υποτιμήθηκε, ειδικά κατά την διάρκεια του 2014. Τα προηγούμενα χρόνια της υπό μελέτη περιόδου η συναλλαγματική ισοτιμία παρουσίαζε μια διαδρομή αναπροσαρμογής. Η υποτίμηση του 2014 (Σχήμα 2) ήταν το αποτέλεσμα της μείωσης των τιμών του πετρελαίου από 105,87 αμερικανικά δολάρια το βαρέλι το 2013 στα 96,29 δολάρια το 2014 (ΟΠΕΚ, 2015).

Πίνακας 2. Εξαγωγές Ορυκτών και Βιομηχανικών Προϊόντων, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, Πληθωρισμός, Επίσημη Συναλλαγματική Ισοτιμία, Διεθνή Αποθέματα

Έτη	Ορυκτών προϊόντων, (% επι του συνόλου)	Βιομηχ. Προϊόντων	Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλ. (% του ΑΕΠ)	Πληθωρισμός (Ετήσιος %)	Επίσημη Συναλ. Ισοτιμία (LCU ανα USS)	Διεθνή Αποθέματα (σε δις. USD)
2001	-	23	-	21,5	29,17	-
2002	-	23	-	15,8	31,35	47.793
2003	-	22	-	13,7	30,69	76.938
2004	-	22	-	10,9	28,81	124.541
2005	64,8	19	11,0	12,7	28,28	182.240
2006	-	16	9,3	9,7	27,19	303.732
2007	-	17	5,6	9,0	25,58	478.762
2008	69,8	17	6,3	14,1	24,85	426.281
2009	67,4	17	4,1	11,7	31,74	439.450
2010	68,5	14	4,4	6,9	30,37	479.379
2011	71,1	13	5,1	8,4	29,38	498.649
2012	71,3	16	3,5	5,1	30,84	537.618
2013	71,6	17	1,7	6,8	31,84	509.595
2014	-	-	3,2	7,8	38,38	385.460

ΠΗΓΗ : Federal State Statistics Service, 2015α, World Bank, 2015β και Central Bank of Russian Federation, 2015β.

Σύμφωνα με την Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της Ρωσίας, ο πληθωρισμός είναι στενά συνδεδεμένος με τις τιμές του πετρελαίου και η ρωσική οικονομία εξαρτάται από τις «εξωτερικές» οικονομικές συνθήκες οι οποίες την επηρεάζουν αρνητικά.

Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος ώθησε στην αύξηση του πληθωρισμού ενώ την ίδια στιγμή απαιτείται η παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας της Ρωσίας στην αγορά συναλλάγματος για τη στήριξη του εθνικού νομίσματος. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί από τον περιορισμό των διεθνών αποθεμάτων από 509.595 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ το 2013, σε 385.460 δολάρια ΗΠΑ το 2014.

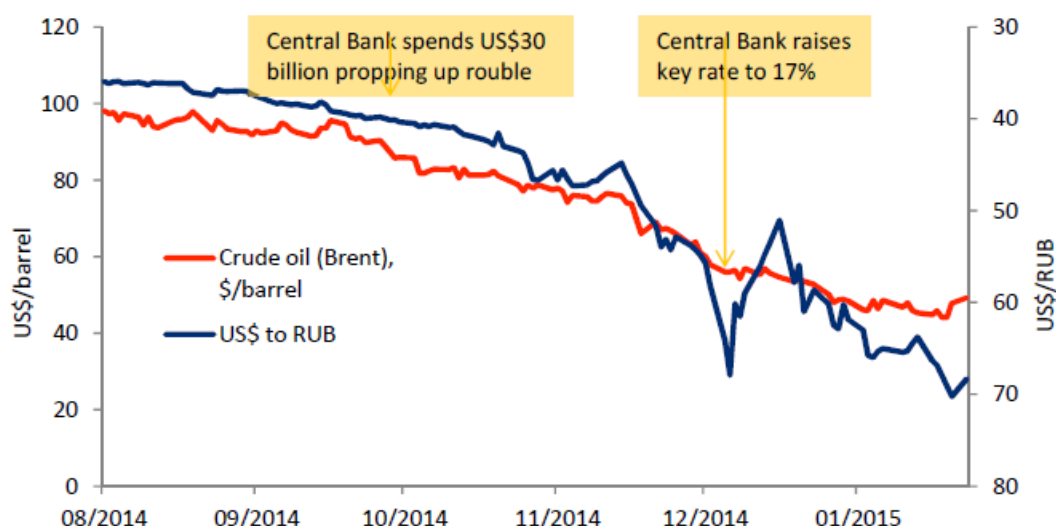
Σχήμα 2. Συναλλαγματική Ισοτιμία, Ρούβλι / Δολάριο Η.Π.Α. 2014-2015

ΠΗΓΗ : Trading Economics, 2015α.

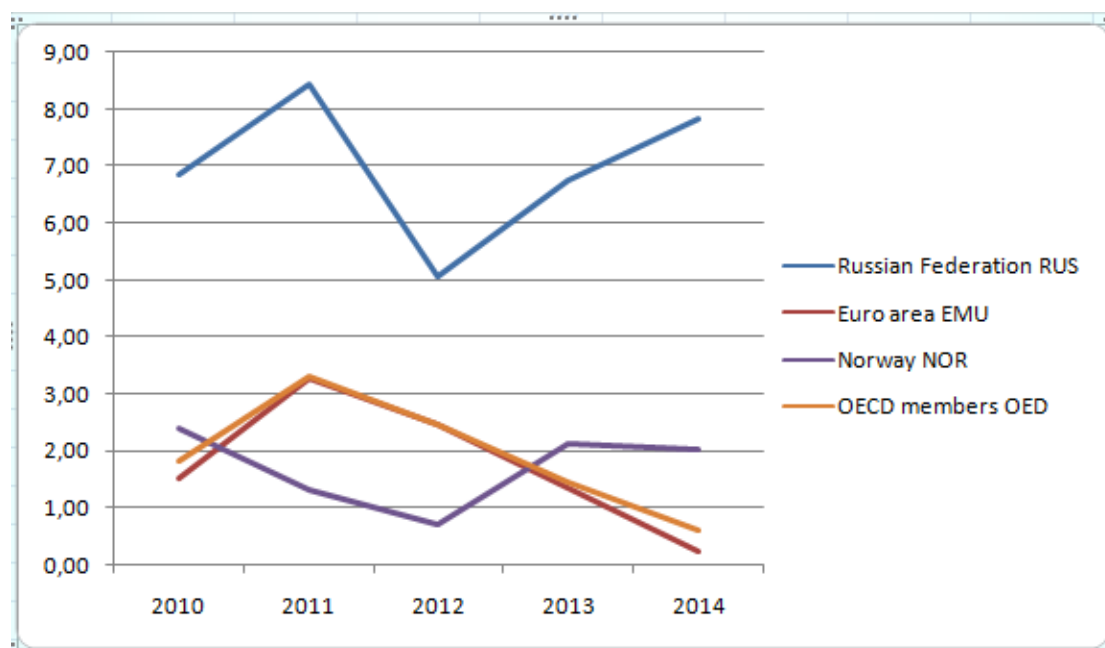
Στον Πίνακα 3 αναλύονται οι τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, σύμφωνα με το καλάθι τιμών του ΟΠΕΚ καθώς και με τις spot τιμές φυσικού αερίου που δίνονται από την αγορά του Henry Hub αντίστοιχα. Η πορεία της τιμής του πετρελαίου για την υπό μελέτη περίοδο είχε κατ' αρχάς ανοδική πορεία παρέχοντας υψηλά ποσοστά αύξησης του ΑΕΠ. Κατά το 2009, η τιμή του πετρελαίου είχε μειωθεί στα 61,06 δολάρια, ως αποτέλεσμα της εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Από το 2010 φαίνεται ότι οι υψηλές τιμές του πετρελαίου δεν έχουν τόσο θετικές επιπτώσεις στην αύξηση του ΑΕΠ σε σχέση με την περίοδο πριν από την παγκόσμια οικονομική κρίση.

Σχήμα 3. Τιμή Πετρελαίου –Ισοτιμία US\$ / RUB

ΠΗΓΗ : US Energy Information Administration 2015α.

Σχήμα 4. Πληθωρισμός Ρωσίας, Συγκριτική Απεικόνιση (με χώρες ζώνης του ευρώ, χώρες μέλη ΟΟΣΑ, Νορβηγία)

ΠΗΓΗ: World Bank, 2015γ.

Το φαινόμενο της κατάρτας των πόρων φαίνεται να έχει άμεσες συνέπειες για την ρωσική οικονομία μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση. Αντίθετα, το φαινόμενο της κατάρτας των πόρων φαίνεται να έχει όλες τις έμμεσες επιπτώσεις στην ρωσική οικονομία, όπως: α) αύξηση της εξάρτησης της Ρωσίας από τις εξαγωγές πετρελαίου και β) τον περιορισμό των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων. Επιπλέον, η μείωση της τιμής του πετρελαίου

(Σχήμα 5) για το 2014 στα 96,29 USD οδήγησε σε αύξηση του πληθωρισμού, υποτιμήθηκε η συναλλαγματική ισοτιμία του ρωσικού νομίσματος και μειώθηκαν σημαντικά τα συναλλαγματικά αποθέματα, γεγονός που επιβεβαιώνει το φαινόμενο της κατάρτας των πόρων στη ρωσική οικονομία.

Η εικόνα είναι σχεδόν η ίδια για τη διασύνδεση μεταξύ αύξησης του ΑΕΠ και της τιμής του φυσικού αερίου. Η τιμή του φυσικού αερίου ακολουθεί αυξητική πορεία από το 2001 μέχρι το 2008. Η τιμή του φυσικού αερίου σύμφωνα με την τιμή αναφοράς, της spot αγοράς του Henry Hub, ενισχύει την αύξηση του ΑΕΠ της ρωσικής οικονομίας. Οι επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης επηρεάζουν την τιμή του φυσικού αερίου, που το 2009 ανέρχεται στα 3,94 δολάρια από 8,86 του 2008. Από το 2010 μέχρι το 2013 οι χαμηλές τιμές του φυσικού αερίου (Σχήμα 6) οδήγησαν σε μειώσεις και σε χαμηλά ποσοστά αύξησης του ΑΕΠ σε σχέση με τα υψηλότερα ποσοστά αύξησης του ΑΕΠ πριν από την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Η διαμόρφωση των τιμών του φυσικού αερίου είναι σε μεγάλο βαθμό συνδεδεμένη με τις συνέπειες της κατάρτας των πόρων. Η σύγκριση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στον Πίνακα 2 με τις τιμές του φυσικού αερίου τονίζουν, πως χαμηλότερες τιμές έχουν ως συνέπεια μείωση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η αύξηση των τιμών του φυσικού αερίου ενισχύει τον πληθωρισμό πριν από την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Από το 2010 μέχρι το 2013, η μείωση των τιμών του φυσικού αερίου περιορίζει τον πληθωρισμό. Τέλος, έχει επίσης επιβεβαιωθεί η θετική συσχέτιση των τιμών του φυσικού αερίου με την επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία και τα διεθνή συναλλαγματικά αποθέματα. Από το 2001 έως το 2008, η ισοτιμία ανατιμήθηκε και τα διεθνή αποθέματα αυξήθηκαν (Πίνακας 2), παράλληλα με τις τιμές του φυσικού αερίου. Οι επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης στη ρωσική οικονομία γίνονται εμφανή με την ισοτιμία του ρωσικού νομίσματος από 24,85 τοπικά νόμισμα ανά δολάριο Η.Π.Α. το 2008, να πηγαίνει στα 31,74 μονάδες σε τοπικό νόμισμα το 2009 και αντίστοιχα η τιμή του φυσικού αερίου από 8,86 δολάρια το 2008 πέφτει στα 3,94 δολάρια. Από το 2010 μέχρι το 2013, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, οι τιμές του φυσικού αερίου φαίνεται να βοήθησαν στην περεταίρω υποτίμηση του εθνικού νομίσματος και τον περιορισμό των διεθνών συναλλαγματικών αποθεμάτων (Roukanas, 2015).

Πίνακας 3. Τιμές Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου, (καλάθι τιμών ΟΠΕΚ , spot τιμές Φ.Α. Henry Hub)

ΕΤΗ	Τιμές Πετρελαίου (USD/Βαρέλι), Βάσει ΟΠΕΚ	Τιμές Φ.Α. (USD/εκ. Btu) Βάσει Spot Price Henry Hub
2001	-	3,96
2002	24,36	3,38
2003	28,1	5,47
2004	36,05	5,89
2005	50,64	8,69
2006	61,08	6,73
2007	69,08	6,97
2008	94,45	8,86
2009	61,06	3,94
2010	77,45	4,37
2011	107,46	4
2012	109,45	2,75
2013	105,87	3,73
2014	96,29	0

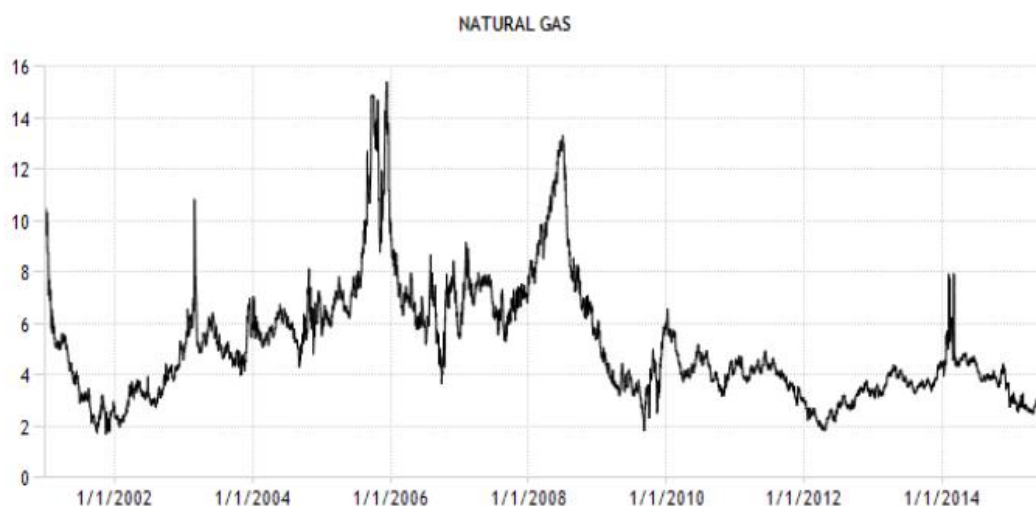
ΠΗΓΗ : OPEC BasketPrice,2015 and U.S. Energy Information Administration 2015β.

Σχήμα 5. Τιμές Πετρελαίου βάσει, West Texas Intermediate (WTI) για τα έτη 2001-2014

ΠΗΓΗ: Macrotrends, 2015.

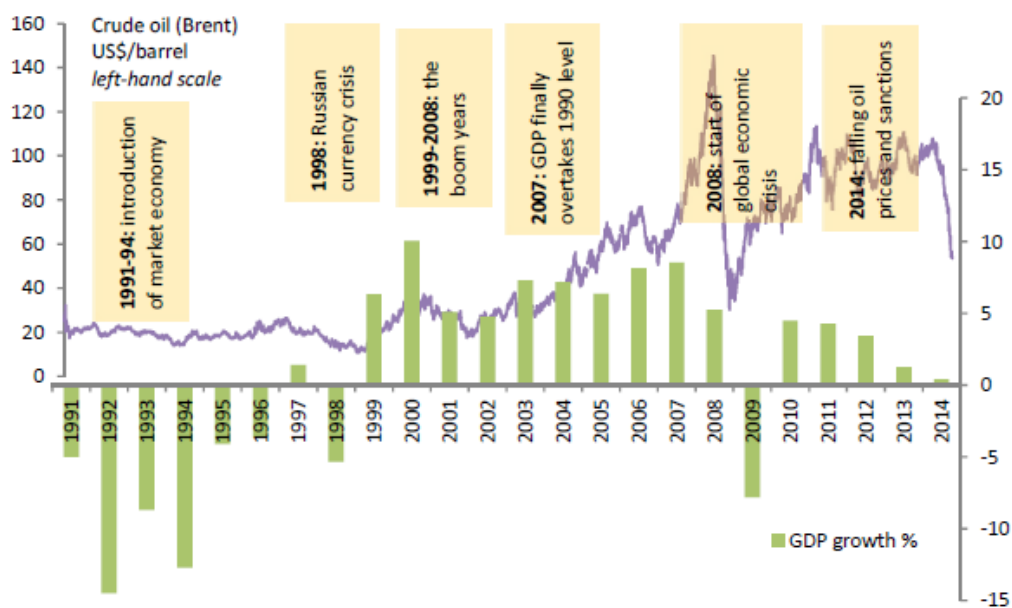
Σχήμα 6. Τιμές Φυσικού Αερίου 2001-2014

ΠΗΓΗ: Trading Economics, 2015β.

Στο Σχήμα 7, παρατηρείται η σχέση των τιμών του πετρελαίου με την αύξηση του ΑΕΠ. Είναι προφανές ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ αύξησης του ΑΕΠ της ρωσικής οικονομίας και της τιμής του πετρελαίου. Η θετική συσχέτιση μεταξύ αύξησης του ΑΕΠ και των τιμών του πετρελαίου επιβεβαιώνει την ύπαρξη του φαινομένου της κατάρτας των πόρων.

Σχήμα 7. Συσχέτιση ανάπτυξης ΑΕΠ και τιμών πετρελαίου στην Ρωσία

ΠΗΓΗ : Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Υπηρεσία Μελετών, 2015.

3.3.3 Ρωσική Οικονομία- Έλεγχος Ύπαρξης Ολλανδικής Ασθένειας

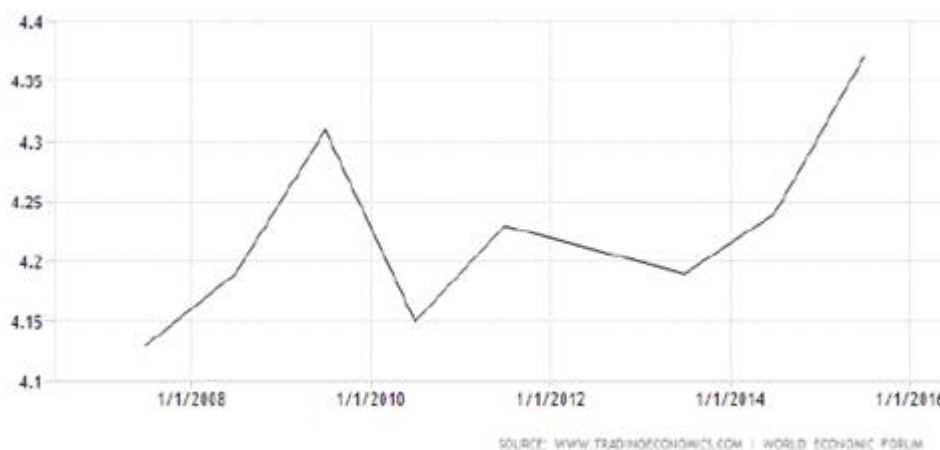
Για να κατανοήσουμε το φαινόμενο της ολλανδικής ασθένειας στη ρωσική οικονομία, είναι απαραίτητο να συγκρίνουμε τον πληθωρισμό, τους μισθούς, την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της ρωσικής οικονομίας. Η σύγκριση που απεικονίζεται στο Σχήμα 8 και οι τιμές του πληθωρισμού στον Πίνακα 2 παρουσιάζουν τη θετική συσχέτιση του πληθωρισμού και των μισθών για την υπό μελέτη περίοδο. Ο κύριος λόγος για την αύξηση του πληθωρισμού είναι οι υψηλές τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου που ενισχύουν την αύξηση των μισθών από το 2001 μέχρι το 2014. Οι υψηλοί μισθοί επηρεάζουν αρνητικά άλλους τομείς της ρωσικής οικονομίας, όπως τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων. Οι υψηλότεροι μισθοί συσχετίζονται αρνητικά με την ανταγωνιστικότητα (Σχήμα 9), αλλά ταυτόχρονα συσχετίζονται θετικά με την παραγωγικότητα (Σχήμα 10). Το παράδοξο αυτό αποτέλεσμα εξηγεί την ικανότητα της ρωσικής οικονομίας να επηρεάσει τις αρνητικές συνέπειες της κατάρτας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας. Το υψηλό μισθολογικό κόστος της ρωσικής οικονομίας είναι το αποτέλεσμα του φαινομένου ολλανδικής ασθένειας. Ωστόσο, από το 2001 μέχρι το 2014, η παραγωγικότητα της ρωσικής οικονομίας βελτιώθηκε και περιορίστηκαν οι κυριότερες αρνητικές επιπτώσεις της ρωσικής οικονομίας. Την υπό μελέτη περίοδο η ανταγωνιστικότητα δεν ακολουθεί μια σταθερή ανοδική πορεία. Ιδιαίτερα από το 2009 και έπειτα η ρωσική ανταγωνιστικότητα μειώθηκε, αλλά την ίδια στιγμή οι μέσοι μισθοί αυξήθηκαν ως συνέπεια της ολλανδικής ασθένειας.

Σχήμα 8. Μέσος Μηνιαίος Μισθός στην Ρωσία (Ποσά σε Ρούβλια ανά Μήνα)

ΠΗΓΗ : Trading Economics, 2015γ.

Σχήμα 9. Δείκτης Ανταγωνιστικότητας, Ρωσίας, 2003-2014

ΠΗΓΗ : Trading Economics, 2015δ.

Σχήμα 10. Δείκτης Παραγωγικότητας, Ρωσίας, 2001-2014

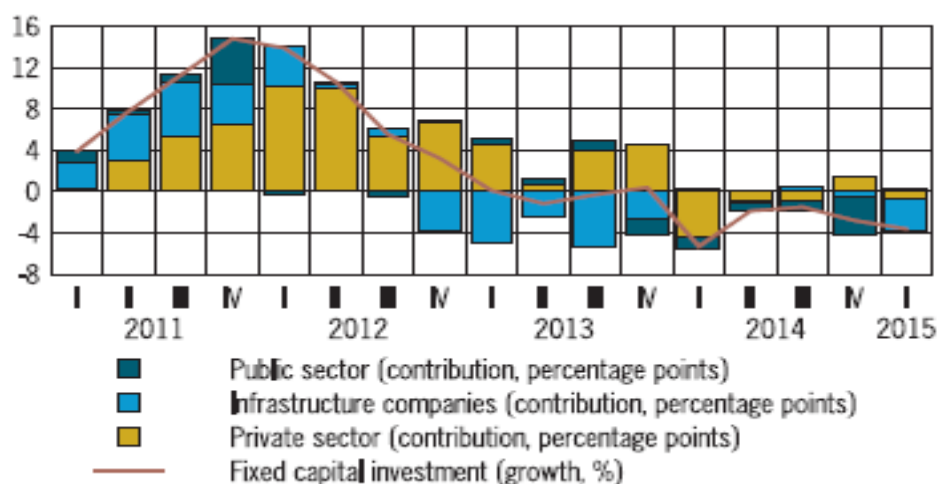

ΠΗΓΗ : Trading Economics, 2015ε.

Μια άλλη αρνητική επίπτωση της ολλανδικής ασθένειας είναι ο περιορισμός των επενδύσεων. Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος μειώνει το ενδιαφέρον για ιδιωτικές επενδύσεις στην ρωσική οικονομία, όπως προκύπτει στο Σχήμα 11 και 12. Η ρωσική οικονομία έχει χαμηλότερα κέρδη λόγω των χαμηλών τιμών του πετρελαίου και την ίδια στιγμή δεν έχει τις απαραίτητες εισροές κεφαλαίων με σκοπό την ανάπτυξη άλλων τομέων της οικονομίας που έχουν χαμηλότερη ανταγωνιστικότητα, όπως για παράδειγμα τις βιομηχανικές εξαγωγές (Σχήμα 11).

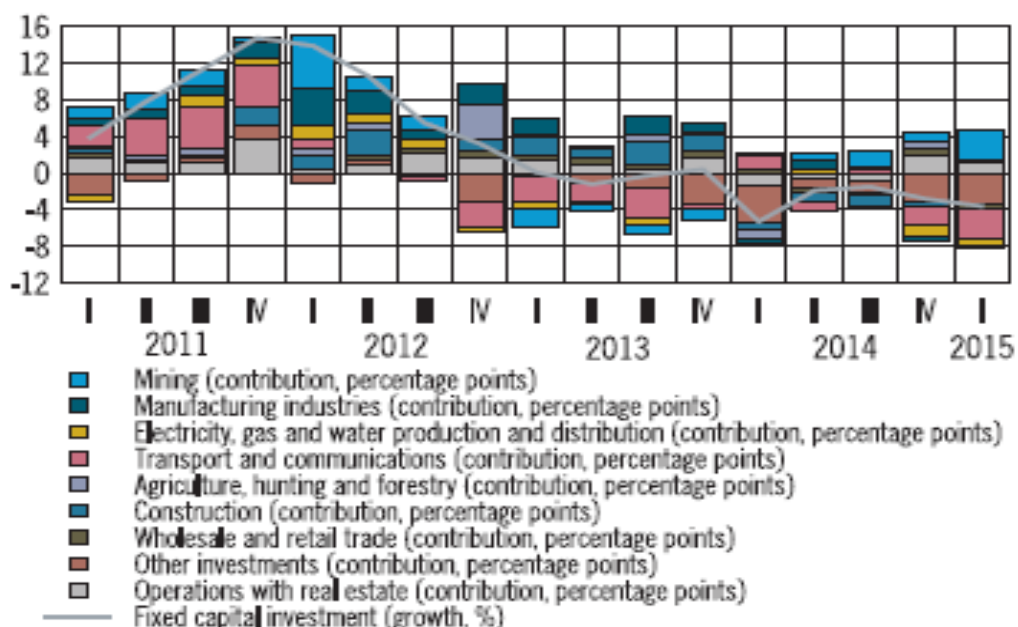
Ως εκ τούτου , η Κεντρική Τράπεζα της Ρωσίας κατά την Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής του Ιουνίου 2015, υπογραμμίζει τη σημασία για τη ρωσική οικονομία , εισροών κεφαλαίων και τη δυσκολία πρόσβασης σε αυτά.

Σχήμα 11. Επενδύσεις ανά τομέα

ΠΗΓΗ: Central Bank of Russian Federation, Monetary Policy Report ,June 2015γ (σελ.30).

Σχήμα 12. Επενδύσεις ανά οικονομική δραστηριότητα

ΠΗΓΗ : Central Bank of Russian Federation, Monetary Policy Report ,June 2015δ (σελ.30).

3.4 Οργάνωση Ενεργειακού Τομέα- Εξαγωγές

3.4.1 Τομέας Πετρελαίου

Το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής πετρελαίου της Ρωσίας εξακολουθεί να κυριαρχείται από εγχώριες επιχειρήσεις (Πίνακας 4). Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσία προχώρησε σε ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων αλλά σταδιακά η βιομηχανία του πετρελαίου και του φυσικού αερίου επανήλθε σε κρατικό έλεγχο.

Ξεκινώντας από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, πολλές ιδιωτικές εταιρείες προσπάθησαν να εισέλθουν στη ρωσική αγορά, γεγονός που οδήγησε στην ανάπτυξη του τομέα, τα τελευταία όμως χρόνια η ρωσική πετρελαϊκή βιομηχανία έχει ενοποιηθεί σε λιγότερες επιχειρήσεις με έντονο τον κρατικό έλεγχο. Πέντε επιχειρήσεις, περιλαμβανομένων των μεριδίων τους από κοινού παραγωγής, αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 75% της συνολικής ρωσικής παραγωγής πετρελαίου, και το ρωσικό κράτος ελέγχει άμεσα περισσότερα από το 50% της ρωσικής παραγωγής πετρελαίου. (U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015,σελ.6).

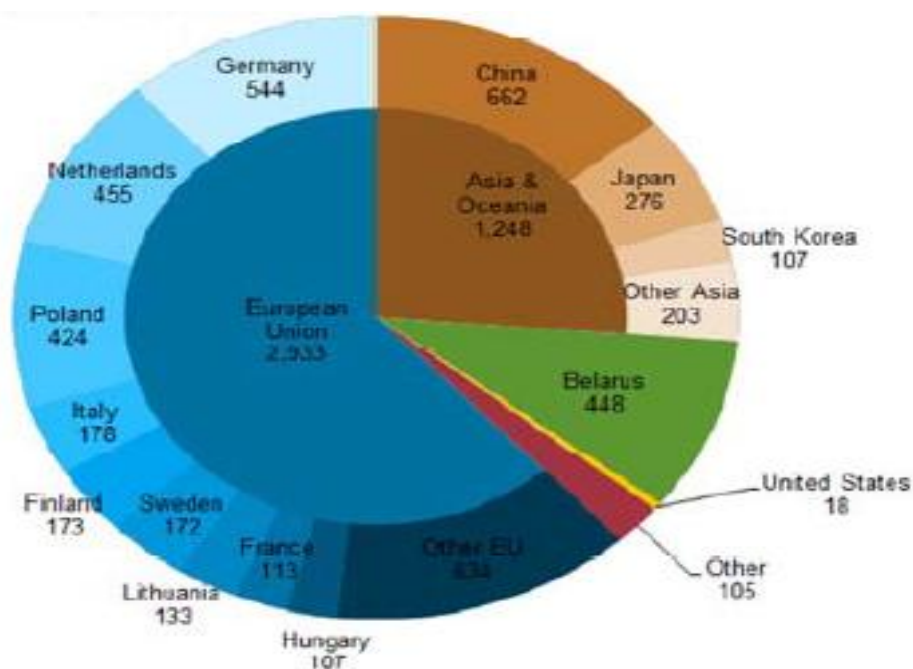
Πίνακας 4 . Παραγωγή πετρελαίου στην Ρωσία ανά εταιρία το 2013

Εταιρία	Ποσότητες σε χιλ. βαρέλια/μέρα
Rosneft	3.997
Lukoil	1.703

ΠΗΓΗ : Eastern Bloc Research, CIS and East European Energy Databook 2014, Table 7 (2014), pp. 3-5.

Το 2014, η Ρωσία είχε περίπου 7,3 εκατομμύρια βαρέλια/ημέρα πετρελαίου και άλλων υγρών που διατίθενται για εξαγωγές. Η συντριπτική πλειονότητα των εξαγωγών ρωσικού αργού (72%) πήγαν στις ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα τη Γερμανία, τις Κάτω Χώρες, τη Λευκορωσία και την Πολωνία (Σχήμα 13) . Τα έσοδα από τις εξαγωγές αυτές, το 2013 αντιπροσώπευαν το 54% των συνολικών εσόδων από εξαγωγές της Ρωσίας. Επιπλέον, το ήμισυ των ομοσπονδιακών εσόδων του προϋπολογισμού της Ρωσίας το 2013 προήλθαν από την εξόρυξη ορυκτών, φόρους και εξαγωγικούς δασμούς για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο (U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015,σελ.7).

Σχήμα 13. Εξαγωγές ρωσικού πετρελαίου ανά προορισμό για το 2014

ΠΗΓΗ : US Energy Information Administration, 2015γ.

Μια σειρά από υπουργεία εμπλέκονται στον τομέα του πετρελαίου. Το Υπουργείο Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος ασχολείται με τα θέματα περιβάλλοντος, αδειών, παρακολουθεί τη συμμόρφωση με τις συμβάσεις άδειας χρήσης, καθώς και των εισφορών (π.χ. πρόστιμα για παραβιάσεις των περιβαλλοντικών κανονισμών). Το Υπουργείο Ενέργειας, αναπτύσσει και υλοποιεί την γενική ενεργειακή πολιτική, το Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης εποπτεύει τις τιμές, ενώ το Υπουργείο Οικονομικών είναι αρμόδιο για τους φόρους υδρογονανθράκων.

Υπάρχουν δύο κύριοι φόροι υδρογονανθράκων στη Ρωσία, α) ο φόρος εξόρυξης και β) ο φόρος εξαγωγής ορυκτών πόρων. Για να ενθαρρυνθούν οι επενδύσεις κατά τα τελευταία χρόνια, η κυβέρνηση έχει προσφέρει ειδικούς φορολογικούς συντελεστές ή φοροαπαλλαγές ειδικά στις δυσπρόσιτες περιοχές όπως η Αρκτική (U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015,σελ.8).

Η έντονη κρατική παρέμβαση (κάθε μορφής) σε συνδυασμό με την υψηλή διαφθορά του κρατικού μηχανισμού καθιστούν δύσκολες τις ξένες επενδύσεις

και την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, παράλληλα προσφέρουν «γόνιμο» έδαφος για την εμφάνιση της κατάρτας των πόρων.

3.4.2 Τομέας Φυσικού Αερίου

Η κρατική Gazprom κυριαρχεί στον τομέα του φυσικού αερίου της Ρωσίας, παράγοντας το 73% της συνολικής παραγωγή φυσικού αερίου το 2013 (Πίνακας 5).

Πίνακας 5. Παραγωγή Φ.Α. στην Ρωσία ανά εταιρία το 2013

Company	Bcf/d
Gazprom	47.2
Novatek	6.0
Rosneft	2.6
LUKoil	2.0
Surgutneftegaz	1.2
ITERA	1.2
PSA operators	2.7
Others	1.8
Total	64.6

ΠΗΓΗ: Source: Eastern Bloc Research, CIS and East European Energy Data book 2014, Table 34, σελ. 14.

Τα τελευταία χρόνια μικρότεροι παραγωγοί όπως η Novatek και LUKoil έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία, συμβάλλοντας στην αύξηση του όγκου της παραγωγής της Ρωσίας. Η δεσπόζουσα θέση της Gazprom ενισχύεται από το νομικό μονοπώλιο της σχετικά με εξαγωγές φυσικού αερίου και την χρήση των αγωγών μειώνοντας σημαντικά τις επενδυτικές ευκαιρίες και το «άνοιγμα» της αγοράς.

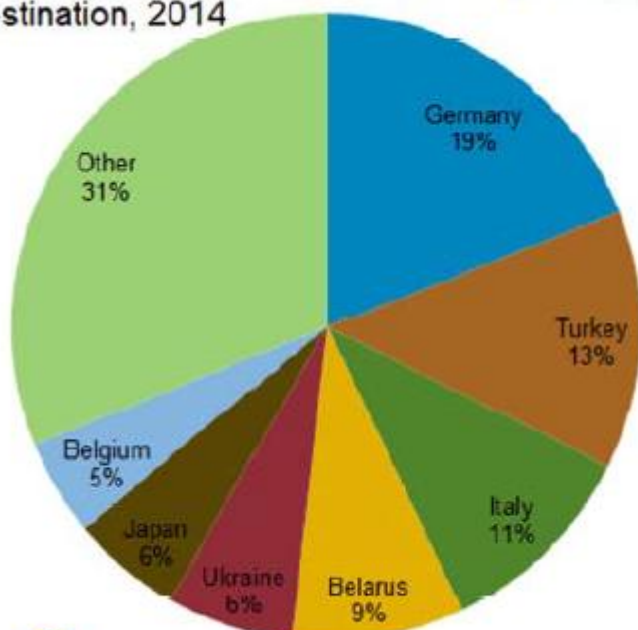
Η οργάνωση της αγοράς του Φ.Α. μοιάζει με αυτήν του πετρελαίου. Εκτός από τα υπουργεία που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, εμπλέκονται και άλλοι οργανισμοί (κυρίως ρυθμιστικοί), η ομοσπονδιακή υπηρεσία τιμολόγησης (ρυθμίζει τα τιμολόγια του αγωγού) και η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία κατά των Μονοπωλίων (επιβλέπει τα τέλη, την κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης στην αγορά, την πρόσβαση τρίτων στους αγωγούς) (U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015,σελ.11).

Το 2014, σχεδόν το 90% (7,1 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα) των ρωσικών εξαγωγών φυσικού αερίου παραδόθηκαν σε πελάτες στην Ευρώπη μέσω αγωγών, με τη Γερμανία, την Τουρκία, την Ιταλία, τη Λευκορωσία, την Ουκρανία να αποτελούν τους κύριους παραλήπτες αυτών των όγκων (Σχήμα 14). Μεγάλο μέρος του υπολοίπου παραδόθηκε στην Ασία ως LNG. Οι εξαγωγές προς την Ουκρανία ρωσικού φυσικού αερίου το 2014 ήταν περίπου στο μισό από το επίπεδο του 2013, όταν η Ουκρανία ήταν ο τρίτος μεγαλύτερος εισαγωγέας ρωσικού φυσικού αερίου. Κύριες αιτίες της κατάστασης αυτής ήταν οι εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών σχετικά με τις τιμολογήσεις και τις πληρωμές.

Τα έσοδα από τις εξαγωγές φυσικού αερίου το 2013 αντιπροσώπευαν περίπου το 14% των συνολικών εξαγωγών της Ρωσίας (U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015, σελ.13).

Σχήμα 14. Εξαγωγές ρωσικού Φ.Α. ανά προορισμό για το 2014

Figure 7. Share of Russia's natural gas exports by destination, 2014

eia Source: BP Statistical Review of World Energy 2015

ΠΗΓΗ : BP Statistical Review of World Energy, 2015.

Όπως αποτυπώνεται και στο Σχήμα 14, η Ρωσία εξακολουθεί να έχει ένα σημαντικό βαθμό εξάρτησης από την ευρωπαϊκή αγορά για το φυσικό αέριο της. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μια σχέση αλληλεξάρτησης δεδομένου ότι οι εισαγωγές Φ.Α. της Ευρώπης από την Ρωσία ανέρχονται περίπου το 30% καθιστώντας την Ρωσία κύριο προμηθευτή της ευρωπαϊκής

αγοράς. Από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, η κατανάλωση Φ.Α. στην Δυτική Ευρώπη μειώθηκε ενώ ταυτόχρονα γίνονται συστηματικές προσπάθειες απεξάρτησης από το ρωσικό Φ.Α., με αποτέλεσμα η Ρωσία να κοιτάξει προς την Ασία και την αγορά του υδροποιημένου φυσικού αερίου ως μέσο για να διαφοροποιήσει τις εξαγωγές της.

Η έντονη κρατική παρουσία στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με τα εμπόδια εισόδου νέων επενδυτών καθώς και την υψηλή διαφθορά του κρατικού μηχανισμού αποτελούν αποδείξεις της ύπαρξης της κατάρτας των πόρων στην ρωσική οικονομία. Οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου, η προσπάθεια ενεργειακής απεξάρτησης της ΕΕ από την Ρωσία και η υποτίμηση του ρωσικού νομίσματος έρχονται να επιβεβαιώσουν τις συνέπειες της κατάρτας των πόρων.

3.5 Συμπεράσματα - Προοπτικές

Η μελέτη των μακροοικονομικών μεγεθών της ρωσικής οικονομίας καθώς και η ανάλυση επιμέρους στοιχείων και η διασύνδεση τους με τις τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου επιβεβαιώνουν την ύπαρξη της κατάρτας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας στη ρωσική οικονομία. Η Ρωσία βρίσκεται αντιμέτωπη με μια πρόκληση για τη βιωσιμότητα του παραγωγικού και οικονομικού της μοντέλου, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Ο πλούτος που συγκεντρώνεται από τις εξαγωγές πρώτων υλών είτε λόγω αντικειμενικής αδυναμίας (τεράστιο μέγεθος της χώρας, κοινωνικές ανισότητες στο πληθυσμό, ελλιπείς υποδομές και τεχνογνωσία κλπ) είτε λόγω διαφθοράς και γραφειοκρατίας δεν βρίσκει εύκολο τρόπο να διαχυθεί στην κοινωνία και δη σε χρήσιμες – καινοτόμες επενδύσεις, οι οποίες θα θέσουν τα θεμέλια σταθερής και μακροχρόνιας ανάπτυξης της οικονομίας. Αντιθέτως τα χρήματα αυτά χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση αναγκών του προϋπολογισμού είτε διοχετεύονται σε φορολογικούς παραδείσους στο εξωτερικό.

Η ρωσική ηγεσία επιδιώκει να εκμεταλλευτεί τις υψηλές τιμές του πετρελαίου για την ενίσχυση των οικονομικών προοπτικών. Η εικόνα του κράτους ως «καλοπληρωτή» στο εξωτερικό επιτυγχάνεται με αντίτιμο στο εσωτερικό τις τεράστιες διαφορές στα εισοδήματα, στα ποσοστά της ανεργίας και γενικότερα στο επίπεδο ζωής μεταξύ των κατοίκων των ομοσπονδιακών περιφερειών της

χώρας όσο και με την προσφυγή τελικά από πλευράς μικρομεσαίου - και σε κάθε περίπτωση μη «στρατηγικού» ιδιωτικού τομέα σε εκτεταμένο δανεισμό από το εξωτερικό. Αυτή η οικονομική πολιτική οδήγησε σε κακή ανάπτυξη των άλλων τομέων της οικονομίας της ρωσικής οικονομίας η οποία αποδυναμώνει τις οικονομικές προοπτικές μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Η εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ήταν ένα σημείο καμπής για τις προοπτικές της ρωσικής οικονομίας.

Από τα παραπάνω προκύπτουν επιγραμματικά οι εξής βασικές διαπιστώσεις :«α) η Ρωσική Οικονομία παραμένει τόσο στην πράξη όσο και στην νοοτροπία μία σε μεγάλο βαθμό κρατικά διευθυνόμενη οικονομία. β) η Ρωσία είναι ευάλωτη στις διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου και στις μεταπτώσεις της παγκόσμιας οικονομίας» (Roukanas, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΕΛΕΤΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΝΟΡΒΗΓΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

4.1 Εισαγωγή

Ο σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να εξετάσει την ύπαρξη ή μη του φαινόμενου της κατάρτας των πόρων στη νορβηγική οικονομία υπό το πρίσμα του οικονομικού εθνικισμού της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας.

Για τον σκοπό αυτό στο συγκεκριμένο κεφάλαιο μελετούνται αφενός οι μακροοικονομικές συνθήκες της νορβηγικής οικονομίας και αναλύονται βασικά μακροοικονομικά μεγέθη, όπως, το ΑΕΠ, το χρέος της κεντρικής διοίκησης, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, τα μετρητά (πλεόνασμα / έλλειμμα), ο πληθωρισμός, η επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία, η ανεργία και αφετέρου γίνονται αναφορές στο ρυθμιστικό και στο γενικότερο διαχειριστικό πλαίσιο λειτουργίας της Νορβηγίας.

Η υπό μελέτη περίοδος είναι από το 2000 μέχρι το 2014.

4.2 Φυσικοί πόροι της Νορβηγίας - Υδρογονάνθρακες

Η Νορβηγία είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός υγρών υδρογονανθράκων της Ευρώπης, η τρίτη μεγαλύτερη εξαγωγέας φυσικού αερίου στον κόσμο μετά τη Ρωσία και το Κατάρ, και είναι ο μεγαλύτερος κάτοχος αποθεμάτων αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Ευρώπη αποτελώντας έναν από τους σημαντικότερους προμηθευτές της. Η παραγωγική ικανότητα της Νορβηγίας κορυφώθηκε το 2001, φτάνοντας τα 3,4 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα, μειώθηκε σε 1,8 εκατομμύρια βαρέλια ανά ημέρα το 2013 πριν από την αύξηση έως και 1,9 εκατομμύρια β / η το 2014 (U.S. Energy Information Administration, Norway, September 30, 2015,σελ.1).

Το 2014, ο τομέας του πετρελαίου και του φυσικού αερίου απέφεραν το 45% των εξαγωγών της Νορβηγίας τα δε έσοδα ανήλθαν πάνω από το 20% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας (ΑΕΠ) (U.S. Energy Information Administration, Norway, September 30, 2015,σελ.1).

Δεδομένου ότι η Νορβηγία είναι μια χώρα πλούσια σε φυσικούς πόρους, με μεγάλα έσοδα από τις εξαγωγές τους, θα ακολουθήσει ανάλυση των οικονομικών μεγεθών της, καθώς και άλλων στοιχείων της οικονομικής και

κοινωνικής της λειτουργίας, για να διαπιστωθεί η ύπαρξη ή μη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

4.3 Ανάλυση της νορβηγικής οικονομίας-Κατάρα των πόρων

Η περίοδος της ανάλυσης σχετικά με την ύπαρξη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας στη νορβηγική οικονομία είναι από το 2000 μέχρι και το 2014. Προκειμένου να εξεταστούν οι πιθανές επιπτώσεις της κατάρας των πόρων για την νορβηγική οικονομία είναι απαραίτητο να αξιολογηθούν οι μακροοικονομικές επιδόσεις της. Η νορβηγική οικονομία είναι μία ιδιαίτερα επιτυχημένη μορφή μεικτής οικονομίας με το κράτος να ελέγχει κάποιους ζωτικούς τομείς. Στον Πίνακα 6 αναλύονται στοιχεία για το ΑΕΠ, το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, το δημοσιονομικό έλλειμμα ή πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το ποσοστό ανεργίας.

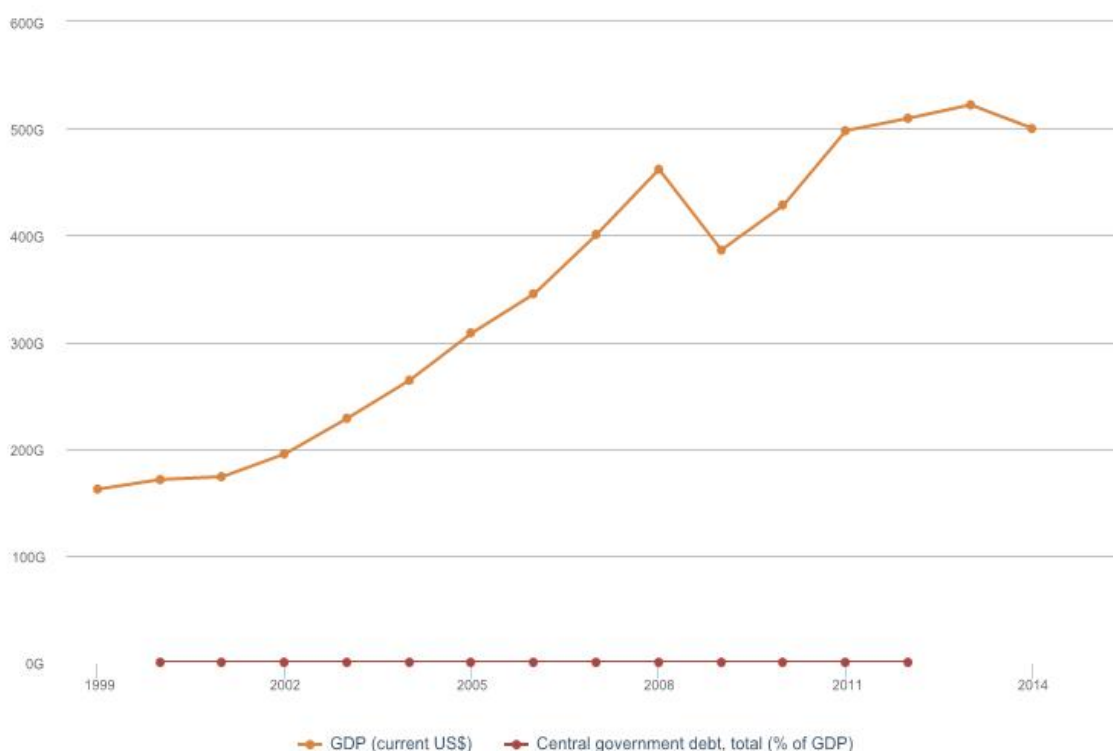
Η οικονομική μεγέθυνση της χώρας κορυφώθηκε το 2000 με ποσοστό ανάπτυξης 3,21%, σε σχέση με το 2,09% του 2001 και το 1,44% του 2002. Τη χρονιά εκείνη (2000) η κυβέρνηση της χώρας προχώρησε σε μερική ιδιωτικοποίηση της κρατικής εταιρίας πετρελαίου (Statoil) διατηρώντας το 67% των μετοχών της εταιρίας που διαχειρίζεται το Υπουργείο Πετρελαίου και Ενέργειας της χώρας. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ συνεχίστηκε σε όλο το διάστημα μελέτης με μόνο ένα έτος με ύφεση το 2007. Το δημόσιο χρέος της Νορβηγίας είναι χαμηλό, σχετικά με το υψηλό χρέος των ανεπτυγμένων χωρών, ακολουθώντας από το 2006 και μετά φθίνουσα πορεία (Σχήμα 15). Με δεδομένο ότι ακόμη και οι πολύ ανεπτυγμένες οικονομίες παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά δημόσιου χρέους το γεγονός αυτό αποτελεί επιτυχία της νορβηγικής οικονομίας. Το χαμηλό δημόσιο χρέος αποτελεί την πρώτη και πολλή σοβαρή ένδειξη ότι η νορβηγική οικονομία μπόρεσε να αξιοποιήσει τους άφθονους φυσικούς πόρους που διαθέτει. Όπως είναι ξεκάθαρο από τα στοιχεία του Πίνακα 6 η νορβηγική οικονομία είχε μεγάλα δημοσιονομικά πλεονάσματα για τα υπό μελέτη έτη, τα οποία λαμβάνουν τις υψηλότερες τιμές τους κατά το διάστημα 2006 – 2008. Κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης παρουσιάζει μία σημαντική πτώση. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ενισχύθηκε σημειώνοντας ανοδική πορεία, αντανακλώντας τους ετήσιους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Επιπλέον, το ποσοστό ανεργίας μετά

από τις διακυμάνσεις που παρουσίασε κατά το διάστημα 2003 ως 2008 σταθεροποιήθηκε στα επίπεδα του 2000. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει ότι το παραγωγικό και δημοσιονομικό μοντέλο που υιοθετήθηκε και εφαρμόστηκε από τη Νορβηγία βοήθησε την χώρα να αποπληρώσει τις οφειλές της προς τους δανειστές της, ενώ ταυτόχρονα μέσα από την οικονομική της μεγέθυνση ενίσχυσε την απασχόληση και βελτίωσε το ατομικό εισόδημα των πολιτών της.

Μέσα από την μακροοικονομική ανάλυση ορισμένων θεμελιωδών μακροοικονομικών μεγεθών αποδεικνύεται η θετική πορεία της νορβηγικής οικονομίας στην υπό μελέτη περίοδο.

Ο τομέας του πετρελαίου και του φυσικού αερίου είναι ο σημαντικότερος της νορβηγικής οικονομίας, δεδομένου ότι αποφέρουν το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών. Σημειώνεται ότι η χώρα διαθέτει άφθονους και άλλους φυσικούς πόρους όπως δάση. Είναι προφανές ότι τα κέρδη της νορβηγικής οικονομίας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου (όπως ήδη αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο).

Σχήμα 15. Α.Ε.Π. (σε US\$) - Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (% Α.Ε.Π.)

ΠΗΓΗ : World Bank, 2015δ.

Η ανάλυση του Πίνακα 7 έχει ως στόχο να εξετάσει την ύπαρξη ή μη της κατάρτας των πόρων στη νορβηγική οικονομία. Αρχικά, αναλύονται οι εξαγωγές ορυκτών προϊόντων ως ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών. Είναι προφανές ότι τα κέρδη της νορβηγικής οικονομίας είναι άμεσα συνδεδεμένα με τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Αυτή η εξάρτηση παρουσιάζει αυξομειώσεις μέσα στο υπό μελέτη διάστημα, λαμβάνοντας την χαμηλότερη τιμή της το 2002 (60,65%) και την υψηλότερη το 2012 (70%), δείχνοντας ότι η Νορβηγία στηρίζει την οικονομική της μεγέθυνση στις εξαγωγές. Η μελέτη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αποκαλύπτει ότι η Νορβηγία έχει πλεόνασμα στο υπό μελέτη διάστημα, αλλά με φθίνουσα πορεία. Αν και η μείωση από χρόνο σε χρόνο δεν μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα μεγάλη, εν τούτοις αν συνδυαστεί με την πτώση των τιμών του πετρελαίου και του αερίου ίσως είναι μια ένδειξη εμφάνισης του φαινομένου της κατάρτας των πόρων στην νορβηγική οικονομία.

Πίνακας 6. Θεμελιώδη Μακροοικονομικά Μεγέθη της Νορβηγικής Οικονομίας, 2000-2014

ΕΤΗ	Α.Ε.Π. (σε εκ. US\$)	ΑΥΞΗΣΗ Α.Ε.Π. (ετήσια %)	ΧΡΕΟΣ ΚΕΝΤΡ. ΚΥΒΕΡ/ΣΗ Σ (% του ΑΕΠ)	ΔΗΜΟΣΙΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΕΟΝΑΣ ΜΑ/ΕΛΛΕΙ ΜΑ (% του ΑΕΠ)	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (σε US\$)	ΑΝΕΡΓΙΑ (% επί του συνόλου του εργατικού δυναμικού)
2000	171.315,64	3,21	23,06	15,45	38.146,72	3,40
2001	174.003,25	2,09	19,57	13,87	38.549,59	3,40
2002	195.418,35	1,44	28,08	8,97	43.061,15	3,90
2003	228.752,44	0,92	36,27	8,16	50.111,65	4,40
2004	264.357,49	3,96	38,32	11,48	57.570,27	4,40
2005	308.722,08	2,62	35,37	14,88	66.775,39	4,60
2006	345.424,66	2,40	48,19	18,09	74.114,70	3,40
2007	400.883,87	2,93	44,88	17,52	85.128,66	2,50
2008	461.946,81	0,38	43,52	19,66	96.880,51	2,60
2009	386.383,92	-1,62	35,27	11,39	80.017,78	3,20
2010	428.524,70	0,60	35,14	11,96	87.646,27	3,60
2011	498.157,41	0,97	20,28	14,02	100.575,12	3,30
2012	509.704,86	2,75	20,46	14,30	101.563,70	3,20
2013	522.349,11	0,74	102.832,26	3,50
2014	500.103,09	2,23	97.363,09	..

ΠΗΓΗ : World Bank, 2015ε.

Σημειώνεται ότι σημαντικό τμήμα του πληθυσμού ασχολείται και με την αλιεία. Οι Νορβηγοί αποφάσισαν να μείνουν έξω από την Ε.Ο.Κ. και έξω από την Ευρωπαϊκή Ένωση με δημοψηφίσματα το 1972 και το 1994 αντίστοιχα. Πάντως η Νορβηγία, όπως και η Ισλανδία και το Λιχτενστάιν, συμμετέχει στην κοινή αγορά μέσω της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης. Οι κάτοικοι της χώρας έχουν, από τα υψηλότερα επίπεδα διαβίωσης σε όλο τον κόσμο (OECD- Better Life Index), σε μεγάλο βαθμό χάρη στην εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων. Αυτό αποτελεί άλλη μια απόδειξη ότι η νορβηγική οικονομία δεν είναι ένα τυπικό παράδειγμα του φαινομένου της κατάρτας των πόρων.

Το ποσοστό των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών είναι σχετικά χαμηλό και κινείται από 15% ως 22% στο υπό μελέτη διάστημα. Γεγονός που δείχνει ότι η νορβηγική οικονομία έχει στραφεί εξ ολοκλήρου στις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου και δείχνει χαμηλό ενδιαφέρον στο να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον τομέα των βιομηχανικών προϊόντων. Βέβαια πρέπει να τονιστεί ότι αφενός μεν η Νορβηγία αποτελεί ένα κράτος με σχετικά μικρό πληθυσμό, περίπου 5 εκ. κατοίκων οπότε εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να παρουσιάζει ανάπτυξη σε όλους τους τομείς και αφετέρου στον κλάδο του πετρελαίου έχουν να παρουσιάσουν σημαντική τεχνολογική γνώση και πρόοδο την οποία εξάγουν (Σχήμα 16).

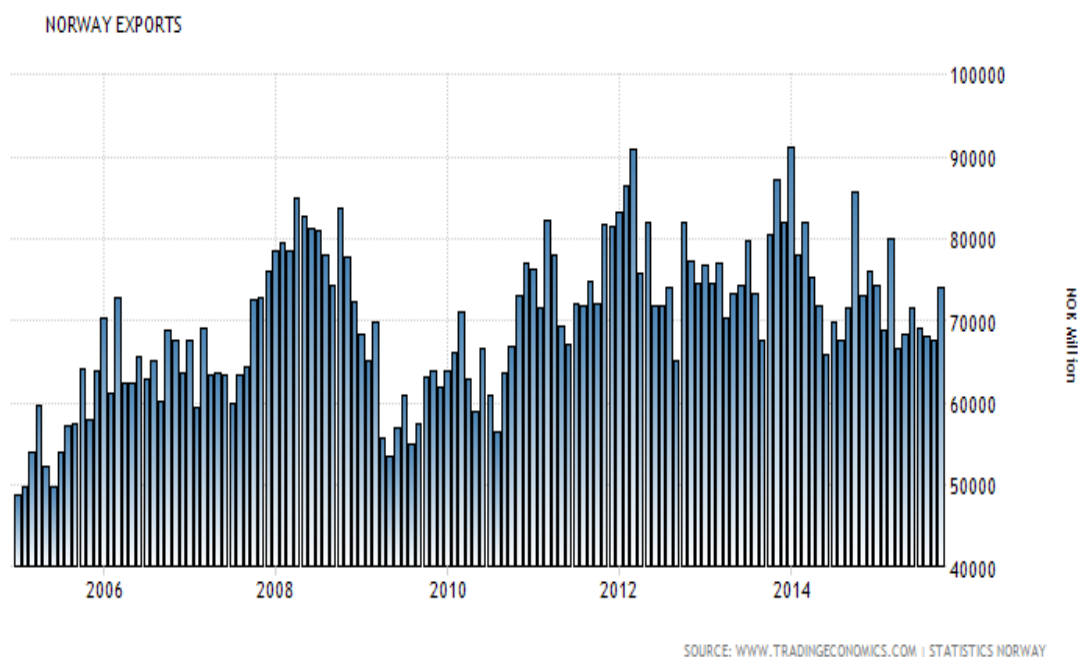
Ο πληθωρισμός της νορβηγικής οικονομίας έχει σταθερή τηρουμένων των αναλογιών πορεία, και μπορεί να χαρακτηριστεί ως χαμηλός. Η μείωση των τιμών του πετρελαίου το 2014 (Σχήμα 5, Κεφ.3) και η γενικότερη οικονομική κρίση τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο οδήγησε στην υποτίμηση του εθνικού νομίσματος. Η επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία υποτιμήθηκε (Σχήμα 17), ειδικά κατά την διάρκεια του 2015. Τα προηγούμενα χρόνια της υπό μελέτη περιόδου η συναλλαγματική ισοτιμία παρουσίαζε μια ομαλή διαδρομή αναπροσαρμογής. Η υποτίμηση του 2014-2015 ήταν επίσης το αποτέλεσμα της μεγάλης μείωσης των τιμών του πετρελαίου από 105,87 αμερικανικά δολάρια το βαρέλι το 2013 στα 96,29 δολάρια το 2014 (ΟΠΕΚ, 2015).

Πίνακας 7. Εξαγωγές Ορυκτών και Βιομηχανικών Προϊόντων, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, Πληθωρισμός, Επίσημη Συναλλαγματική Ισοτιμία.

Έτη	Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλ. (% του ΑΕΠ)	Βιομηχ. Προϊόντων)	Ορυκτών προϊόντων, (% επί του συνόλου)	Πληθωρισμός (Ετήσιος %)	Επίσημη Συναλ. Ισοτιμία (LCU ανά US\$)
2000	..	18,47	63,90	3,09	8,802
2001	..	20,66	61,77	3,02	8,992
2002	..	21,50	60,65	1,29	7,984
2003	..	21,03	61,18	2,48	7,080
2004	..	18,71	63,61	0,47	6,741
2005	16,19	16,76	67,69	1,52	6,443
2006	16,19	15,87	67,83	2,33	6,413
2007	12,41	17,85	64,32	0,73	5,862
2008	15,78	16,59	68,90	3,77	5,640
2009	11,69	21,04	63,04	2,17	6,288
2010	11,73	18,19	63,76	2,40	6,044
2011	13,34	15,27	68,16	1,30	5,605
2012	12,47	14,91	70,00	0,71	5,818
2013	9,76	16,37	67,44	2,13	5,875
2014	..	17,65	64,45	2,03	6,302

ΠΗΓΗ : World Bank, 2015στ.

Σχήμα 16. Εξαγωγές Νορβηγίας

ΠΗΓΗ :Trading Economics, 2015στ.

Ωστόσο η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος δεν οδήγησε σε αύξηση του πληθωρισμού (Σχήμα 18), ενώ την ίδια στιγμή να συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας παρουσίασαν σημαντική αύξηση (Σχήμα 19).

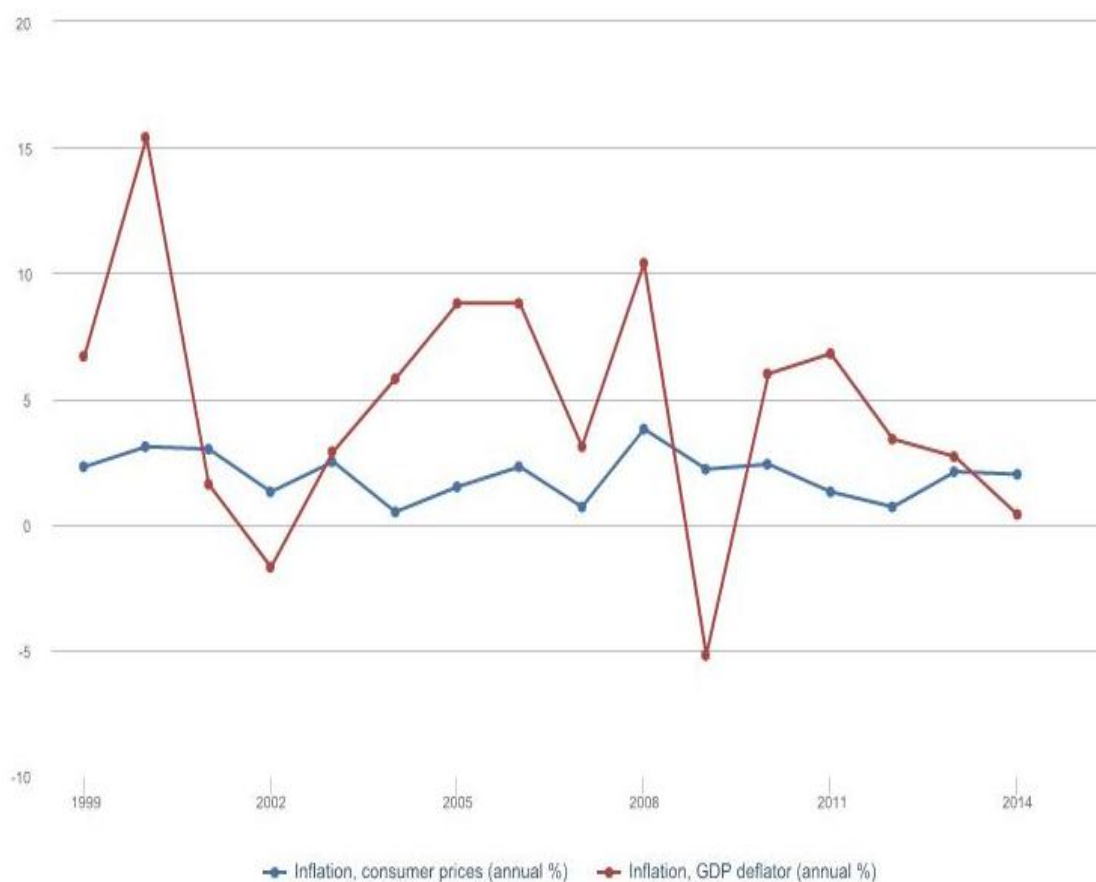
Στον Πίνακα 3 (Κεφάλαιο 3) αναλύονται οι τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, σύμφωνα με το καλάθι τιμών του ΟΠΕΚ καθώς και με τις spot τιμές φυσικού αερίου που δίνονται από την αγορά του Henry Hub αντίστοιχα. Η πορεία της τιμής του πετρελαίου για την υπό μελέτη περίοδο είχε κατ 'αρχάς ανοδική. Κατά το 2009, η τιμή του πετρελαίου είχε μειωθεί στα 61,06 δολάρια, ως αποτέλεσμα της εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Ωστόσο παρατηρείται πως σε όλο προς μελέτη διάστημα το ΑΕΠ της χώρας παρουσιάζει αύξηση, γεγονός που δείχνει ότι οι μεταπτώσεις της τιμής του πετρελαίου δεν έχουν τόσο έντονες επιπτώσεις στην πορεία του ΑΕΠ.

Σχήμα 17. Συναλλαγματική Ισοτιμία NOK / USA \$ 2006-2014

ΠΗΓΗ :Trading Economics, 2015ζ.

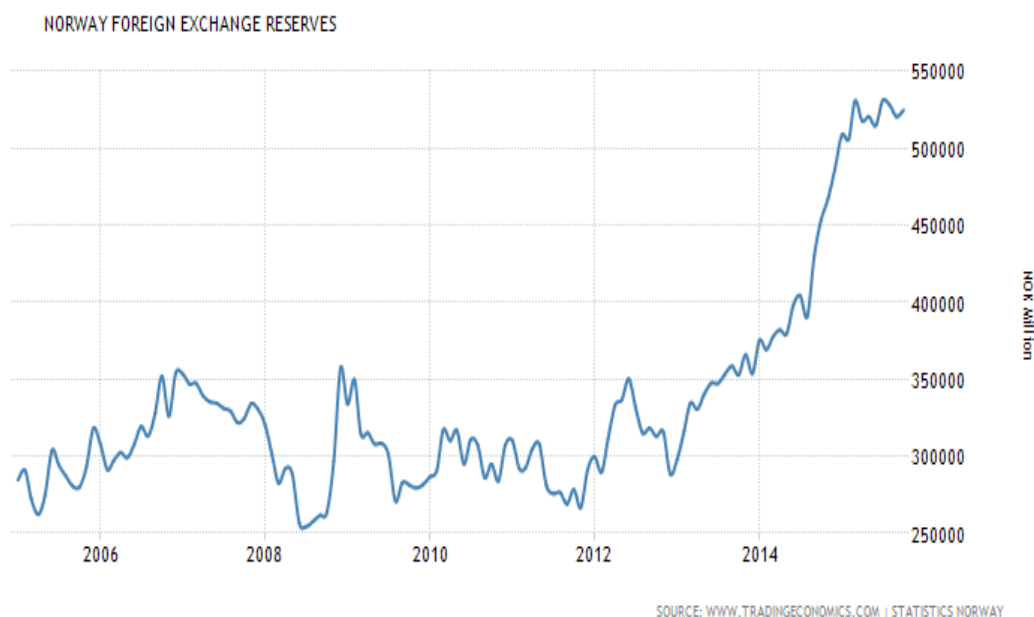
Σχήμα 18: Δείκτης Πληθωρισμού (ετήσιος%)- Δείκτης Αποπληθωρισμού ΑΕΠ (ετήσιος%)

ΠΗΓΗ : World Bank, 2015ζ.

Το φαινόμενο της κατάρτας των πόρων φαίνεται να μην έχει άμεσες συνέπειες για την νορβηγική οικονομία. Διότι κατά το διάστημα αυτό έχουμε αύξηση του ΑΕΠ. Επιπλέον, η μείωση της τιμής του πετρελαίου για το 2014 δεν είχε άμεσες συνέπειες για τον πληθωρισμό ο οποίος κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα (Σχήμα 18). Επίσης τα συναλλαγματικά αποθέματα σημείωσαν σημαντική αύξηση (Σχήμα 19) παρά το γεγονός ότι υποτιμήθηκε η συναλλαγματική ισοτιμία του νορβηγικού νομίσματος (Σχήμα 17). Τα παραπάνω γεγονότα μαρτυρούν ότι είναι ελάχιστες οι επιδράσεις της κατάρτας των πόρων στην νορβηγική οικονομία.

Σχήμα 19: Συναλλαγματικά Διαθέσιμα

ΠΗΓΗ :Trading Economics, 2015η.

4.4 Παραγωγή και Εκμετάλλευση των Υδρογονανθράκων

Όπως αναφέρθηκε και στην παράγραφο 4.2 η Νορβηγία αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ενεργειακό «παίκτη» τόσο για την περιοχή της Ευρώπης, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Energy Policies of IEA Countries 2011, αποτελεί σήμερα την πέμπτη μεγαλύτερη παραγωγό ενέργειας στον κόσμο και την 6η μεγαλύτερη εξαγωγέα χώρα πετρελαίου στον κόσμο, με παραγωγή κοντά στα 2 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα (Πίνακας 8) ενώ είναι η τέταρτη μεγαλύτερη χώρα παραγωγός πετρελαίου του ΟΟΣΑ. Σημαντικές είναι και οι ποσότητες Φ.Α. που παράγονται (Πίνακας 9).

Μελετώντας τα στοιχεία του Πίνακα 8, παρατηρούμε ότι η ημερήσια παραγωγή πετρελαίου μειώνεται σταδιακά. Η παραγωγή στη Νορβηγία από το 2010 έχει μειωθεί κατά περίπου 35% σε σύγκριση με το 2000, και πάνω από 25% σε σύγκριση με το 2005 (Πίνακας 8). Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ωρίμανση των κοιτασμάτων πετρελαίου. Σε περίπτωση που δεν υπάρξουν νέοι πόροι να αξιοποιηθούν, αναμένεται να κορυφωθεί η παραγωγή. Από το 2010, τα συνολικά αποδεδειγμένα αποθέματα εκτιμώνται σε 7,1 δισεκατομμύρια βαρέλια (Ministry of Petroleum and Energy, Facts 2010).

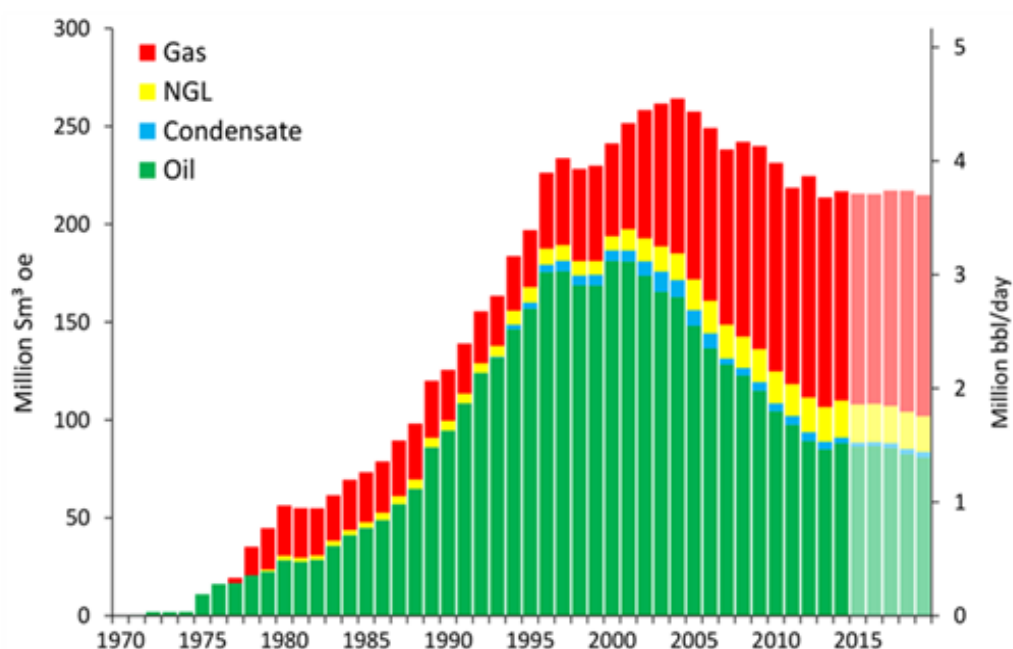
Η NPD αναμένει ότι κατά τα επόμενα χρόνια, η παραγωγή πετρελαίου θα συνεχίσει να παρουσιάζει μικρή μείωση (Σχήμα 20).

Επιπλέον οι επενδύσεις στη βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου μειώνονται σε απάντηση των χαμηλών τιμών πετρελαίου. Οι συνολικές επενδύσεις τόσο στο τομέα του πετρελαίου όσο και του Φ.Α. (για εξόρυξη και μεταφορά) για το 2014 ανήλθαν στα 214 δισεκατομμύρια νορβηγικές κορώνες (33 δις US\$), 2 δισεκατομμύρια κορώνες υψηλότερες σε σχέση με το 2013. Ωστόσο, σε όρους δολαρίου ΗΠΑ, οι επενδύσεις το 2014 ήταν περίπου 6% χαμηλότερα από ό, τι το 2013. Από τον Αύγουστο του 2015, οι συνολικές επενδύσεις του 2015 σε σύγκριση με το 2014 εκτιμάται ότι θα είναι 10% χαμηλότερες (σε νορβηγική κορόνα) (U.S. Energy Information Administration, Norway, September 30, 2015,σελ.3).

Το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής αργού πετρελαίου προέρχεται από υπεράκτιες πλατφόρμες που λειτουργούν στη νορβηγική υφαλοκρηπίδα (NCS). Προκειμένου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις που σχετίζονται με τις ώριμες περιοχές παραγωγής, οι νορβηγικές αρχές έχουν αναλάβει αρκετές αλλαγές πολιτικής. Με σημαντικότερη το άνοιγμα του NCS σε ένα ευρύτερο φάσμα επιχειρήσεων, σε όλες τις περιοχές εξερεύνησης γύρω από τα ώριμα πεδία μέσω ετήσιων γύρων αδειοδότησης. Από την αρχή της δημιουργίας της νορβηγικής βιομηχανίας πετρελαίου, οι αρχές έχουν προσελκύσει μεγάλες διεθνείς εταιρείες που θα μπορούσαν να συμβάλουν ενεργά στην ανάπτυξη της βάσης των πόρων για την NCS (U.S. Energy Information Administration, Norway, September 30, 2015,σελ.3-4).

Η κατά κεφαλήν κατανάλωση ενέργειας στη Νορβηγία είναι από τις υψηλότερες στον κόσμο και οφείλεται κυρίως στις μεταφορές και στη θέρμανση (Σχήμα 21). Η συνολική νορβηγική ζήτηση πετρελαίου το 2012 ανήλθε σε 218 χιλ. βαρέλια ανά ημέρα.

Σχήμα 20. Ιστορικά στοιχεία & Προβλέψεις παραγωγής Υδρογονανθράκων 1971-2019

ΠΗΓΗ : Νορβηγική Διεύθυνση Πετρελαίου, 2015.

Πίνακας 8. Στοιχεία Παραγωγής Πετρελαίου

	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2018*
Production (kb/d)	1 717.6	3 330.8	2 960.7	2 137.0	2 039.3	1 913.7	1 751.5
Demand (kb/d)	199.4	211.4	216.7	220.8	224.3	218.0	252.6
Motor gasoline	41.4	37.4	36.6	27.8	25.2	23.0	-
Gas/diesel oil	65.6	79.3	84.4	99.6	96.8	98.2	-
Residual fuel oil	12.5	10.4	10.0	7.1	5.8	4.7	-
Others	79.8	84.3	85.7	86.3	96.4	92.1	-
Net imports (kb/d)	- 1 518.2	- 3 119.4	- 2 744.0	- 1 916.2	- 1 815.0	- 1 695.7	- 1 498.9
Import dependency (%)	- 761.5	- 1475.6	- 1266.2	- 868.0	- 809.3	- 777.7	- 593
Refining capacity (kb/d)	295.0	358.0	310.0	316.2	316.2	316.2	-
Oil in TPES** (%)	36	32	35	40	37	37	-

* Forecast.

** TPES data for 2012 are estimates.

ΠΗΓΗ: IEA, Energy Supply Security 2014α, Norway.

Πίνακας 9. Στοιχεία Παραγωγής Φυσικού Αερίου

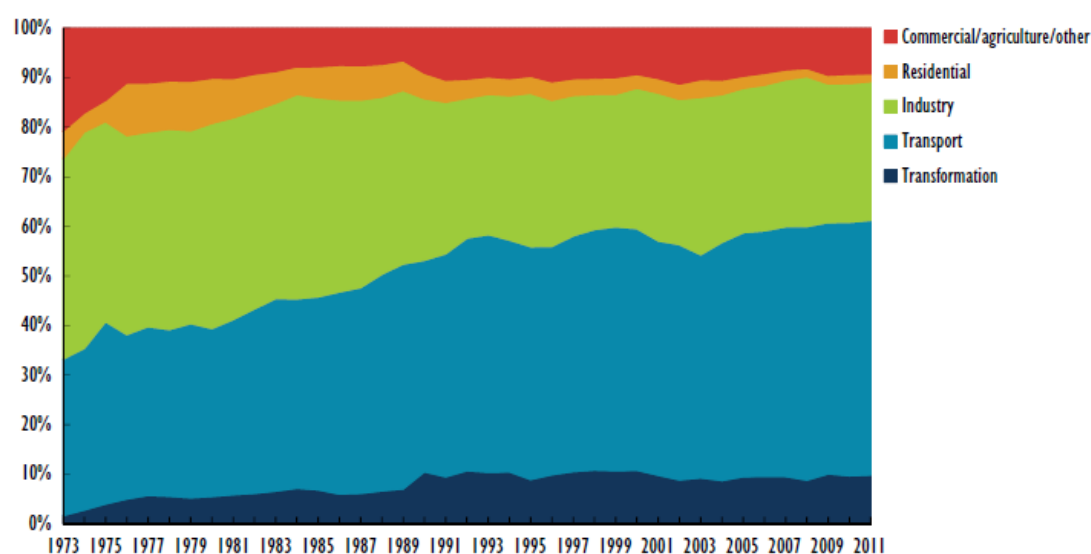
	1990	2000	2005	2010	2011	2012*	2018**
Production (mcm/y)	27 642	53 293	86 946	109 648	105 697	114 748	117 348
Demand (mcm/y)	2 262	4 109	5 186	6 141	5 891	6 156	5 939
Transformation	0	34	64	931	746	0	-
Industry	0	680	818	790	874	0	-
Residential	0	0	6	5	4	0	-
Others	2 262	3 395	4 298	4 415	4 267	0	-
Net imports (mcm/y)	- 25 380	- 49 184	- 81 760	- 103 507	- 99 806	- 108 592	- 111 409
Import dependency (%)	- 1 122	- 1 197	- 1 577	- 1 686	- 1 694	- 1 764	- 1 876
Natural gas in TPES (%)	9	15	15	20	18	17	-

* 2012 data are estimates.

** Forecast.

ΠΗΓΗ : IEA, Energy Supply Security 2014β, Norway.

Σχήμα 21. Κατανάλωση Πετρελαίου ανά τομέα

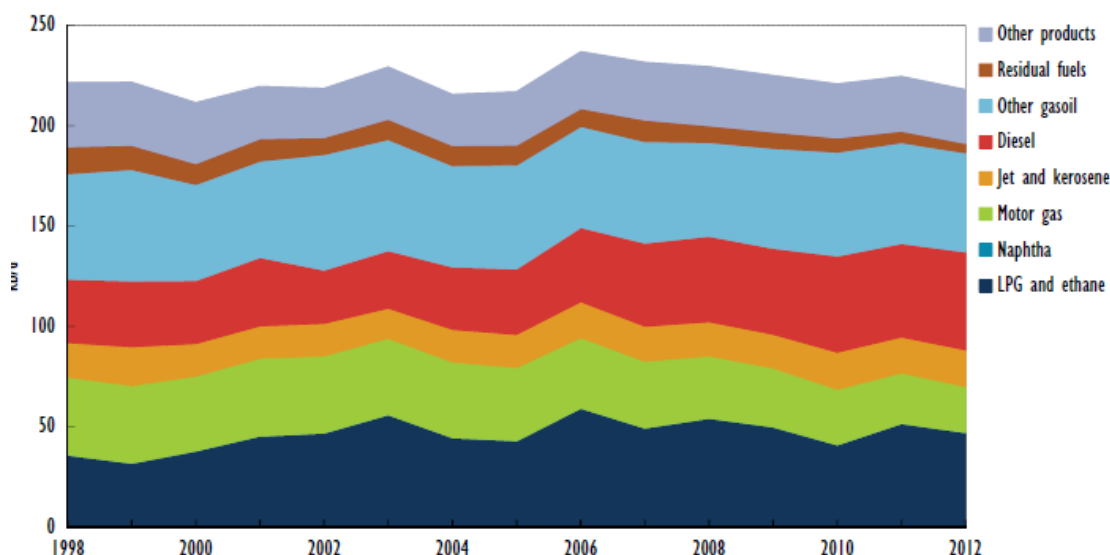

Imports/exports and import dependency

In 2012 Norway's production stood at 1.91 mb/d; 90% of this amount was exported. With its two refineries producing some 328 kb/d of products in a domestic demand market of only 218 kb/d (2012 figures), Norway is also a net exporter of refined products, including both gas/diesel oil and gasoline.

ΠΗΓΗ : IEA, Energy Supply Security 2014γ, Norway.

Σχήμα 22 . Ζήτηση Πετρελαίου ανά προϊόν ,1998 – 2012

The transportation sector accounted for over half of this demand, with motor gasoline, gas/diesel oil, and jet kerosene being the main transportation fuels. Any future oil demand growth will be the result of increases in the use of these fuels.

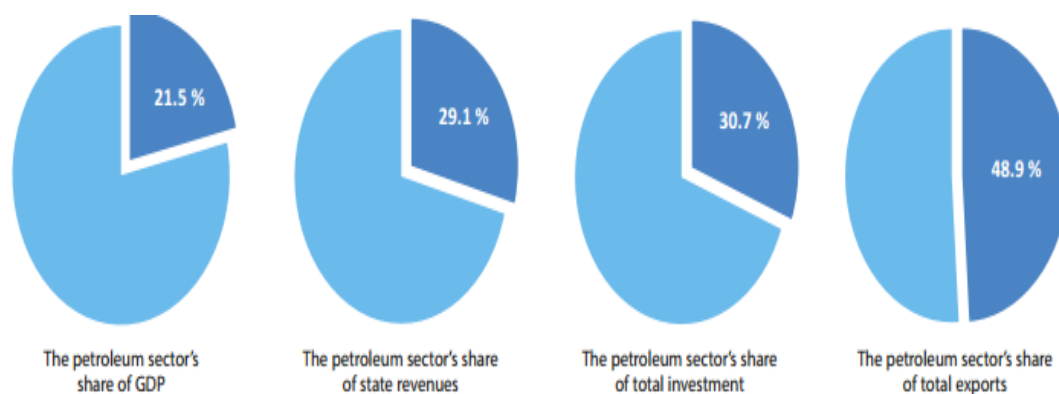
ΠΗΓΗ : IEA, Energy Supply Security 2014δ, Norway.

Η συνολική ζήτηση πετρελαίου της Νορβηγίας μειώνεται σταδιακά από το 2006, αυτή η σταδιακή πτωτική τάση αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια, κυρίως λόγω της προοδευτικής υποχώρησης της ζήτησης της βενζίνης (Σχήμα 22). Ωστόσο η συνολική κατανάλωση ενέργειας βρίσκεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο και, ως εκ τούτου εξάγεται περισσότερο από το 90% της παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου (IAE, Energy Supply Security 2014, Norway).

Αν και το πετρέλαιο ήταν ανέκαθεν το κύριο προϊόν, πρόσφατα έχει διαφανεί πως θα αντικατασταθεί από το φυσικό αέριο όπως φαίνεται σε ορισμένα στοιχεία του δείγματος, ιδιαίτερα από το έτος 2008 (Σχήμα 20). Σύμφωνα με στοιχεία από την NPD, The Norwegian Petroleum Sector Norway, Facts2014 προκύπτουν τα εξής στοιχεία (Σχήμα 23) :

- Ο τομέας των πετρελαιοειδών είναι υπεύθυνος για το 21,5% του ΑΕΠ.
- Παράγει περίπου το 29,1% των συνολικών ετήσιων δημόσιων εσόδων.
- Περίπου το 30,7 % των συνολικών επενδύσεων γίνονται στον τομέα των πετρελαιοειδών.
- Τα προϊόντα πετρελαίου αντιπροσωπεύουν λίγο το 48,9 % των συνολικών εξαγωγών.

Σχήμα 23. Μακροοικονομικοί Δείκτες του πετρελαϊκού τομέα, 2013

ΠΗΓΗ : Statistics Norway, Ministry of Finance, 2013.

Από την παραπάνω ανάλυση και ειδικότερα από το Σχήμα 23, προκύπτει ότι η νορβηγική κυβέρνηση προσπαθεί να έχει μια ισορροπημένη συμμετοχή του πετρελαϊκού τομέα στην οικονομία της χώρας. Γεγονός που βοηθάει στην αποτροπή των συνεπειών της κατάρτας των πόρων. Στην επόμενη παράγραφο παρουσιάζεσαι σε γενικές γραμμές η στρατηγική και το μοντέλο διαχείρισης των υδρογονανθράκων που εφαρμόζει η νορβηγική κυβέρνηση.

4.5 Νορβηγικό Μοντέλο Διαχείρισης Υδρογονανθράκων

Το Νορβηγικό μοντέλο διαχείρισης, κρίνεται από πολλούς ως το πλέον επιτυχημένο. Η μελέτη των βασικών κατευθυντήριων γραμμών του Νορβηγικού μοντέλου ανάπτυξης και διαχείρισης υδρογονανθράκων, είναι αναγκαία για να κατανοήσουμε το μέγεθος της πολυπλοκότητας και της σοβαρότητας του όλου εγχειρήματος.

Η εκάστοτε Νορβηγική ηγεσία έχει θέσει ως πρωταρχικό της στόχο την μεγιστοποίηση της αξίας των δραστηριοτήτων που συνδέονται με το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, ώστε η Νορβηγία να καταστεί ως ένας από τους πλέον σημαντικούς παραγωγούς ανά το κόσμο. Προς αυτή την κατεύθυνση, η διεθνοποίηση της Νορβηγικής βιομηχανίας υδρογονανθράκων, κρίνεται ως αναγκαία. Σε στενή συνάρτηση με την πιο πάνω προσπάθεια, βρίσκεται και η ανάγκη, το Νορβηγικό κράτος να είναι πρωτοπόρος σε όλα τα προγράμματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος.

Τα πιο σημαντικά εργαλεία για την εφαρμογή της πιο πάνω Νορβηγικής πολιτικής είναι τα ακόλουθα:

1. Η νομοθεσία περί υδρογονανθράκων.
2. Η πολιτική διαχείρισης των εσόδων από τέτοιες δραστηριότητες.
3. Το σύστημα αδειοδότησης και ανάθεσης.

Το Νορβηγικό νομικό πλαίσιο το οποίο ρυθμίζει τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το πετρέλαιο, συνοψίζεται ως εξής :

- The Petroleum Act της 29ης Νοεμβρίου του 1996, Νο 72, η οποία ρυθμίζει όλες τις πετρελαϊκές δραστηριότητες (τροποποιήθηκε τελευταία φορά στις 27.6.2003).
- Οι Ειδικό Κανονισμοί για το Πετρέλαιο, οι οποίοι προβλέπονται από το Βασιλικό διάταγμα στις 27 Ιουνίου του 1997 τροποποιήθηκε τελευταία φορά στις 12.12.2003).
- Οι Τεχνικοί Κανονισμοί.
- Οι Κανονισμοί Ασφάλειας (HSE).

Το Υπουργείο Πετρελαίου και Ενέργειας της Νορβηγίας παίζει καθοριστικό ρόλο σε όλες τις φάσεις ανάπτυξης και διαχείρισης των υδρογονανθράκων (Σχήμα 24). Οι κύριες αρμοδιότητες του εν λόγω Υπουργείου συνοψίζονται ως εξής:

- Αδειοδότηση νέων περιοχών στη Νορβηγική υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ για πετρελαϊκές δραστηριότητες (σχετική Οδηγία 2001/42 / ΕΚ) – με ταυτόχρονη στρατηγική εκτίμηση των επιπτώσεων από τις εν λόγω δραστηριότητες.
- Χορήγηση αδειών για ανάπτυξη και παραγωγή πετρελαίου/φυσικού αερίου.
- Προώθηση και ανάπτυξη νέων κοιτασμάτων πετρελαίου/φυσικού αερίου: Έγκριση σχεδίων για ανάπτυξη και λειτουργία νέων πετρελαϊκών δραστηριοτήτων (σχετική Οδηγία 85/337 / ΕΚ και 97/11 / ΕΚ) – με ταυτόχρονη εκτίμηση των επιπτώσεων από τις εν λόγω δραστηριότητες.
- Έγκριση σχεδίων για την εγκατάσταση και λειτουργία αγωγών ή υποθαλάσσιων καλωδίων – με ταυτόχρονη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τέτοιες ενέργειες.

- Αυστηρή εφαρμογή ολόκληρης της σχετικής νομοθεσίας περί υδρογονανθράκων – με αντικειμενικό τρόπο, διαφάνεια και χωρίς διακρίσεις.

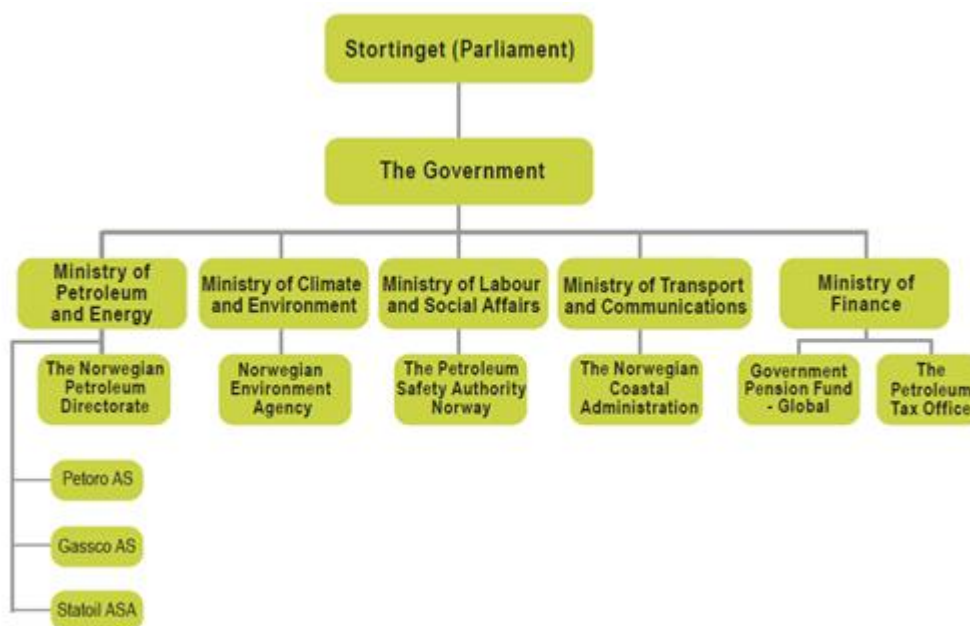
Το Νορβηγικό μοντέλο εσόδων από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων, εμπεριέχει τα εξής :

- Συνήθης φορολόγηση κερδών.
- Ειδικός φόρος πετρελαίου/φυσικού αερίου.
- Ειδικός κρατικός τόκος, ο οποίος συνδέεται άμεσα με τις οικονομικές δραστηριότητες στην βιομηχανία πετρελαίου.
- Μέρισμα από τα κέρδη της Statoil Hydro.
- Άλλα τέλη και συναφείς επιβαρύνσεις: π.χ. Φόρος για εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) ή για διοξείδιο του αζώτου (NO_x) – περιφερειακοί φόροι και τέλη.

(Norwegian Petroleum Directorate, General information on the Norwegian regulatory regime pertaining to fiscal measurement of oil and gas from the Norwegian continental shelf , Norwegian Petroleum Directorate, The Norwegian Petroleum Sector, Facts 2014).

Θα ακολουθήσει μία σύντομη ανάλυση των κεντρικών πυλώνων του Νορβηγικού μοντέλου ώστε να διαφανούν τα στοιχεία πάνω στα οποία οικοδομήθηκε και κατά πόσο αυτά βοήθησαν στην αποτροπή της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

Σχήμα 24. Οργάνωση κρατικού μηχανισμού για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων

ΠΗΓΗ : The National Budget, 2015.

4.5.1 Το σύστημα φορολόγησης του πετρελαίου

Σε αυτή την ενότητα, θα εξετάσουμε τη φορολογία του πετρελαίου στη Νορβηγία, καθώς ο φορολογικός νόμος των υδρογονανθράκων διαφοροποιείται από το γενικό φορολογικό σύστημα. Η ίδρυση μιας εταιρείας που δραστηριοποιείται στον χώρο του πετρελαίου και του φυσικού αερίου στη Νορβηγία είναι σημαντικά διαφορετική από την ίδρυση μιας επιχείρησης σε άλλους τομείς. Οι εταιρείες υδρογονανθράκων πρέπει να λάβουν προ-έγκριση για την έναρξη εργασιών στη νορβηγική υφαλοκρηπίδα (NCS). Οι εταιρείες αυτές υπόκεινται σε αυστηρό σύστημα ελέγχου σε σχέση με θέματα όπως η υγεία, η ασφάλεια και το περιβάλλον. Σύμφωνα με την φορολογική μεταρρύθμιση του 1992 ο τομέας των πετρελαιοειδών υπόκειται σε ειδικό φορολογικό συντελεστή 78%.

Τα παρακάτω είναι μερικά μόνο από τα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος για τις εταιρείες πετρελαιοειδών(GSI, International Institute for Sustainable Development (IISD), January 2012, Fossil Fuels – At What Cost?

Government support for upstream oil and gas activities in Norway, σελ. 14-15, Deloitte Taxation and Investment Guides, Oil and Gas Taxation in Norway, Norwegian Petroleum Directorate, The Norwegian Petroleum Sector, Facts 2014) :

- Γενικός φορολογικός συντελεστής ίσος με 28% (είναι ο ίδιος όπως και για τις άλλες επιχειρήσεις).
- Ειδικός φορολογικός συντελεστής ύψους 50%, ο οποίος προστίθεται στον γενικό φορολογικό συντελεστή.
- Για την προστασία των κανονικών κερδών που φορολογούνται με το 50% του ειδικού φόρου, υπάρχει ένα ποσοστό ανάκτησης της επένδυσης ύψους 7,5 %, κάθε έτος για τέσσερα χρόνια.
- Όλες οι επενδύσεις για τη νορβηγική υφαλοκρηπίδα έχουν έξι χρόνια σταθερής απόσβεσης, συμπεριλαμβανομένου του έτους της επένδυσης.
- Το σύστημα πετρελαίου δεν περιλαμβάνει φόρο διοξειδίου του άνθρακα, αλλά υπάρχουν ποσοστώσεις διοξειδίου του άνθρακα.

Στον Πίνακα 10 απεικονίζεται ένα γενικό παράδειγμα για το πώς λειτουργεί το φορολογικό μοντέλο στις εταιρίες εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων.

Πίνακας 10. Νορβηγικό φορολογικό σύστημα υδρογονανθράκων

Operating income (norm price)
Operating expenses
Linear depreciation for investments (6 years)
Exploration expenses, R&D and decommissioning
CO ₂ tax, NO _x tax and area fee
Net financial costs
= Corporation tax base (tax rate: 28%)
Uplift (7.5% of investment for 4 years)
= Special tax base (tax rate: 50%)

ΠΗΓΗ :Ministry of Petroleum and Energy, 2010.

Το παραπάνω σύστημα φορολόγησης επιτρέπει στις εταιρείες εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων να κάνουν γρήγορη απόσβεση των χρημάτων που έχουν επενδύσει, με αποτέλεσμα να «ελευθερώνονται» τα κεφάλαια τους και να έχουν την δυνατότητα επανεπένδυσης τους. Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι όλοι οι φορείς στην υφαλοκρηπίδα πρέπει να έχουν φορολογική έδρα τους τη Νορβηγία (η απαίτηση αυτή δεν έχει αρθεί μαζί με τα υπόλοιπα μέτρα απελευθέρωσης της αγοράς στις αρχές της δεκαετίας του 1990). Η αποφυγή του φόρου, που μπορεί εύκολα να συμβεί διαφορετικά δεν αποτελεί ζήτημα. Μέσα από αυτόν τον υψηλό φορολογικό συντελεστή εξασφαλίζεται ότι μέρος των εσόδων εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων θα επιστραφεί στον νορβηγικό λαό, στον οποίο και ανήκουν οι πόροι.

Γίνεται αντιληπτό ότι μέσω του παραπάνω συστήματος φορολόγησης η νορβηγική κυβέρνηση κατορθώνει να έχει διαφανή εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, να προσελκύσει νέα κεφάλαια για επενδύσεις και να υπάρχει συμμετοχή του νορβηγικού λαού στα έσοδα που αποκομίζονται. Τα στοιχεία αυτά μαρτυρούν πως η Νορβηγία έχει περιορίσει στο ελάχιστο τις συνέπειες της κατάρας των πόρων.

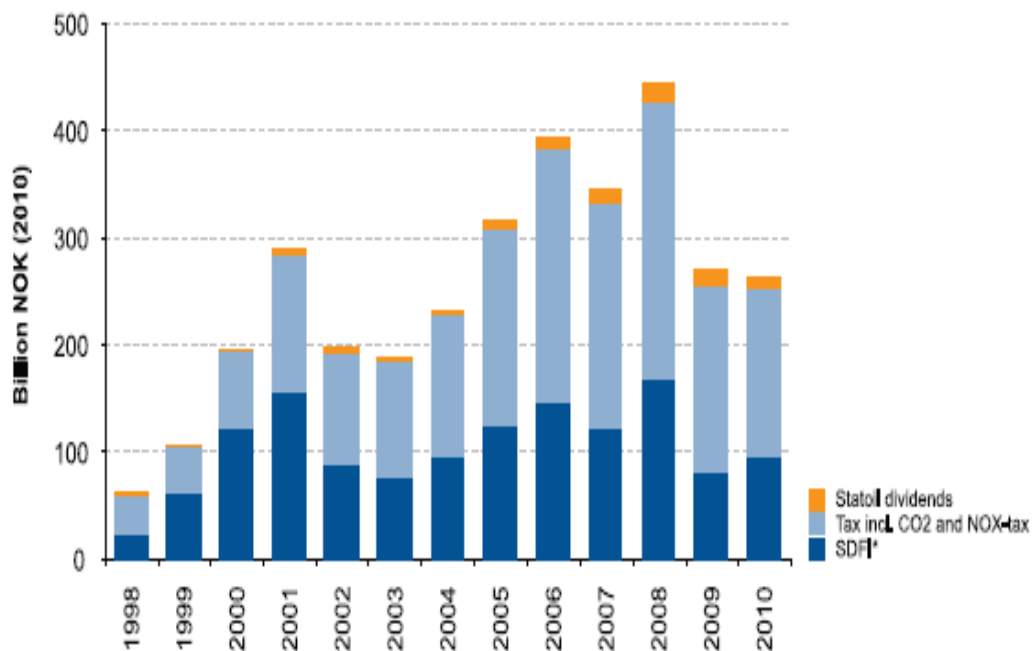
4.5.2 Διαχείριση εσόδων υδρογονανθράκων– Κρατικό Επενδυτικό Ταμείο

Η νορβηγική κυβέρνηση εισπράττει μεγάλα φορολογικά έσοδα από τη βιομηχανία των υδρογονανθράκων, κατέχει το 67 % της εταιρείας Statoil από την οποία λαμβάνει μερίσματα και επιπλέον έχει δημιουργήσει μια εταιρεία που της ανήκει εξ ολοκλήρου, την Petoro, η οποία διαχειρίζεται τις άδειες εκμετάλλευσης της NCS. Στο Σχήμα 25 απεικονίζονται τα κρατικά έσοδα ανά δραστηριότητα.

Η τεράστια ροή εσόδων που προκύπτει από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων απαιτεί στρατηγικό σχεδιασμό για τη χρήση τους. Η χάραξη μιας τέτοιας στρατηγικής είναι κάθε άλλο παρά απλή. Ο πιο προφανής κίνδυνος είναι η ολλανδική νόσος. Το γεγονός ότι ο πληθωρισμός κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα θεωρείται ως ένδειξη ότι η οικονομία απέχει πολύ ακόμα από την υπερθέρμανση, αλλά αυτό είναι απίθανο να οφείλεται στη γενική ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας, παρά στην έλλειψη εγχώριας ζήτησης. Ωστόσο, ο προσεκτικός σχεδιασμός των δαπανών συνέβαλε στην

αποφυγή ανεπιθύμητων διαταραχών στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και στα επίπεδα τιμών αφότου τα έσοδα από τον πετρελαϊκό τομέα άρχισαν να αυξάνονται ραγδαία, στα τέλη της δεκαετίας του 1990.

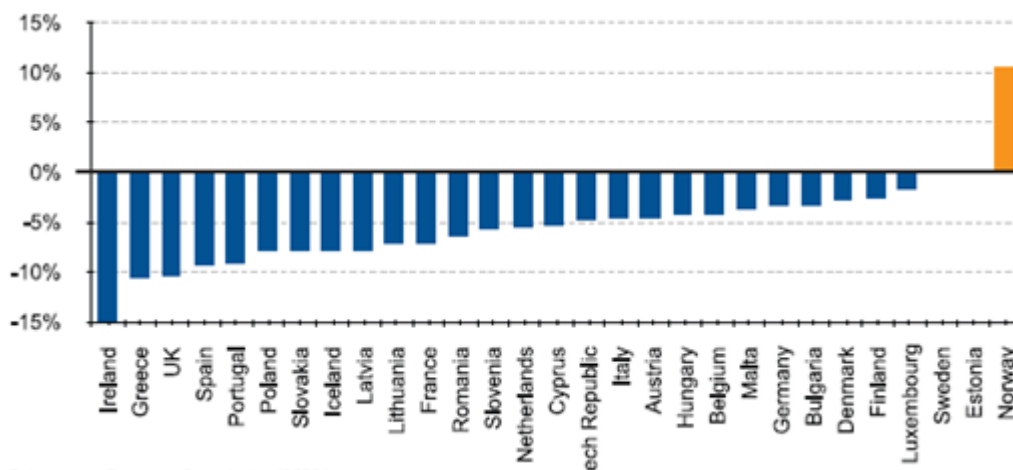
Σχήμα 25. Κρατικά Έσοδα ανά Δραστηριότητα

*SDFI = The state's direct financial investment

ΠΗΓΗ : Norwegian Ministry of Finance, 2014α.

Σχήμα 26. Ελλείμματα / Πλεονάσματα Κρατικών Προϋπολογισμών (% ΑΕΠ), μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κρατών, 2010

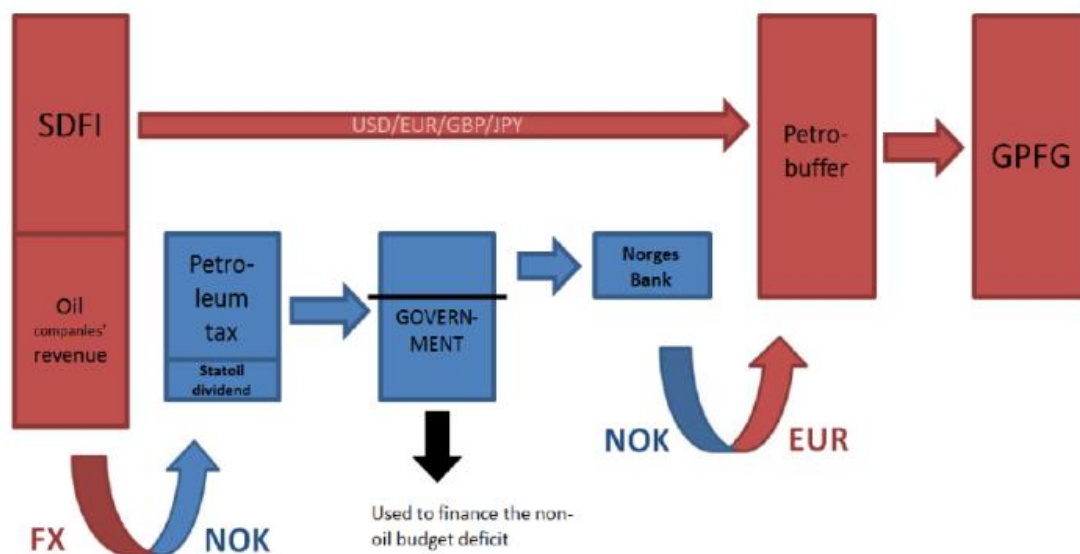
ΠΗΓΗ : European Commission, 2011.

Η κυβέρνηση έδωσε προτεραιότητα στην εξόφληση του εξωτερικού χρέους (Πίνακας 6), ενώ αντιστάθηκε στον πειρασμό να επεκτείνει αδικαιολόγητα τον κρατικό προϋπολογισμό (Σχήμα 26).

Παράλληλα προχώρησε στην δημιουργία ενός κρατικού επενδυτικού ταμείου το 1990. Κάθε χρόνο, το σύνολο των εσόδων του κράτους από τον τομέα του πετρελαίου προστίθεται στο ταμείο (Σχήμα 27, 29). Η πρώτη μεταφορά πραγματοποιήθηκε το 1996 (Ellen Aamodt, 2012). Το ταμείο επενδύει σε ομόλογα και σε μετοχές στο εξωτερικό, ως εκ τούτου, δεν αυξάνεται η ζήτηση για το νόμισμα της χώρας. Πραγματοποιούνται επενδύσεις σε συμμετοχικούς τίτλους και σε τίτλους σταθερού εισοδήματος, όπως ομόλογα. Το ταμείο μόλις πρόσφατα άρχισε να επενδύει και σε ακίνητα (Σχήμα 29). Τον Μάρτιο του 2010, η Κεντρική Τράπεζα της Νορβηγίας (Norges Bank) έλαβε εντολή σταδιακά να επενδύσει έως και το 5% του ενεργητικού του χαρτοφυλακίου στην ακίνητη περιουσία (Σχήμα 28). Το 2014, η Τράπεζα προέβη σε σημαντικό αριθμό των νέων επενδύσεων σε ακίνητα (Norges Bank Annual Report 2014).

Καθώς το ταμείο γρήγορα εξελίχθηκε σε μεγάλων διαστάσεων, η κυβέρνηση δημιούργησε μια επαγγελματική επενδυτική ομάδα αναφερόμενη στην κεντρική τράπεζα, η οποία είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση του ταμείου. Η επενδυτική ομάδα διαθέτει ένα τμήμα «ηθικής», το οποίο ασχολείται με τις ηθικές κατευθυντήριες γραμμές του επενδυτικού προφίλ και μεριμνά για την τήρηση από το ταμείο των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών. Το ταμείο μπορεί επιβάλλει κυρώσεις σε εταιρίες οι οποίες, για παράδειγμα, ασχολούνται με την κατασκευή παράνομων όπλων ή παραβιάζουν ανθρώπινα δικαιώματα.

Σχήμα 27. Διαγραμματική Απεικόνιση Εσόδων από την εκμετάλλευση του πετρελαίου.

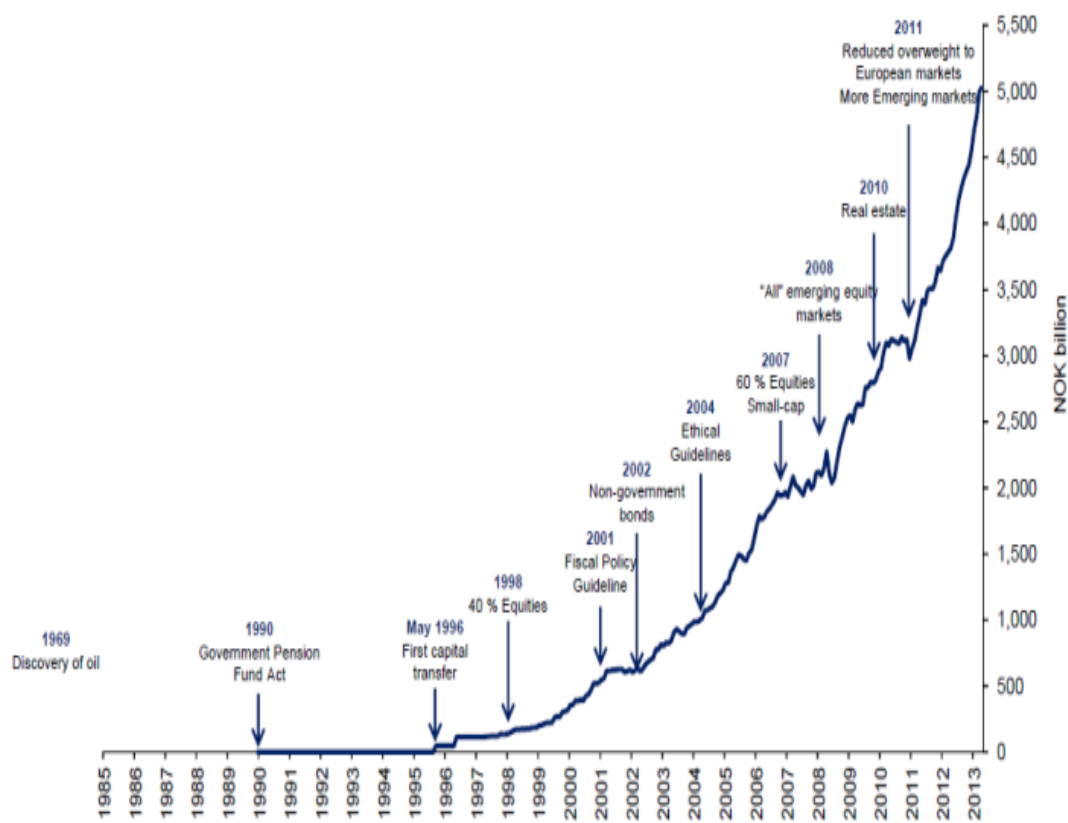
ΠΗΓΗ : Norges Bank- Monetary Policy, 2015α.

Σχήμα 28. Επενδυτική Σύθεση Κρατικού Επενδυτικού Ταμείου (GPFG)

ΠΗΓΗ : Norges Bank- Monetary Policy, 2015β.

Σχήμα 29. Διαχρονική Εξέλιξη του Επενδυτικού Ταμείου (GPFG)

ΠΗΓΗ : Norwegian Ministry of Finance, 2014β.

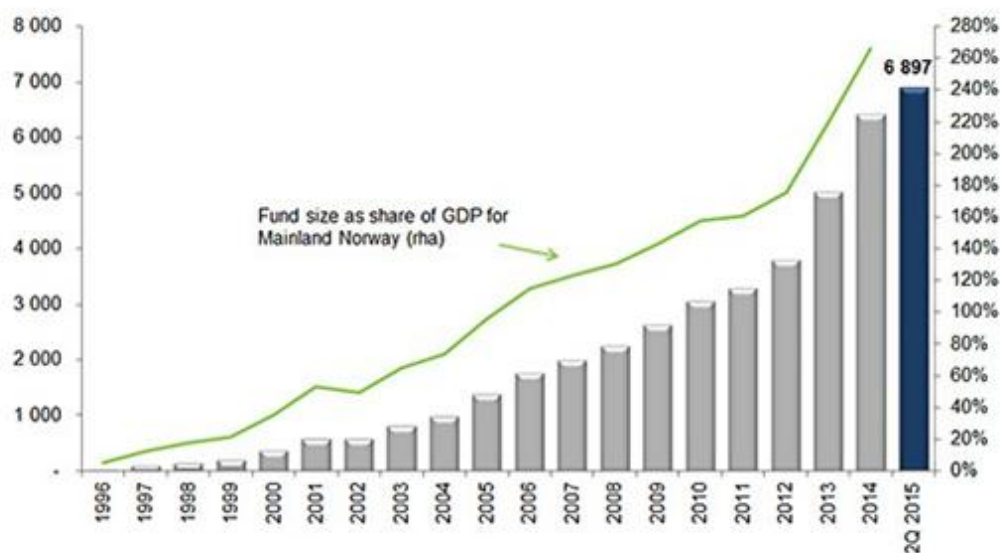
Το Νορβηγικό «Ταμείο Πετρελαίου», είχε αξία κατά το τέλος του 2014 ίση με 6.431 δις. NOK, αυξημένο κατά 1.393 δις. NOK σε σχέση με το προηγούμενο έτος (Σχήμα 30). Η δυναμική των χρηματιστηριακών αγορών κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους (2014 και τα χαμηλά επίπεδα των επιτοκίων συνέβαλαν ώστε η απόδοση του GPFG να είναι της τάξεως του 7,6% για το 2014 (η απόδοση μετρήθηκε σε ξένο νόμισμα) (Norges Bank Annual Report 2014 σελ. 15). Από τα τέλη του 2011, είναι ο μεγαλύτερος μεμονωμένος επενδυτής στον κόσμο. Ωστόσο, δεν αποτελεί ένα μέσο για τη νορβηγική εξωτερική πολιτική και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται για την προώθηση πολιτικών ή στρατηγικών στόχων. Απαιτεί μακροπρόθεσμη προοπτική για τις επενδύσεις του, με στόχο τη μεγιστοποίηση του ποσοστού της απόδοσης, ελαχιστοποιώντας ταυτόχρονα τον κίνδυνο μέσω της κατάλληλης διαφοροποίησης.

Ο αναμενόμενος Δείκτης κερδοφορίας του Επενδυτικού Ταμείου GPFG καθορίζεται από την αρμόδια επιτροπή του Υπουργείου Οικονομικών και από

την Κεντρική Τράπεζα της Νορβηγίας βάσει των οικονομικών δεικτών των εταιριών FTSE και Barclays Capital. Στόχος είναι η εξασφάλιση όσο το δυνατόν υψηλότερης απόδοσης με ένα αποδεκτό επίπεδο κινδύνου. Το ταμείο επενδύει σε πολλές χώρες και νομίσματα προκειμένου να μειώσει το κίνδυνο. Στο Σχήμα 31 αποτυπώνεται η αξία και η ανάλυση του GPFG κατά τον Ιούνιο του 2015.

Η κεντρική ιδέα της δημιουργίας του κρατικού επενδυτικού ταμείου είναι η δυνατότητα που παρέχει στις μελλοντικές γενιές να αντλούν ένα σταθερό μερίδιο από τους πόρους. Η νορβηγική κοινωνία, ίσως είναι η μοναδική στον κόσμο που διαθέτει την παραπάνω ευαισθησία, γεγονός που δηλώνει ότι η εθνική τους κουλτούρα διαθέτει δυνατά θεμέλια και δεν έχει επηρεαστεί από τα υπέρογκα έσοδα που προέκυψαν από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Ίσως είναι από τις ισχυρότερες αποδείξεις της μη ύπαρξης της κατάρας των πόρων.

Σχήμα 30. Κρατικό Επενδυτικό Ταμείο (GPFG Market Value)-Ποσά σε δις εκ. ΝΟΚ-Ποσοστό επί του ΑΕΠ

ΠΗΓΗ : Norges Bank, Thomson Reuters Data stream and Ministry of Finance, 2015α.

4.5.3 Ο δημοσιονομικός κανόνας

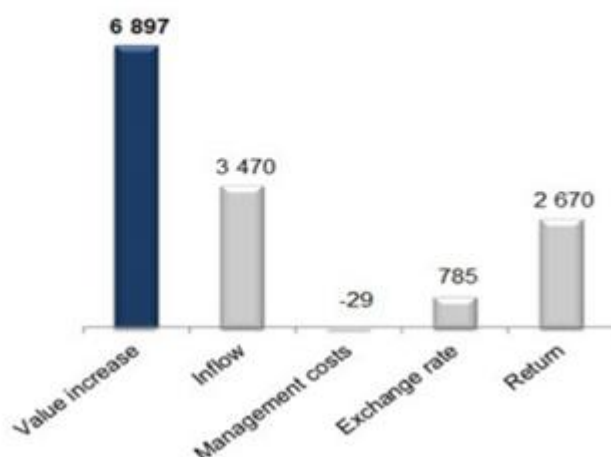
Η βασική αρχή είναι απλή: Όλα τα δημόσια έσοδα από τη δραστηριότητα πετρελαίου πηγαίνουν στον κρατικό τομέα. Στην συνέχεια τα έσοδα διατίθενται για τις επενδύσεις ή την κατανάλωση σύμφωνα με τον ακόλουθο κανόνα :

- Κάθε χρόνο, ο κρατικός προϋπολογισμός συντάσσεται χωρίς τα έσοδα από τον πετρελαϊκό τομέα, αλλά περιλαμβάνει μια ενίσχυση από τους πόρους του ταμείου ίση με το 4% της αξίας του ταμείου. Ο κανόνας αυτός τέθηκε για πρώτη φορά σε εφαρμογή το 2002 (OECD Journal on Budgeting, Budgeting in Norway, 2006).

Αυτό εξασφαλίζει μια σχετικά σταθερή παροχή εσόδων στην οικονομία, ανεξάρτητα από τις διακυμάνσεις των τιμών στην αγορά του πετρελαίου και του φυσικού αερίου.

Υπάρχει βέβαια κάποια ευελιξία στον δημοσιονομικό κανόνα ανάλογα με τις ισχύουσες οικονομικές συνθήκες. Όταν υπάρχει οικονομική ύφεση, μπορεί να αντληθεί μεγαλύτερο ποσοστό.

Σχήμα 31. Αξία – Σύνοψη GPFG (Government Pension Fund Global), την 30 Ιουνίου 2015

ΠΗΓΗ : Norges Bank and Norwegian Ministry of Finance, 2015β.

Γενικότερα ο κρατικός προϋπολογισμός, προβλέπει την κατανομή των εσόδων σύμφωνα με τον δημοσιονομικό κανόνα. Στη συνέχεια τα διανέμει σε

επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης. Δεν υπάρχει, επομένως, σύστημα αντιστοίχισης των εσόδων με τον βαθμό στον οποίο συνέβαλαν για την απόκτησή τους συγκεκριμένες ομάδες ή περιοχές. Αυτό σε μεγάλο βαθμό αποπολιτικοποιεί τη χρήση των εσόδων.

Η απουσία συγκρούσεων για την αναδιανομή των εσόδων έχει βοηθήσει την ομαλή λειτουργία της νορβηγικής κοινωνίας και κατ' επέκταση της νορβηγικής

Πίνακας 11. Δείκτες Διαφθοράς

RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE
			24	Bahamas	71	69	Brazil	43
1	Denmark	92	25	United Arab Emirates	70	69	Bulgaria	43
2	New Zealand	91	26	Estonia	69	69	Greece	43
3	Finland	89	26	France	69	69	Italy	43
4	Sweden	87	26	Qatar	69	69	Romania	43
5	Norway	86	29	Saint Vincent and the Grenadines	67	69	Senegal	43
5	Switzerland	86	30	Bhutan	65	69	Swaziland	43
7	Singapore	84	31	Botswana	63	76	Montenegro	42
8	Netherlands	83	31	Cyprus	63	76	Sao Tome and Principe	42
9	Luxembourg	82	31	Portugal	63	78	Serbia	41
10	Canada	81	31	Puerto Rico	63	79	Tunisia	40
11	Australia	80	35	Poland	61	80	Benin	39
12	Germany	79	35	Taiwan	61	80	Bosnia and Herzegovina	39
12	Iceland	79	37	Israel	60	80	El Salvador	39
14	United Kingdom	78	37	Spain	60	80	Mongolia	39
15	Belgium	76	39	Dominica	58	80	Morocco	39
15	Japan	76	39	Lithuania	58	85	Burkina Faso	38
17	Barbados	74	39	Slovenia	58	85	India	38
17	Hong Kong	74	42	Cape Verde	57	85	Jamaica	38
17	Ireland	74	43	Korea (South)	55	85	Peru	38
17	United States	74	43	Latvia	55	85	Philippines	38
21	Chile	73	43	Malta	55	85	Sri Lanka	38
21	Uruguay	73	43	Seychelles	55	85	Thailand	38
23	Austria	72						

ΠΗΓΗ : Transparency International, Corruption Perceptions Index, 2014.

οικονομίας. Εδραιώνοντας τους δημοκρατικούς θεσμούς της χώρας και εξασφαλίζοντας την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών καθώς και την πρόσβαση τους στα έσοδα που προέρχονται από την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων.

Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι οι δείκτες που αφορούν τη διαφθορά στο νορβηγικό κράτος είναι σε άριστο επίπεδο, η Νορβηγία κατατάσσεται ως η 5η λιγότερο διεφθαρμένη χώρα (Πίνακας 11), παράλληλα συνεχείς προσπάθειες για επίτευξη διαφάνειας, είχαν ως αποτέλεσμα να επιτευχθεί κλίμα πολιτικής εμπιστοσύνης, που εγγυάται τον διάλογο για τη διαχείριση των πόρων και των εσόδων.

Η ευλογία ή η κατάρα των πόρων; εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις αρχικές συνθήκες και τον βαθμό εκδημοκρατισμού στις οποίες η ενίσχυση της οικονομίας με σημαντικές ποσότητες φυσικών πόρων θα έχει πολλαπλασιαστική επίδραση. Η ποιότητα των δημοκρατικών δομών και των θεσμών ήταν αρκετά καλή στη Νορβηγία πολύ πριν την ανακάλυψη και παραγωγή των υδρογονανθράκων.

4.5.4 Οι 10 εντολές της Νορβηγίας για τα πετρέλαια

Το νορβηγικό μοντέλο στηρίζεται πάνω σε «δέκα εντολές» τις οποίες συνέταξε αρμόδια επιτροπή και οι οποίες κατατέθηκαν στη Βουλή της χώρας στις 14 Ιουνίου 1971 (NPD, (2010), 10 Commanding Achievements, The Norwegian Oil Model).

Οι τρεις βασικές αρχές που διέπουν τις εντολές είναι : 1. Όφελος για ολόκληρο το Έθνος 2. Τα αποθέματα πετρελαίου ανήκουν σε ολόκληρο το νορβηγικό λαό, 3. Δικαίωμα επαναφοράς των δικαιωμάτων στο κράτος (Πιπατζής, 2013).

Πίνακας 12. Οι 10 εντολές της Νορβηγίας για τα πετρέλαια

<p>1η Εντολή : Διασφάλιση κρατικού ελέγχου και επίβλεψης σε ολόκληρη την υφαλοκρηπίδα της χώρας. Στόχος είναι τα πετρελαϊκά αποθέματα να συμβάλουν στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου της κοινωνίας.</p>
<p>2η Εντολή : Οι όποιες ανακαλύψεις υδρογονανθράκων θα πρέπει να τύχουν τέτοιας εκμετάλλευσης ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία της χώρας σε θέματα ενέργειας.</p>
<p>3η Εντολή : Η νέα επιχειρηματική δραστηριότητα πρέπει να αναπτυχθεί με βάση το πετρέλαιο. Με βάση αυτήν την εντολή δόθηκε έμφαση στη δημιουργία πολλών συναφών κλάδων, πχ εταιρείες διαχείρισης λιμένων, εταιρείες ιδιοκτήτριες πλοίων, εταιρείες που διεξάγουν σεισμικές έρευνες, μηχανολογικές εταιρείες και έρευνας και ανάπτυξης.</p>
<p>4η Εντολή : Η ανάπτυξη του τομέα του πετρελαίου πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη και τις άλλες εμπορικές δραστηριότητες καθώς και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.</p>
<p>5η Εντολή : Καύση εκμεταλλεύσιμου αερίου στην υφαλοκρηπίδα επιτρέπεται μόνο σε περιορισμένες περιόδους δοκιμών.</p>
<p>6η Εντολή : Το πετρέλαιο από τη νορβηγική υφαλοκρηπίδα πρέπει, κατά κανόνα, να φτάνει σε νορβηγικό έδαφος με εξαίρεση ειδικές περιπτώσεις κοινωνικό - πολιτικών παραμέτρων που δικαιολογούν διαφορετική λύση.</p>
<p>7η Εντολή : Η πολιτεία εμπλέκεται σε όλα τα λογικά επίπεδα και συνεισφέρει στο συντονισμό ώστε τα νορβηγικά συμφέροντα να διασφαλίζονται στην πετρελαϊκή βιομηχανία. Παράλληλα, αναπτύσσει μία ολοκληρωμένη νορβηγική κοινότητα με εθνικούς και διεθνείς στόχους.</p>
<p>8η Εντολή : Σύσταση κρατικής εταιρείας πετρελαίου για να διασφαλίζει τα εμπορικά συμφέροντα του κράτους και να επιδιώκει τη συνεργασία μεταξύ τοπικών και διεθνών ενδιαφερόμενων , μελών της αγοράς πετρελαίου.</p>
<p>9η Εντολή : Υιοθέτηση σχεδίου για την περιοχή βόρεια του 62ου παράλληλου το οποίο θα ικανοποιεί τους ειδικούς κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες της συγκεκριμένης περιοχής. Σχέδιο για να μην επηρεαστεί ο σημαντικός τομέας της αλιείας αλλά και για να διασφαλιστούν οι πολιτικές σχέσεις με τη Ρωσία όπου και γίνεται διαμοιρασμός των αποθεμάτων.</p>
<p>10η Εντολή : Οι νορβηγικές ανακαλύψεις πετρελαίου να δημιουργήσουν νέα δεδομένα στην εξωτερική πολιτική της χώρας.</p>

4.6 Συμπεράσματα

Η μελέτη της νορβηγικής οικονομίας ως προς την ύπαρξη ή μη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας αποκαλύπτει ότι η Νορβηγία αποτελεί ίσως το μοναδικό παράδειγμα χώρας που κατάφερε να εκμεταλλευτεί και να αξιοποιήσει τον φυσικό της πλούτο για το γενικότερο καλό παρουσιάζοντας αξιοζήλευτα οικονομικά μεγέθη.

Το ρυθμιστικό και νομοθετικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε γύρω από την εκμετάλλευση του πετρελαίου και του φυσικού αερίου καθώς και το επενδυτικό ταμείο που δημιουργήθηκε δίνουν την δυνατότητα στην νορβηγική οικονομία να μπορεί να αντιμετωπίσει και να περιορίσει στο ελάχιστο την ύπαρξη της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

Η ύπαρξη πολιτικής σταθερότητας, δημοκρατικών θεσμών και ο χαμηλός βαθμός διαφθοράς δείχνουν ότι η Νορβηγία έχει καταφέρει να δημιουργήσει ένα σωστό αναπτυξιακό μοντέλο που την επιτρέπει να εκμεταλλευτεί τους πόρους της και να περιορίζει τους κινδύνους από τις αυξομειώσεις των τιμών του πετρελαίου και του αερίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΡΩΣΙΑΣ – ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

5.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στα προηγούμενα δύο κεφάλαια η Ρωσία με την Νορβηγία αποτελούν δύο διαφορετικές περιπτώσεις χωρών τόσο ως προς την διαχείριση, αξιοποίηση και γενικότερη αντίληψη των φυσικών τους πόρων, όσο και ως προς τις επιπτώσεις (θετικές ή αρνητικές) που δέχτηκαν οι οικονομίες και οι κοινωνίες τους γενικότερα από την ύπαρξη των φυσικών πόρων.

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να πραγματοποιηθεί μια συγκριτική αξιολόγηση των ανωτέρω δύο περιπτώσεων που μελετήθηκαν ώστε να εντοπιστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές που υπάρχουν και να διερευνηθούν οι συνέπειες τους στην ανάπτυξη και εξέλιξη της κάθε χώρας.

5.2 Συγκριτική Αξιολόγηση Ρωσίας και Νορβηγίας

Σε συνέχεια της μελέτης και της ανάλυση των στοιχείων για τις δύο οικονομίες, που πραγματοποιήθηκε στα κεφάλαια τρία και τέσσερα αντίστοιχα, ακολουθούν πίνακες που εστιάζουν στα κοινά και τις διαφορές των υπό μελέτη χωρών.

Στον Πίνακα 13 καταγράφονται οι ομοιότητες που προκύπτουν μεταξύ της Νορβηγίας με της Ρωσίας. Δίνεται έμφαση στα θεμελιώδη μακροοικονομικά μεγέθη των δύο χωρών.

Πίνακας 13. Ομοιότητες Νορβηγίας - Ρωσίας

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ
<p>1. Και οι δύο χώρες είναι προικισμένες με πλούσιους φυσικούς πόρους. Η Νορβηγία είναι ένας από τους τρεις καθαρούς εξαγωγείς στις χώρες μέλη της IEA (Energy Policies of IEA Countries 2011), ενώ αποτελεί σήμερα την πέμπτη μεγαλύτερη παραγωγή ενέργειας στον κόσμο και τη δεύτερη μεγαλύτερη εξαγωγέας φυσικού αερίου. Η Ρωσία αντίστοιχα είναι ένας από τους κορυφαίους παγκοσμίως παραγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου. Είναι επίσης μια κορυφαία εξαγωγέας μετάλλων όπως ο χάλυβας και το αλουμίνιο.</p>
<p>2. Οι οικονομίες των δύο χωρών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον τομέα του πετρελαίου, στον οποίο αναλογεί το μεγαλύτερο μέρος των κρατικών εσόδων.</p>
<p>3. Στο υπό μελέτη διάστημα και οι δύο χώρες παρουσιάζουν θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Για την νορβηγική οικονομία ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ συνεχίστηκε σε όλο το διάστημα μελέτης με μόνο ένα έτος με ύφεση το 2007, για τη δε ρωσική το ΑΕΠ εμφανίζει θετική πορεία από το 2001 μέχρι το 2013, με μόνο ένα έτος με ύφεση το 2009.</p>
<p>4. Το δημόσιο χρέος τόσο της Νορβηγίας όσο και της Ρωσίας είναι χαμηλό, σχετικά με το υψηλό χρέος των ανεπτυγμένων χωρών.</p>
<p>5. Η νορβηγική οικονομία είχε μεγάλα πλεονάσματα για τα υπό μελέτη έτη, τα οποία λαμβάνουν τις υψηλότερες τιμές τους κατά το διάστημα 2006 – 2008. Αντίστοιχα και η ρωσική οικονομία παρουσιάζει πλεονάσματα για τα έτη υπό μελέτη, εκτός από το 2009 και το 2010.</p>

Δεδομένου ότι συμπερασματικά η ύπαρξη των φυσικών πόρων σε τελικό επίπεδο είχε διαφορετικά αποτελέσματα σε κάθε μία χώρα, στον Πίνακα 14 παρουσιάζονται οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στην Νορβηγία και την Ρωσία. Κύριο ρόλο στον τομέα αυτό παίζει το παραγωγικό μοντέλο ανάπτυξης που έχει επιλέξει και εφαρμόσει η κάθε χώρα σε συνδυασμό με την γενικότερη εικόνα της οικονομικής και κοινωνικής δομής.

Πίνακας 14. Διαφορές Νορβηγίας - Ρωσίας

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ		
	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	ΡΩΣΙΑ
1.	Η νορβηγική οικονομία της είναι μια μικτή οικονομία. Η κυβέρνηση ελέγχει βασικούς τομείς ζωτικής σημασίας, όπως ο τομέας πετρελαίου, μέσα από την εκτεταμένη ρύθμιση και μεγάλης κλίμακας κρατικών επιχειρήσεων, ωστόσο υπάρχει και ισχυρή παρουσία του ιδιωτικού τομέα.	Η ρωσική οικονομία από μια διεθνώς απομονωμένη, κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία κινήθηκε προς μια ολοκληρωμένη οικονομία της αγοράς σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο παρουσιάστηκε στασιμότητα στις μεταρρυθμίσεις με αξιοσημείωτη περίπτωση τον τομέα της ενέργειας. Ο ιδιωτικός τομέας εξακολουθεί να υπόκειται σε ισχυρή κρατική παρέμβαση.
2.	Οι κάτοικοι της χώρας έχουν, κατά πολλούς, το υψηλότερο επίπεδο διαβίωσης σε όλο τον κόσμο, υπάρχει εκτεταμένο κοινωνικό δίκτυο για την φροντίδα και υποστήριξη των πολιτών της Νορβηγίας και ταυτόχρονα έχει πολύ χαμηλό επίπεδο διαφθοράς.	Η προστασία των δικαιωμάτων είναι ανεπαρκής, το βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων παρουσιάζει μεγάλη ανομοιογένεια και υπάρχει έντονα το φαινόμενο της διαφθοράς.
3.	Πρόκειται για μια μικρή χώρα (ειδικά πληθυσμιακά) και εθνικά ομοιογενής, με αποτέλεσμα να υπάρχει μια κοινή κουλτούρα και να μην υπάρχουν εσωτερικές διενέξεις.	Η Ρωσία είναι μια αχανής γεωγραφικά χώρα με μεγάλο και ετερόκλητο πληθυσμό, ο οποίος έχει σημαντικές διαφοροποιήσεις από περιοχή σε περιοχή.
4.	Το νορβηγικό μοντέλο στηρίζεται πάνω σε «δέκα εντολές» οι οποίες κατατέθηκαν στη Βουλή της χώρας στις 14 Ιουνίου 1971. Οι Δέκα Εντολές της Νορβηγίας εδράζονται σε τρεις βασικές αρχές: 1. Όφελος για ολόκληρο το Έθνος 2. Τα αποθέματα πετρελαίου ανήκουν σε ολόκληρο το νορβηγικό λαό, 3. Δικαίωμα επαναφοράς των δικαιωμάτων στο κράτος.	Στην Ρωσία δεν υπάρχει συγκεκριμένη βιώσιμη μακροπρόθεσμη οικονομική πολιτική, πάνω στην οποία μπορεί να στηριχτεί το παραγωγικό μοντέλο της χώρας. Η εκμετάλλευση των πόρων γίνεται με "άναρχο" τρόπο, καθοδηγούμενη πολλές φορές από πολιτικά και ατομικά συμφέροντα. Ο πλούτος των πόρων βρίσκεται συγκεντρωμένος στα χέρια λίγων, και δεν υπάρχει μέριμνα για το συνολικό κοινωνικό όφελος.
5.	Η νορβηγική οικονομία παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις παρά την μεγάλη πτώση των τιμών του πετρελαίου, γεγονός που δείχνει πως έχει καταφέρει να αντιμετωπίσει την κατάρρα των πόρων και την ολλανδική ασθένεια.	Η ρωσική οικονομία έχει αρχίσει να βιώνει τις συνέπειες των χαμηλών τιμών του πετρελαίου και να εμφανίζει τα συμπτώματα της κατάρρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια αποτύπωσης των συνολικών συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση των οικονομιών της Ρωσίας και της Νορβηγίας και την συσχέτιση της ύπαρξης πλούσιων φυσικών πόρων και γενικότερης ευημερίας. Δεδομένου ότι βάσει της σύγκρισης που πραγματοποιήθηκε στο πέμπτο κεφάλαιο και της διαπίστωσης ότι η οικονομία της Ρωσίας έχει επηρεαστεί από την κατάρα των πόρων ενώ η αντίστοιχη της Νορβηγίας έχει κατορθώσει να εμφανίσει ελάχιστα από τα συμπτώματα της κατάρας των πόρων θα προχωρήσουμε στην καταγραφή προτάσεων και στρατηγικών που δίνουν έμφαση στον περιορισμό των αρνητικών συνεπειών της ύπαρξης άφθονων φυσικών πόρων και παράλληλα προωθούν την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας.

Στηριζόμενοι αφενός στην θεωρητική προσέγγιση της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας που πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, και αφετέρου στην ανάλυση και σύγκριση των οικονομιών των δύο εξεταζόμενων χωρών που πραγματοποιήθηκε στα κεφάλαια τρία, τέσσερα και πέντε μπορούμε να ορίσουμε τους βασικούς πυλώνες ανάπτυξης των φαινομένων αυτών. Ως αποτέλεσμα τις παραπάνω ανάλυσης καταλήγουμε στα εξής «βασικά» συστατικά της εμφάνισης και ανάπτυξης της κατάρας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας :

- Οι πλούσιες σε φυσικούς πόρους χώρες έχουν την τάση να εμφανίζουν ισχυρές ισοτιμίες, γεγονός που είναι εμπόδιο για την ανάπτυξη άλλων οικονομικών κλάδων και κυρίως των εξαγωγικών.
- Οι ισχυρές ισοτιμίες και η εντατικοποίηση της εξόρυξης πόρων συχνά οδηγεί σε μονόπλευρη ανάπτυξη με αποτέλεσμα την συρρίκνωση των άλλων κλάδων και την αύξηση της ανεργίας.
- Οι διακυμάνσεις στις τιμές πρώτων υλών προκαλούν αστάθεια στους ρυθμούς μεγέθυνσης, δεδομένου ότι τα έσοδα από τους φυσικούς πόρους αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του Α.Ε.Π..
- Πολύ συχνά οι πλούσιες σε φυσικούς πόρους χώρες δεν επιδιώκουν στρατηγικές αειφόρου ανάπτυξης. Δεν καταφέρνουν να συνειδητοποιήσουν ότι εάν δεν επανεπενδύσουν τον πλούτο που προέρχεται από τους φυσικούς πόρους σε παραγωγικές επενδύσεις, τότε, στην πραγματικότητα, γίνονται πιο φτωχές.

- Οι διαμάχες για πρόσβαση στα συμβόλαια διαχείρισης πρώτων υλών οδηγεί σε πολιτική δυσλειτουργία, οξύνει το πρόβλημα της διαφθοράς και οδηγεί σε μη δημοκρατικές κυβερνήσεις. Πολλές φορές αυτές οι διαμάχες οδηγούνται ως και σε άγριες εμφύλιες συγκρούσεις.

Μελετώντας προσεκτικά την σύγκριση των δύο εξεταζόμενων οικονομιών καθώς και την γενικότερη εικόνα τους καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα παραπάνω στοιχεία που αποτελούν τους κύριους πυλώνες ανάπτυξης των φαινομένων της κατάρτας των πόρων και της ολλανδικής ασθένειας υπάρχουν σε έντονο βαθμό στην περίπτωση της Ρωσίας.

Ωστόσο με κατάλληλους χειρισμούς και σωστές αποφάσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν σε μεγάλο βαθμό τα ως άνω προβλήματα έτσι ώστε η αφθονία των πόρων να οδηγήσει και σε οικονομική και κοινωνική ευημερία. Οι τρόποι που προτείνονται για τον περιορισμό και την μείωση των αρνητικών επιπτώσεων είναι οι εξής :

Πρώτον, οι χώρες που διαθέτουν άφθονους πόρους χρειάζεται να κάνουν περισσότερο, ώστε να διασφαλίσουν ότι οι πολίτες τους εξασφαλίζουν την πλήρη αξία των φυσικών πόρων. Υπάρχει μια αναπόφευκτη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των (συνήθως ξένων) εταιρειών εκμετάλλευσης φυσικών πόρων και των χωρών που έχουν τους πόρους. Οι πρώτες θέλουν να ελαχιστοποιήσουν αυτά που πληρώνουν, την ώρα που οι χώρες επιδιώκουν το αντίθετο. Σωστά σχεδιασμένες, ανταγωνιστικές, διαφανείς διαδικασίες μπορούν να οδηγήσουν σε πολύ περισσότερο έσοδα από συμφωνίες συμφερόντων. Τα συμβόλαια, επίσης, θα πρέπει να διέπονται από διαφάνεια και θα πρέπει να προβλέπουν ότι στην περίπτωση που οι τιμές σημειώσουν μεγάλη άνοδο -όπως συμβαίνει επανειλημμένως- τα μη προβλεπόμενα κέρδη δεν θα πάνε μόνο στην εταιρεία.

Επιπλέον η προσπάθεια διατήρησης χαμηλής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος, η δημιουργία ενός αποταμιευτικού / επενδυτικού ταμείου, οι προσεκτικές επενδύσεις των εσόδων από φυσικούς πόρους (συμπεριλαμβανομένων και των κατοίκων της χώρας), καθώς και ο υψηλός βαθμός διαφάνειας ώστε οι πολίτες να μπορούν να δουν τα χρήματα που εισέρχονται και εξέρχονται, αποτελούν τις απαραίτητες βάσεις για την δημιουργία ενός αποδοτικού οικονομικού μοντέλου.

Είναι πολύ σημαντικό, τα χρήματα που έχουν κερδηθεί μέσω των φυσικών πόρων να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της ανάπτυξης. Τόσο με την δημιουργία υποδομών (δρόμοι, σιδηρόδρομοι και λιμάνια) που θα έχουν ως στόχο την εκμετάλλευση των πόρων αλλά και την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών, όσο και με την εκμετάλλευση όλων των πιθανών συνδέσμων: εκπαίδευση των ντόπιων εργαζομένων, ανάπτυξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην οικονομική δομή της χώρας.

Θα πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση στην γενική εκπαίδευση και διαμόρφωση κουλτούρας του πληθυσμού ώστε οι χώρες αυτές να εδραιώσουν θεσμούς, πολιτικές και τους αναγκαίους νόμους που θα διασφαλίζουν ότι οι φυσικοί πόροι ωφελούν το σύνολο των πολιτών.

Ένα παράδειγμα για τις προσπάθειες που έχουν γίνει για την αντιμετώπιση της “κατάρας των πόρων” αποτελεί η EITI (Extractive Industries Transparency Initiative) Πρωτοβουλία Διαφάνειας για τις Εξορυκτικές Βιομηχανίες) η οποία ιδρύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα και χώρες χορηγούς το 2002. Στόχος της EITI είναι να καταπολεμήσει την πολιτική διάσταση της “κατάρας των πόρων” μέσω της αυξημένης διαφάνειας των εσόδων στους εξορυκτικούς τομείς.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω σε συνδυασμό με όσα αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια διαπιστώνουμε ότι η Νορβηγία έχει εφαρμόσει πολλά από τα προτεινόμενα στοιχεία στο παραγωγικό της μοντέλο δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις εκείνες που κάνουν την κατοχή φυσικών πόρων ευλογία και όχι κατάρα, δίνοντας ώθηση στην οικονομική της ανάπτυξη και την κοινωνική της ευημερία .

«Οι φυσικοί πόροι πρέπει να είναι ευλογία, όχι κατάρα. Μπορούν να γίνουν, αλλά αυτό δεν μπορεί να συμβεί από μόνο του. Και δεν θα συμβεί εύκολα», (Stiglitz, 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

Aamodt Ellen, (2012), The petroleum fund mechanism and Norges Bank's foreign exchange purchases for the GPF, Norges Bank.

Barry Anderson, Teresa Curristine and Olaf Merk, (2006), OECD Journal on Budgeting, Budgeting in Norway, OECD.

Biersteker Thomas, (1993), «Evolving Perspectives on International Political Economy : Twentieth-Century Contexts and Discontinuities International» Political Science Review.

BP Statistical Review of World Energy, 2015.

Central Bank of the Russian Federation.(2015α), Monetary Policy Report, No. 2, Moscow.

Central Bank of the Russian Federation.(2015β), International Investment Position of the Monetary Authorities on the International Reserves of Russia.

Central Bank of the Russian Federation.(2015γ και 2015δ), Monetary Policy Report, No. 2, Moscow, σελ.30.

CIA, The World Fact Book, (2015). Country comparison public debt.

Cohen Benjamin, (2008), «International Political Economy, An Intellectual History», Princeton University Press.

Cooper, Richard N.,(1968), «The economics of interdependence : economic policy in the Atlantic community», McGraw-Hill, New York.

Cooper, Richard N.,(1972), «Trade Policy is Foreign Policy», Carnegie Endowment.

Davis Graham and Tilton John, (2005), «The resource curse, Natural Resources» Forum 29, σελ. 233–242.

Deloitte Taxation and Investment Guides, Oil and Gas Taxation in Norway.

Embassy of Greece in Moscow, Bureau of Economic and Business Affairs (2009), The economy of Russia, Embassy of Greece in Moscow.

Energy Supply Security, 2014, Norway.

Energy Policies of IEA Countries, (2011), Norway Review.

EPRS, European Parliamentary Research Service Martin Russell, The Russian Economy, March 2015.

Federal State Statistics Service. Main socio-economic indicators of living standard of population. 2015.

Frieden Jeffrey and Martin Lisa, (2003), «International Political Economy : Global and Domestic interactions», In Political Science: The State of the Discipline, eds. Ira Katznelson and Helen V. Milner. New York: W.W. Norton, 118-146.

Gilpin, R., (2004), Global Political Economy: The International Economic Order (in Greek), Poiotita Publications, Athens.

GSI, International Institute for Sustainable Development (IISD), January 2012, Fossil Fuels –At What Cost? Government support for upstream oil and gas activities in Norway.

Hancock, K.J. and Vivoda V. (2014). «International political economy: A field born of the OPEC crisis returns to its energy roots.», Energy Research & Social Science, 1, 206-216.

Harvard Business School, (May 2012), Macroeconomics of Competitiveness, Norway, Oil and Gas Cluster.

Krasner Stephen, (1983), «International Remiges», Cornell University Press.

Krasner Stephen, (1994), «International Political Economy: Abiding Discord», Review of International Political Economy.

Levin, J., (1960), «The Export Economies: Their Pattern of Development in Historical Perspective», Cambridge: Harvard University Press.

Macrotrends. (2015). WTI Crude Oil - Historical Prices Since 1948. Διαθέσιμο από <http://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart>, [Τελευταία Ανάκτηση, 30 Νοεμβρίου 2015] .

Mankiw Gregory, (2002), «Μακροοικονομική Θεωρία», Gutenberg.

Nankani G. T, (January 1980), «Development Problems of Nonfuel Mineral Exporting Counties», Finance and Development 17.

Norges Bank, Annual Report, 2014.

Norges Bank, Financial Stability Report, 2014.

Norges Bank, Financial Infrastructure Report, 2015.

Norges Bank, Monetary Policy Report, September 2015.

NPD, (2010), 10 Commanding Achievements, The Norwegian Oil Model.

Norwegian Petroleum Directorate, (2008), General information on the Norwegian regulatory regime pertaining to fiscal measurement of oil and gas from the Norwegian continental shelf.

Norwegian Petroleum Directorate, The Norwegian Petroleum Sector, Facts 2014.

Nurkse, R., 1953, « Problems of Capital Formation in Underdeveloped Countries. Cambridge», University Press, New York.

O'Brien Robert and Williams Marc, (2010), «Global Political Economy, 3rd edition» (New York: Palgrave Macmillan).

OPEC. OPEC Basket Price. 2015, Διαθέσιμο από http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/40.htm [Τελευταία Ανάκτηση, 30 Νοεμβρίου 2015].

Ross, M.L. (1999), The Political Economy of the Resource Curse, World Politics 51, p. 297-322.

Roukanas, S.A. and Diamantis, V.G. (2014), «BRICs in the global economy under the prism of economic nationalism of IPE», International Journal of Economic Sciences and Applied Research 7 (1): σελ. 52.

Roukanas, S. (2011), The international financial system under the prism of Complex Political Economy in Sklias, P. G (ed). Development – Leadership – Society, Athens, I. Sideris Publications, pp. 63-73.

Sachs, J.D and Warner, A.M (1995), Natural Resource Abundance and Economic Growth, National Bureau of Economic Research, Working Paper 5398.

Shambayati H., (April 1994), «The Rentier State, Interest Groups, and Paradox of Autonomy : Business in Turkey and Iran», Comparative Politics 26.

Smith, Adam. (1991). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations . New York: Prometheus Books.

Solheim Marte and Tveterås Ragnar, (2014), «Does the Norwegian oil and gas industry benefit from agglomeration?», UiS Business School University of Stavanger, A selection of papers presented at RIP 2014 - 9th Regional Innovation Policies Conference, Norway.

Stiglitz J., (2012), From resource curse to blessing, Διαθέσιμο από : http://www.todayszaman.com/op-ed_from-resource-curse-to-blessing-by-joseph-e-stiglitz-_288737.html [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Δεκεμβρίου 2015].

The Economist. (2014). The Economist explains: What Dutch disease is, and why it's bad).

Thurber Mark, Hults David, (May 2011), Heller Patric, Exporting the “Norwegian Model”: The effect of administrative design on oil sector performance, Energy Policy.

Trading Economics. 2015α, Russian Ruble. Διαθέσιμο από : <http://www.tradingeconomics.com/russia/currency> [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics. 2015β, Natural Gas. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/commodity/natural-gas>. [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics. 2015γ, Russia Average Monthly Wages. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/russia/wages> [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics. 2015δ, Russia Competitiveness Index. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/russia/competitiveness-index> [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics, 2015ε, Russia Productivity. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/russia/productivity> [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics, 2015στ, Norway Exports. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/norway/exports> [Τελευταία Ανάκτηση, 25 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics, 2015ζ, Norway Currency. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/norway/currency#historical> [Τελευταία Ανάκτηση, 25 Νοεμβρίου 2015].

Trading Economics, 2015η, Norway Foreign Exchange Reserves. Διαθέσιμο από: <http://www.tradingeconomics.com/norway/foreign-exchange-reserves> [Τελευταία Ανάκτηση, 25 Νοεμβρίου 2015].

Underhill Geoffrey R. D., (Oct. 2000), «State, Market and Global Political Economy : Genealogy of an (Inter-?)», Royal Institute of International Affairs, σελ. 805-824.

Transparency. International, (2014), Corruption Perceptions Index 2014 .

U.S. Energy Information Administration, Norway, September 30, 2015

U.S. Energy Information Administration, Russia, July 28, 2015

Wallich, H., (1960), « Monetary Problems of an Export Economy», Cambridge: Cambridge University Press.

Watkins, M.H., (1963), «A staple theory of economic growth», Canadian Journal of Economics and Political Science 29, 142–158.

World Bank, 2015α, Macroeconomic fundamentals of the Russian, Διαθέσιμο από : <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=>. [Τελευταία Ανάκτηση, 20 Νοεμβρίου 2015].

World Bank, 2015β, Russia Exports, Account Balance, Exchange Rate, International Reserves. Διαθέσιμο από :
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=>. [Τελευταία Ανάκτηση, 20 Νοεμβρίου 2015].

World Bank, 2015γ, Russia Inflation, Διαθέσιμο από :
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=#> . [Τελευταία Ανάκτηση, 20 Νοεμβρίου 2015].

World Bank, 2015δ, Norway GDP, Central Government Debt, Διαθέσιμο από :
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=#>. [Τελευταία Ανάκτηση, 20 Νοεμβρίου 2015].

World Bank, 2015ε, Macroeconomic fundamentals of the Norway, Διαθέσιμο από :
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=>. [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Δεκεμβρίου 2015].

World Bank, 2015στ, Norway Exports, Account Balance, Exchange Rate, International Reserves Διαθέσιμο από :
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=>. [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Δεκεμβρίου 2015].

World Bank, 2015ζ, Norway Inflation Consumer Price. Διαθέσιμο από :
<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=NOR&series=&period=#>, [Τελευταία Ανάκτηση, 15 Δεκεμβρίου 2015].

Λεβεντάκης Ιωάννης, (2003), «Διεθνής Μακροοικονομική & Χρηματοοικονομική», Αθ. Σταμούλης.

Πιπατζής Α. (11/2012-12/2013), Νορβηγία και Υδρογονάνθρακες, Αθήνα, Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων.